

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ФІНАНСІВ, ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА**

**КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ,
АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ПРАВА**

**Дипломна кваліфікаційна робота
на тему:**

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ
УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ В СИСТЕМІ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

Виконав:

студент групи 601ПУ
спеціальності 281«Публічне управління
та адміністрування»
Ракочій Віталій Миколайович

Керівник: Скрильник Олена Олександрівна

Кандидат юр.наук, доцент

Полтава – 2023 рік

Бібліографічний опис та анотація дипломної магістерської роботи

Бібліографічний опис: Ракочій Віталій Миколайович. Організаційно-правовий механізм управління комунальною інфраструктурою в системі місцевого самоврядування. Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування». Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». Кафедра публічного управління, адміністрування та права. Науковий керівник: Скрильник Олена Олександрівна, Полтава. 2023 рік.

Зміст роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків.

Анотація. В магістерській роботі обґрунтовано теоретико-практичні аспекти, розроблено шляхи та напрями удосконалення управління комунальною інфраструктурою в системі місцевого самоврядування. Також визначено сутність, структуру та особливості комунальної інфраструктури в системі місцевого самоврядування; розкрито теоретичні засади та принципи управління комунальною інфраструктурою; висвітлено особливості існуючих методик аналізу розвитку комунальної інфраструктури в системі місцевого самоврядування; оцінено умови та фактори розвитку комунальної інфраструктури в системі місцевого самоврядування; досліджено кількісні та якісні характеристики розвитку комунальної інфраструктури в системі місцевого самоврядування; визначено напрями вдосконалення управління комунальною інфраструктурою в системі місцевого самоврядування; змодельовано загрози розвитку комунальної інфраструктури в системі місцевого самоврядування з метою їх усунення та попередження; сформовано стратегічні засади управління комунальною інфраструктурою в системі місцевого самоврядування.

Ключові слова: управління, інфраструктура, комунальна інфраструктура, орган місцевого самоврядування, виконавчий комітет, орган державної влади.

ЗАВДАННЯ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	7
1.1. Сутність, структура та особливості комунальної інфраструктури міста.....	7
1.2. Теоретичні засади та принципи управління комунальною інфраструктурою в системі місцевого самоврядування	16
1.3. Методичні підходи до аналізу розвитку комунальної інфраструктури в системі місцевого самоврядування	26
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ М. ПОЛТАВА	45
2.1. Інституційне забезпечення управління комунальною інфраструктурою міста.....	45
2.2. Умови та фактори розвитку комунальної інфраструктури в системі місцевого самоврядування	62
2.3. Кількісні та якісні характеристики розвитку комунальної інфраструктури міста.....	71
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	82
3.1. Основні напрями вдосконалення управління комунальною інфраструктурою в системі місцевого самоврядування	82
3.2. Моделювання розвитку комунальної інфраструктури м. Полтава.....	91
3.3. Стратегічні напрями управління розвитком комунальної інфраструктури в системі місцевого самоврядування	101
ВИСНОВКИ.....	108
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	112

ВСТУП

Актуальність теми. Велику роль в соціально-економічному розвитку України відіграє управління розвитком комунальної інфраструктури, реалізація основних завдань якої спрямована на забезпечення ефективного функціонування господарства та економіки України в цілому, створення умов для якісного життя населення. Комунальна інфраструктура більшості регіонів України знаходиться у важкому та занедбаному стані через неефективне використання основних засобів та фінансових ресурсів, бо всі отримані кошти спрямовані на задоволення поточних потреб. Одним із актуальних питань сьогодення є створення сприятливих умов, за допомогою ефективних напрямів та інструментів, забезпечення сталого розвитку для комунальної інфраструктури.

Зволікання з реформуванням та розвитком комунальної інфраструктури призводить до погіршення і так вкрай кризової ситуації в ній, що характеризується відсутністю ринкових перетворень, закритістю та корумпованістю, погіршенням фінансово-майнового стану об'єктів. На сьогодні важливим є ефективне функціонування діяльності комунальної інфраструктури, забезпечення споживачів якісними послугами, перетворення її у високопрофесійну та енергоощадливу інституцію, що підвищить прибутковість та створить умови для економічного зростання суб'єктів житлово-комунального господарства.

Подолання проблем низької ефективності діяльності комунальної інфраструктури, дефіциту бюджетних коштів на її розвиток, повільного узгодження нормативно-законодавчих актів, демонополізації та створення конкурентного середовища на ринку житлово-комунальних послуг, зацікавлення держави в енергозберігаючих технологіях, підтримка центральних і місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування організаційних форм та систем регіонального управління розвитком комунальної

інфраструктури вимагає посиленої уваги щодо дослідження управління цією структурою.

Питаннями розвитку житлово-комунального господарства та комунальної інфраструктури займалися такі науковці як В. Бутиріна [5], Г. Висоцька [8], А. Григорович [14; 15], О. Димченко [18], Т. Качала [24], Ю. Лега [28], Н. Олійник [35], Я. Остафійчук [40], В. Полуянов [49], І. Салуквадзе [86; 87], В. Філатов [98], І. Яремко [104] та інші. Разом з тим, незважаючи на посилену увагу науковців до проблем комунальної інфраструктури, недостатньо повно досліджені питання управління. На сьогодні не розроблено універсальних підходів до підвищення ефективності діяльності комунальної інфраструктури, а комплекс проблем щодо забезпечення її розвитку є одним з основних потенційних напрямів вітчизняної наукової думки. Все це зумовлює потребу в належній увазі до теоретичних надбань та практичних розробок проблем управління комунальною інфраструктурою на рівні місцевого самоврядування. Усе це обумовлює вибір теми дослідження, її актуальність та практичне значення.

Мета й завдання дослідження. Метою магістерської роботи є обґрунтування теоретико-практичних аспектів, розробка шляхів та напрямів удосконалення управління комунальною інфраструктурою в системі місцевого самоврядування.

Досягнення зазначеної мети передбачає вирішення таких завдань:

– визначити сутність, структуру та особливості комунальної інфраструктури в системі місцевого самоврядування;

– розкрити теоретичні засади та принципи управління комунальною інфраструктурою в системі місцевого самоврядування;

– висвітлити особливості існуючих методик аналізу розвитку комунальної інфраструктури;

– дати оцінку умовам та факторам розвитку комунальної інфраструктури в системі місцевого самоврядування;

– дослідити кількісні та якісні характеристики розвитку комунальної інфраструктури міста;

– визначити напрями вдосконалення управління комунальною інфраструктурою в системі місцевого самоврядування;

– змодельювати загрози розвитку комунальної інфраструктури в системі місцевого самоврядування з метою їх усунення та попередження;

– сформулювати стратегічні засади управління комунальною інфраструктурою в системі місцевого самоврядування.

Об'єктом дослідження є процес управління комунальною інфраструктурою в системі місцевого самоврядування.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти розробки і реалізації заходів удосконалення управління комунальною інфраструктурою в системі місцевого самоврядування.

Методи дослідження. Теоретичну основу дослідження сформулювали фундаментальні положення провідних сучасних дослідників проблем розвитку комунальної інфраструктури, законодавчі та нормативні документи органів державної влади. Методичною основою дослідження є системний підхід, що застосовується під час визначення сутності поняття «комунальна інфраструктура». Методологічною базою дослідження є загальнонаукові методи пізнання: аналіз і синтез, індукція і дедукція, діалектичний та абстрактно-логічний методи. Дослідження проводилось із застосуванням: абстрактно-логічного методу – при теоретичному узагальненні та формулюванні висновків; економіко-статистичного – при аналізі фактичного стану та розвитку комунальної інфраструктури; монографічного – при вивченні літературних джерел і дослідженні розвитку поставлених проблем; розрахунково-аналітичного методу – для аналізу умов та факторів, кількісних і якісних характеристик розвитку комунальної інфраструктури; методу ієрархій і графічного – при моделюванні загроз розвитку комунальної інфраструктури і зіставленні показників діяльності та ефективності його роботи.

Інформаційною базою дослідження були: закони України; укази Президента України; постанови Кабінету Міністрів України; статистичні та аналітичні матеріали Державної служби статистики України, Департаменту ЖКГ Полтавської міської ради; довідкові та інструктивні матеріали; результати наукових розробок інших авторів; монографічна, довідкова та періодична наукова вітчизняна і зарубіжна література, періодичні видання; інформаційні матеріали, розміщені в мережі Інтернет; дослідження та спостереження автора.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання теоретичних висновків і практичних результатів магістерської роботи в управлінні комунальною інфраструктурою в системі місцевого самоврядування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1.1. Сутність, структура та особливості комунальної інфраструктури міста

Одним із найбільш проблемних секторів розвитку сучасної економіки України є комунальна інфраструктура, а тому постає питання її ефективної діяльності як однієї із важливих сукупностей видів діяльності. Зволікання з її реформуванням призвело до того, що підприємства цієї сукупності неспроможні ефективно працювати в ринкових умовах, і, відповідно, якість надання послуг знаходиться на неналежному рівні. Тому насамперед потрібно визначити сутність, структуру та особливості комунальної інфраструктури міста.

Законодавчо, науковими і навчальними літературними джерелами та з практичної точки зору сутність і зміст поняття «комунальна інфраструктура» трактується по-різному. Першочергово це обумовлюється еволюційними процесами.

Спробу з'ясувати таке явище як комунальна інфраструктура на території сучасної Східної Європи можна знайти ще із середини XVII століття. Так, у своїй праці «Про збереження народу» граф Шувалов згадує про добробут населення та відповідальність суспільства за нього. Він зазначає, що тодішня влада усвідомлювала необхідність піклування про фізичний, моральний стан та потреби свого населення, які вона зможе задовольнити тільки сама [85, с. 6].

На кожному історичному етапі розвитку нашої країни як до, так і після отримання незалежності, понятійний апарат, який характеризує сутність, місце, роль, завдання, функції, ефективність комунальної інфраструктури, наповнювався новим змістом та значенням. Комунальна інфраструктура є складовою житлово-комунального господарства міста і являє собою комплекс

установ, підприємств та організацій, які здійснюють надання комунальних послуг населенню.

Українська вчена Н. Олійник висвітлює комунальну інфраструктуру як багатогалузевий комплекс, розмежовує її на підгалузі – природні монополії та конкурентні підгалузі, де «продуктом життєдіяльності є передусім послуги, які надаються у виробничій і невиробничій сферах» [35]. Перш за все позиція Н. Олійник не враховує соціального аспекту. По-друге, ставить на один щабель природні монополії та конкурентні підгалузі. І, по-третє, не дозволяє скласти загального уявлення комунальну інфраструктуру в цілому, а відтак, на наш погляд, є недосконалою. Наведене Н. Олійник трактування поняття «комунальної інфраструктури» узагальнене та може бути застосоване як для самого комунальної інфраструктури, так я житлово-комунального господарства в цілому.

В. Бутиріна досліджує комунальну інфраструктуру з точки зору соціальної спрямованості та вважає, що вона «є невід’ємною частиною системи соціального захисту і підтримки населення» [5, с. 12]. З таким визначенням також можна не погодитись, тому що кожне підприємство комунальної інфраструктури повинно отримувати прибуток, а соціальна підтримка незахищених верств населення є прерогативою держави через надання субсидій.

С. Юр’єва розглядає комунальну інфраструктуру в розрізі поділу на сфери діяльності – матеріального виробництва і невиробничої сфери. До сфери матеріального виробництва «варто включати галузі комунального господарства, в яких праця є продуктивною незалежно від форми її втілення (у матеріальній продукції або послугах) і результатом якої є заново створена вартість (водо-, електро-, теплозабезпечення, розсадники зеленого господарства та ін.)». До невиробничої сфери включаються складові комунальної інфраструктури, котрі надають послуги населенню, які споживаються ним же в момент їх надання (послуги перукарень, готелів, пляжів, парків та ін.) [80, с. 22].

А. Скорик висвітлює комунальну інфраструктуру к галузь, яка визначає задоволення потреб життєдіяльності людини в якості й надійності послуг транспорту, зв'язку, побутових та інших послуг, від яких залежить стан здоров'я, якість життя і соціальний клімат в населених пунктах [90, с. 6].

Бачення С. Юр'євої та А. Скорик, на наш погляд, несе більш глибокий зміст щодо визначення комунальної інфраструктури. Вони включають галузі які надають послуги населенню для забезпечення його життєдіяльності. Між тим С. Юр'єва не акцентує увагу на соціальній значимості, тоді як А. Скорик висвітлює узагальнене надання послуг.

Аналіз літературних джерел дає підстави зробити висновок, що науковці і практики по різному визначають складові характеристики поняття «комунальної інфраструктури». Отже, питання визначення терміну комунальної інфраструктури міста залишається відкритим. Хоча, разом з тим, зусилля, спрямовані на вдосконалення даного терміну за останні роки, дають відчутні результати, а відтак вивчення даного питання є на сьогодні досить актуальним.

Таким чином, на нашу думку, термін «комунальна інфраструктура міста» слід трактувати як соціально важливу сукупність підприємств, установ та організацій в межах міста, які в повному обсязі забезпечують першочергові життєві потреби населення у житлово-комунальних послугах, потреби підприємств та організацій у комунальних послугах, суттєво впливає на створення необхідних умов для ефективності та надійності функціонування господарського комплексу відповідно до встановлених нормативів і національних стандартів.

Слід зазначити, що дане трактування охоплює значну кількість структурних частин, які безпосередньо взаємодіють між собою, утворюючи складне системне явище. Тому можна сказати, що комунальна інфраструктура об'єднує сукупність видів діяльності, яка має системний характер і спрямована на задоволення суспільних потреб, функціонування господарського комплексу, задоволення комунально-побутових потреб споживачів відповідно до

нормативів і національних стандартів, підтримання у належному стані житлових будинків і нежитлових приміщень, що задовольняють потреби цих споживачів.

Виходячи з вище наведеного, необхідно виокремити характерні ознаки комунальної інфраструктури:

– спрямування на забезпечення санітарно-гігієнічних і безпечних умов життя, першочергових потреб суспільства, на підтримання у належному стані будинків, споруд, житлових і нежитлових приміщень, на функціонування господарського комплексу;

– це система видів діяльності, яка базується на нормативах і національних стандартах.

Комунальна інфраструктура має найбільшу питому вагу у складі міського господарства, що містить взаємозалежні, але водночас досить автономні підприємства й організації соціальної та виробничої сфери. До неї включаються комунальні підприємства та підприємства міського благоустрою. Склад комунальної інфраструктури міста наведений на рис. 1.1.

Комунальні підприємства – це комплекс підприємств, організацій і споруд, які обслуговують матеріально-побутові потреби населення. Крім того до складу комунальної інфраструктури входить і благоустрій територій населених пунктів, що включає в себе проведення робіт з інженерної підготовки, вертикального планування, облаштування територій вулиць, доріг, проїздів, велосипедних доріжок, озеленення та влаштування елементів дизайну міського середовища, які виконуються на замовлення підприємств, установ, організацій, інших юридичних осіб відповідно до затвердженої проектно-кошторисної документації.

Таким чином, комунальну інфраструктуру можна поділити на два блоки: комунальні підприємства та підприємства благоустрою територій населених пунктів. В свою чергу кожен блок поділяється за видами підприємств.

Рис. 1.1. Структура житлово-комунального господарства України

Примітка. Систематизовано та узагальнено автором

Комунальні підприємства включають:

– санітарно-технічні підприємства, до яких входять підприємства водогінно-каналізаційного господарства (постачання питної води, каналізація та ін.), підприємства по прибиранню територій та санітарному очищенню населених місць;

– транспортні підприємства – міський громадський пасажирський транспорт (метро, трамвай, тролейбус, автобус, таксі, фунікулер, канатна дорога), водний транспорт місцевого призначення;

– енергетичні підприємства – електричні, газові, теплорозподільні мережі, освітлення, об’єкти комунальної енергетики, котельні, електростанції та теплоелектростанції.

Підприємства благоустрою територій населених пунктів поділяється на:

– шляхові підприємства – асфальтобетонні заводи, ремонтно-будівельні, експлуатаційні підприємства, створення пішохідно-транспортних комунікацій та ін.;

– підприємства зеленого господарства – розсадники, тепличні господарства, озеленення прилеглих територій;

– підприємства зовнішнього освітлення – освітлення місць загального користування, підвалів тощо;

– підприємства ритуального обслуговування – надання ритуальних послуг та ін.

Комунальній інфраструктурі притаманні наступні особливості:

- різноманітність галузей і видів підприємств;
- місцевий характер;
- органічний (комплексний) зв’язок підприємств одного з іншим;
- зв’язок більшості підприємств з певною територією (локальність обслуговування);
- значна розгалуженість споруд по території населеного пункту;
- специфічність зв’язку виробництва і споживання [36, с. 9].

Ступінь розвитку комунальної інфраструктури визначається чисельністю населення, а також її зростанням, що, у свою чергу, залежать від темпів розвитку промисловості. Відтак одним із основних містоутворюючих факторів є промисловість, яка прямо впливає на створення нових міст і селищ. За таких умов комунальна інфраструктура може розвиватися і відповідно буде забезпечена різноманітними матеріалами й обладнанням. Все це свідчить про те, що безпосередньо сама діяльність підприємств комунальної інфраструктури забезпечує нормальну безперебійну роботу промислових підприємств,

першочергових життєво-необхідних потреб населення, чітко працюючий транспорт та ін.

Всі види комунальних споруд повинні бути об'єднані в єдиний комплекс, а це дає ще дві досить характерні особливості комунальної інфраструктури, які позначаються як на будівництві, так і на експлуатації даних споруд. Це є надзвичайна розкиданість споруд на території та їх тісний зв'язок з даною територією, щільністю населення, рельєфом місцевості та ін. [80, с. 30].

Всі ці умови відіграють у будівництві та експлуатації комунальних споруд значну роль і вимагають до них досить індивідуального підходу, тому що, наприклад, для будівництва водогону вирішальне значення має ряд таких факторів, як розташування джерела водопостачання, раціональне інженерне прокладання мережі трубопроводів та ін., що в свою чергу, повинно бути тісно пов'язане з будівництвом каналізаційних систем. Все це призводить до ефективності капіталовкладень і скорочення видатків на експлуатацію.

Правильно впливати на доцільність виробничих процесів допомагає ефективно розташування тепло-, енергоцентралей, трамвайних парків, гаражів, електричних підстанцій, сміттєпереробних заводів, схеми міського транспорту і транспортних мереж та ін. А відтак ефективно розраховані потужності комунальних підприємств задовольнятимуть потреби споживачів не тільки на сьогодні, а й за умов швидких темпів зростання як самого населення, так і промисловості.

Характерною рисою комунальної інфраструктури є її розподіл на:

- підприємства, продукція яких існує самостійно між процесом виробництва та процесом споживання;
- підприємства, що надають послуги, для яких притаманне повне співпадання процесів виробництва та споживання.

Підприємства першої групи можуть накопичувати, зберігати, перевозити на значні відстані свою продукцію, але вони є неоднорідні за характером зв'язку виробництва і споживання (наприклад, водогін, каналізація, підприємства з виробництва та постачання електрики, підприємства газового

господарства та ін.). Тому період, що відокремлює виробництво від споживання тут досить короткий. Підприємства другої групи тільки надають послуги, які співпадають з їх споживанням (наприклад, пасажирський транспорт та ін.) [80, с. 32].

Ще однією характерною рисою, що притаманна комунальній інфраструктурі, є неможливість створення запасів продукції, що ставить роботу комунальних підприємств у залежність від попиту споживачів, а також від коливань самого попиту (сезонні коливання навантажень на водопроводи, нерівномірність пасажирських потоків у транспорті).

Разом з цим не можна не звернути увагу на таку досить вагому рису комунальної інфраструктури як кількісне і якісне вираження продукції та послуг. Не підлягає сумніву можливість кількісної оцінки продукції та послуг комунальних підприємств (наприклад, кількість подачі метрів кубічних води, газу та ін.). Однак із встановленням вимірювачів показників якості, що є обов'язковими у своїй роботі, існують ускладнення (наприклад, якість питної води, яка подається споживачеві, потужність електроструму, теплота згорання газу та ін.). Тому першочерговим завданням підприємств комунальної інфраструктури є систематичне підвищення якості продукції та послуг, поліпшення обслуговування споживачів. Відповідно до інтересів суспільства, на задоволення специфічних потреб споживачів повинна бути спрямована якість послуг, які надають підприємства комунальної інфраструктури. Відтак рівень якості має бути соціально та економічно виправданим.

Якісними складовими комунально-побутових послуг, які задовольняють певні потреби споживачів, є:

– соціальні – ті, що забезпечують рівень добробуту мешканців, є максимально зручними, естетичними, придатними для користування, не завдають шкоди навколишньому середовищу та ін.;

– технічні – ті, що забезпечують надійність і довговічність виробів, комплектність та своєчасність виконання робіт, оптимізацію потужностей і т. ін.;

– правові – відповідають договірним умовам між замовником і виконавцем, стандартам, нормативам тощо;

– економічні – максимально використовують зворотні відходи виробництва, мають мінімальну матеріалоємність та енергоємність, впроваджують інноваційні методи і технології та ін.

Неякісне обслуговування в комунальному господарстві обумовлене природним монополізмом надання послуг, застарілими методами управління підприємствами комунального господарства, відсутністю здорової конкуренції на ринку комунальних послуг та відсутністю затверджених вітчизняних стандартів житлово-комунальних послуг.

Комунальна інфраструктура виконує соціальну, екологічну, регуляторну, урбанізаційно-регіональну і фіскальну функції. Всі ці функції є взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими одна з одною в економічному просторі України [36, с. 9].

Основною метою розвитку комунальної інфраструктури є розширення номенклатури та підвищення якості надання послуг. Основними шляхами досягнення цієї мети є раціоналізація та оптимізація територіального розміщення об'єктів комунальної інфраструктури, що передбачає врахування: відповідності розміщення об'єктів комунального господарства потребам споживачів; економії витрат праці та компактного розміщення елементів виробництва комунальних послуг; забезпеченості планомірності, керованості процесів розміщення об'єктів, їх орієнтації на досягнення раціональної економічної ефективності господарської діяльності, що, у свою чергу, вимагає розробки стратегічних та тактичних завдань з боку органів управління на місцевому, регіональному та загальнодержавному рівнях.

1.2. Теоретичні засади та принципи управління комунальною інфраструктурою в системі місцевого самоврядування

На шляху економічного становлення та реформування незалежної держави одним із найважливіших завдань є конструктивне розв'язання проблем, що існують в українському суспільстві. Основною з таких проблем є управління комунальною інфраструктурою в системі місцевого самоврядування. Взагалі державне регулювання є діяльністю держави щодо створення правових, економічних і соціальних передумов, необхідних для функціонування економічного механізму відповідно до цілей і пріоритетів державної економічної політики. Рациональне державне регулювання має за мету не протистояти механізму ринкового регулювання й не підміняти його, а свідомо реалізовувати регулюючий потенціал, надавати ринковим регуляторам цілеспрямованого характеру, що сприяє досягненню поставлених державою цілей і пріоритетів з найменшими економічними та соціальними витратами.

В цілому управління комунальною інфраструктурою можна визначити як цілеспрямовану діяльність суб'єкта управління (уповноважених органів державної влади та місцевого самоврядування) на об'єкт управління (підприємства комунальної інфраструктури) з метою забезпечення ефективного функціонування відповідних об'єктів та надання якісних послуг населенню відповідного регіону.

Державне управління комунальною інфраструктурою базується на основних інструментах впливу на ринок, таких як законодавчі акти, прогнози розвитку національної економіки, цільові комплексні програми, державні замовлення і державні контракти, державні інвестиції, державні і місцеві бюджети, бюджетні дотації, субсидії, податки й податкові пільги, державні кредити, державні резерви, соціально-економічні нормативи, галузеві загальнодержавні норми і стандарти, норми амортизації, системи фіксованих граничних і вільних цін, індексування цін, встановлення єдиної тарифної системи та ін. Усі ці інструменти державного управління комунальною

інфраструктурою можна систематизувати в методи державного управління, зокрема такі як правові, адміністративні, економічні.

Так, правове управління комунальною інфраструктурою здійснюється нормативно-правовими актами такими як Конституція України, кодекси України, закони України, укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, накази Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства та ін.

Акти законодавства, що містять засоби і механізми державного управління комунальною інфраструктурою, поділяються на акти ринково-організаційного регулювання та фінансового регулювання. Ринково-організаційне управління здійснюється шляхом правових обмежень суб'єктів господарювання незалежно від їх форм власності. Фінансове управління полягає в прямому втручанні в ринкові відносини через надання субвенцій, субсидій, дотацій, запровадження пільгових режимів.

Функціями управління комунальною інфраструктурою є [23, с. 14]:

- визначення мети та стратегії розвитку;
- стимулювання;
- регламентуюча функція;
- коригування;
- управління неринковим сектором економіки;
- контролююча функція;
- регулювання діяльності монополій.

Відповідно до вищеперерахованих функцій цілі і стратегії розвитку комунальної інфраструктури сформовані у ряді програм реформування та розвитку житлово-комунального господарства кожного окремо взятого регіону. Разом з тим Бюджетним кодексом [6] не передбачається обов'язковість фінансування у повному обсязі завдань Програми навіть якщо вони затверджені законами України. Парадоксальним є те, що регіональні програми не завжди включаються до державних бюджетів на поточний рік, а якщо і включаються, то не передбачають відповідного виділення коштів на реалізацію заходів,

передбачених загальнодержавною або державною цільовою програмами. Існує дублювання заходів у таких програмах, що унеможлиблює виконання Державного та місцевих бюджетів.

Стимулююча функція управління комунальною інфраструктурою здійснюється за допомогою регуляторів, які ефективно впливають на діяльність підприємств комунальної інфраструктури. Це досягається шляхом стимулювання заходів для реалізації стратегічної мети і пріоритетів держави. Однак стимулююча функція законодавчо не забезпечена наданням податкових та митних пільг. Також потребують детального розгляду питання удосконалення бюджетного регулювання в частині застосування програмно-цільового механізму виконання бюджету та процедур надання державних гарантій для реалізації відповідних проектів. Є необхідність законодавчого затвердження заходів щодо проведення модернізації та енергоефективності, Національних нормативів та стандартів якості надання житлово-комунальних послуг.

Регламентуюча функція управління комунальною інфраструктурою полягає в законодавчому визначенні поведінки для суб'єктів ринкових відносин. Дана функція може бути жорсткою та високозарегульованою, бо суб'єктами на ринку є природні монополії, та простою для конкурентних ринків. Регламентуюча функція потребує удосконалення нормативно-законодавчої бази в частині врегулювання конфліктуючих питань в положеннях законодавства, визначення постійної термінології та правових режимів діяльності суб'єктів ринку. Залишаються неврегульованими питання джерел та порядку фінансування капітальних ремонтів будівель, стимулювання заходів з підвищення енергоефективності будівель, врегулювання питань обліку наданих послуг та їх якості.

Коригуюча функція управління комунальною інфраструктурою полягає у коригуванні перерозподілу ресурсів у економіці. Це відбувається для досягнення визначеної суспільно значимої мети і забезпечення нормальних соціально-економічних умов життя громадян. Реалізація коригуючої функції

повинна бути забезпечена через удосконалення державних бюджетів України в частині погашення різниці в тарифах, дотаціях державою тарифів на житлово-комунальні послуги тощо.

Контролююча функція управління комунальною інфраструктурою полягає у моніторингу і контролі за дотриманням чинного законодавства та відповідних стандартів. Контролююча функція повинна законодавчо удосконалюватись в частині захисту прав споживачів, визначення нормативно-правовими актами стандартів окремих житлово-комунальних послуг та запровадження механізму оцінки якості цих послуг.

Функція управління неринковим сектором полягає у здійсненні контролю і управління державним сектором економіки, оскільки практично всі об'єкти комунальної інфраструктури знаходяться в комунальній або приватній власності, державне управління там майже не здійснюється. Функція управління неринковим сектором економіки повинна бути забезпечена засобами та механізмами реалізації державної підтримки у формі державно-приватного партнерства, але в чинному законодавстві (Бюджетний та Податковий кодекси України) відсутні засоби цього регулювання. Тому є потреба в удосконаленні і розробленні відповідного правового регулювання діяльності та трансформації житлово-експлуатаційних організацій.

Регулювання діяльності природних монополій є функцією, яка захищає ринок та ринкові відносини від деструктивного впливу монополій та регулює діяльність природних монополій. Регулювання діяльності природних монополій повинно бути удосконалено через систему ліцензування та формування тарифної політики.

З огляду на викладене вище, нормативно-правова база, яка регулює та визначає державну політику в сфері управління комунальною інфраструктурою сформована недосконало. Актами непрямої дії є значна частка нормативно-правової бази, їх зміст має загальний, популістичний характер, а відтак спостерігається неврегульованість суспільних відносин та незабезпеченість фінансування у житлово-комунальному господарстві. Разом з тим слід

зазначити, що органи, які несуть відповідальність за державну політику у житлово-комунальному господарстві розвиваються безсистемно [10, с. 202].

Адміністративне державне управління комунальною інфраструктурою передбачає використання сили державної влади і є інструментами прямого впливу на діяльність суб'єктів комунальної інфраструктури. Воно передбачає здійснювати державний моніторинг за цінами природних монополістів, особливо що стосується соціальної складової вартості житлово-комунальних послуг. Тут здійснюється встановлення норм і стандартів, які регламентують вимоги до якості робіт і послуг, продукції та організації виробничих процесів, а також в охороні навколишнього середовища та створенні мінімальних побутових умов для соціально незахищених споживачів комунальних послуг. Адміністративними інструментами, що регулюють функціонування об'єктів комунальної інфраструктури, є ліцензії, стандарти, квоти, нормативи, норми, які затверджуються правовими актами виконавчих органів влади, що дозволяють, забороняють, обмежують чи нормують окремі види діяльності (наприклад, затвердження стандартів якості послуг, екологічних норм та ін.).

Економічне управління комунальною інфраструктурою здійснюється засобами бюджетної, податкової, інвестиційної та амортизаційної, цінової політики і цінового регулювання. Однак економічне управління комунальною інфраструктурою тісно взаємопов'язане із адміністративними державним управлінням, бо не можливо впроваджувати економічний регулятор без його адміністративного затвердження. У межах бюджетної політики управління комунальною інфраструктурою реалізовується шляхом формування і використання коштів державного і місцевого бюджетів у частині реалізації і фінансування загальнодержавних та регіональних програм розвитку комунальної інфраструктури, де статтями державних витрат будуть субсидії, дотації, субвенції. У межах податкової політики це відбувається шляхом застосування податкових пільг. Здійснення амортизаційної політики спрямоване на регулювання процесу формування витрат об'єктів комунальної інфраструктури з установленням норм амортизації, перерозподілу

амортизаційних відрахувань і механізмів прискореної амортизації, що забезпечує певну кількість видатків для здійснення інвестиційної політики. Роль економічного управління також полягає в застосуванні методів непрямого впливу держави на ціноутворення, що передбачається проведенням активної антимонопольної політики.

Окремо слід зупинитися на управлінні такими специфічними суб'єктами комунальної інфраструктури як природні монополії. Головною особливістю комунальної інфраструктури є те, що воно включає в себе як підприємства, що є суб'єктами монополії, так і підприємства, які можуть ефективно функціонувати в конкурентному середовищі. На тлі змін законотворчої діяльності державних органів, яка спрямована на створення ефективної системи контролю природних монополій, все ж таки зростають ціни на товари, роботи, послуги підприємств комунальної інфраструктури, що не завжди є економічно обґрунтованим. Виникають часті випадки порушення прав споживачів і, як наслідок, обсяг інвестицій в цю дуже важливу сферу діяльності є досить незначним.

Основні засоби, які використовують підприємства комунальної інфраструктури, складаються із основних засобів, що формують інженерну інфраструктуру міст (водо-, тепло- і газозабезпечення) і основних засобів, які забезпечують обслуговування об'єктів інженерної інфраструктури. Слід зазначити, що перша група основних засобів технологічно обумовлює монополізм більшості підприємств комунальної інфраструктури. Безпосередньо все це обумовлено тим, що такі сфери діяльності як передача і розподіл електричної енергії, централізоване водовідведення і водогін, централізоване забезпечення тепловою енергією відносяться до природних монополій, що регламентовано Законом України «Про природні монополії» [71]. Сюди також відноситься постачання природного газу та інших речовин, транспортування яких забезпечується трубопровідним транспортом, і постачання електроенергії.

Відповідно, діяльність підприємств, які визнаються суб'єктами природних монополій, у житлово-комунальному господарстві підпадає під

державне регулювання. Державне регулювання суб'єктів природних монополій, відповідно до ст. 8 Закону України «Про природні монополії» [71] полягає в регулюванні:

- пені (тарифів) на товари, які виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій;
- цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій;
- доступу споживачів до товарів, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій;
- інших умов здійснення підприємницької діяльності у випадках, передбачених законодавством.

Регулювання діяльності суб'єктів природних монополій у відповідних сферах здійснюється національними комісіями регулювання природних монополій, які утворюються і функціонують відповідно до Закону «Про природні монополії». У випадках, встановлених законом, регулювання діяльності суб'єктів природних монополій може здійснюватися органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування [71].

Здійснення державного регулювання передбачає державний контроль за діяльністю суб'єктів природних монополій. Це регламентується ст. 4 Закону України «Про природні монополії», де сказано, що державний контроль за додержанням законодавства про захист економічної конкуренції у сферах природних монополій здійснюється Антимонопольним комітетом України відповідно до його компетенції. Також цим законом передбачено, що органи, які регулюють діяльність суб'єктів природних монополій, сприяють здійсненню об'єднаннями споживачів громадського контролю за їх діяльністю. Впровадження та здійснення громадського контролю за діяльністю суб'єктів природних монополій передбачає створення при регулюючих комісіях рад споживачів або включення в склад наглядових рад підприємств-монополістів представників місцевого самоврядування [71].

Разом з тим слід зазначити, що Законом України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» [53] передбачені завдання Національної комісії, що здійснює регулювання у сфері комунальних послуг, а саме здійснення державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках шляхом [68]:

- збалансування інтересів суб'єктів господарювання, споживачів та держави;

- забезпечення прозорості та відкритості діяльності на ринках природних монополій та на суміжних ринках у сфері теплопостачання і централізованого водопостачання та водовідведення;

- захисту прав споживачів товарів і послуг у частині отримання товарів і послуг належної якості та в достатньому обсязі за економічно обґрунтованими цінами, а також стимулювання підвищення їх якості і задоволення попиту на них;

- формування і забезпечення прогнозованості цінової і тарифної політики на ринках, які перебувають у стані природної монополії, та суміжних ринках у сфері теплопостачання і централізованого водопостачання та водовідведення, перероблення та захоронення побутових відходів, сприяння впровадженню стимулюючих методів регулювання цін;

- забезпечення самоокупності діяльності суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках;

- забезпечення рівних можливостей для доступу споживачів до товарів (послуг) на ринках, які перебувають у стані природної монополії;

- обмеження впливу суб'єктів природних монополій на державну політику та сприяння конкуренції на суміжних ринках у сфері теплопостачання і централізованого водопостачання та водовідведення, перероблення та захоронення побутових відходів з метою забезпечення ефективного функціонування відповідних галузей [53].

Також в Законі «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» [53] наведені:

- основні принципи діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг;
- засоби регуляторного впливу на діяльність суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках;
- повноваження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг;
- порядок формування та встановлення тарифів на комунальні послуги для суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках;
- державний нагляд (контроль) за ринком комунальних послуг.

Вивчення особливостей управління такою виробничою системою, як комунальна інфраструктура, призводить до висновку про те, що ефективне управління цією сферою повинно базуватися на урахуванні її виробничих завдань в галузевому і територіальному розрізах з обов'язковим забезпеченням їхньої єдності. Комунальна інфраструктура виступає ланкою національної економіки, елементом системи управління суспільним виробництвом, роль і значення якої зумовлюються виробничо-технічними, науковими, організаційно-економічними зв'язками, кількістю, розмірами та територіальним розміщенням підприємств, трудомісткістю послуг, рівнем концентрації, спеціалізації, механізації та автоматизації виробництва та управління. Галузевий принцип управління комунальною інфраструктурою послуг забезпечує технічне вдосконалення та розвиток виробництва, надання послуг, координацію зі структурними підрозділами. Однак вирішувати дані завдання можна лише при раціональному територіальному розміщенні її структурних підрозділів з урахуванням ефективності виробництва та соціальної інфраструктури.

Концепція територіального розвитку була сформована в першій половині 80-х років минулого століття і отримала свій подальший розвиток в працях В.М. Лексина [29, с. 72]. У зв'язку з тим, що комунальна інфраструктура є складовою частиною невиробничої сфери регіону і в той же час виступає ключовим компонентом економічної системи в цілому, економічний механізм

повинен бути спрямований на позитивну динаміку рівня та якості життя населення, забезпечувати стійкий, збалансований й соціально-орієнтований розвиток територій.

Відповідно до ст. 2 «Державна політика у сфері житлово-комунальних послуг» Закону України «Про житлово-комунальні послуги» державна політика у сфері житлово-комунальних послуг базується на таких принципах:

- 1) забезпечення раціонального використання наявних ресурсів та сталого розвитку населених пунктів;
- 2) створення та підтримання конкурентного середовища при виробленні та наданні житлово-комунальних послуг, забезпечення контролю у сфері діяльності природних монополій;
- 3) забезпечення функціонування підприємств, установ та організацій, що виробляють, виконують та/або надають житлово-комунальні послуги, на умовах самофінансування та досягнення рівня економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво;
- 4) регулювання цін/тарифів на житлово-комунальні послуги, перелік яких визначено цим Законом, з урахуванням досягнутого рівня соціально-економічного розвитку, природних особливостей відповідного регіону та технічних можливостей;
- 5) забезпечення рівних можливостей доступу до отримання мінімальних норм житлово-комунальних послуг для споживачів незалежно від соціального, майнового стану, віку, місцеперебування та форми власності юридичних осіб тощо;
- 6) дотримання встановлених стандартів, нормативів, норм, порядків і правил щодо кількості та якості житлово-комунальних послуг;
- 7) забезпечення соціального захисту малозабезпечених громадян.

Аналіз існуючих теоретичних підходів до управління комунальною інфраструктурою показав, що специфічні особливості управління цим комплексом обумовлені його соціальним та економічним значенням. З одного боку, підприємства комунальної інфраструктури виробляють послуги, що є за

своєю природою є масовими, і створюють необхідні умови комфортного середовища життєзабезпечення громадян. З іншого боку, будучи сферою з нескінченим споживчим попитом, ця сфера володіє практично необмеженим потенціалом для розвитку бізнесу.

1.3. Методичні підходи до аналізу розвитку комунальної інфраструктури в системі місцевого самоврядування

Діяльність комунальної інфраструктури потребує наявності необхідної кількості знань і вмінь для організації та підтримки конкурентоспроможності і розвитку в умовах зміни та реформації внутрішнього економічного середовища, що потребує відповідних аналітичних досліджень. Методика аналізу розвитку комунальної інфраструктури на сьогодні є складною і багатогранною проблемою, потребує обґрунтування окремих підходів у зв'язку з існуванням нагальної потреби в розвитку комунальної інфраструктури в цілому та дасть можливість ефективно працювати в сучасних економічних умовах.

Відповідно, аналіз розвитку комунальної інфраструктури повинен ґрунтуватися на основних принципах діалектики через пізнання всього: в динаміці та розвитку, взаємозв'язках, взаємозалежності і взаємозумовленості; у причинно-наслідковій підпорядкованості зміни та розвитку; у пізнанні проявів необхідності та випадковості негативних і позитивних характеристик, кількісних та якісних змін, дії механізмів мотивації та інтересу [32, с. 188].

Аналіз комунальної інфраструктури має свої особливості, що витікають із специфіки його комплексу видів діяльності. Такими особливостями є:

- склад та зміст завдань аналізу комунальної інфраструктури;
- специфічна система економічних, технічних та фінансових чинників діяльності комунальної інфраструктури;
- жорстка регламентація процесу надання житлово-комунальних та комунальних послуг споживачам;

- оптимізація житлово-комунальних та комунальних послуг через модернізацію задля поліпшення існуючих механізмів досягнення ефективної функціонування за всіма видами діяльності;

- визначення специфічних резервів та способів оцінки їх впливу за допомогою факторного аналізу узагальнених показників діяльності комунальної інфраструктури;

- аналіз якості наданих послуг житлово-комунального та комунального господарства споживачам;

- аналіз обсягів виробництва послуг об'єктами комунальної інфраструктури в натуральному, вартісному, умовному вимірюванні.

Відповідно, об'єктами дослідження є економічна система, в якій функціонують об'єкти комунальної інфраструктури, їх середовище господарювання та господарська діяльність. Окрім того, об'єктами поглибленого аналітичного дослідження виступають: виробнича, фінансова, інвестиційна та інші види діяльності підприємств комунальної інфраструктури, їх ресурси, виробничі та управлінські структурні підрозділи; організація праці, виробництва та надання послуг; форми господарювання. Предметом аналізу розвитку комунальної інфраструктури є реальна господарська діяльність підприємств, її причинно-наслідкові зв'язки між різними економічними процесами.

Вибір методів для аналізу розвитку комунальної інфраструктури визначається: метою аналізу та його завданнями; характером явищ та процесів у комунальній інфраструктурі; видами аналізу; умовами виконання та часом його проведення; наявними засобами; вимогами користувачів результатів аналізу тощо. До складу спеціальних методів, які слід широко застосовувати під час проведення аналізу розвитку комунальної інфраструктури, входять методи збору та узагальнення інформації, аналізу, прогнозування, моделювання, програмно-цільові та евристичні методи.

Вчені класифікують методи аналізу за різними ознаками, та це не змінює суті проведення самого аналізу комунальної інфраструктури. І. Ф. Прокопенко

та В. І. Ганін виділяють загальнонаукові та конкретно-наукові методи аналізу [76, с. 31]. На нашу думку, такий поділ є досить вузьким і не охоплює більш детальних методів аналізу. Є. В. Мних при класифікації методів аналізу поділяє останні на методи якісного аналізу, до яких відносить загальнонаукові методи, та методи експертних оцінок і кількісного аналізу, до яких належать традиційні (логічні) методи, методи дослідження детермінованих факторних зв'язків, методи комплексної економічної оцінки, графічні методи, економіко-математичні методи та моделі, фонетричні методи та моделі [32], але виключає аналіз прогнозування показників у майбутніх періодах.

В. О. Подольська та О. В. Яріш [48], Н. В. Тарасенко [95] поділяють думку В. В. Ковальова [25] щодо класифікації методів аналізу на неформалізовані (логічні) та формалізовані (математичні). Це ж підтримує і колектив авторів М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька [4], доповнюючи вже існуючу класифікацію більш детальними методами.

Дані класифікації Є. В. Мниха та В. В. Ковальова є більш широкими та все ж не можуть охопити аналіз всіх напрямів та видів діяльності комунальної інфраструктури, а саме щодо соціально-економічних досліджень, планування стратегії, оцінки стратегічних альтернатив та прийняття рішень стосовно впровадження отриманих результатів і формування сценаріїв майбутнього тренду фінансово-господарської діяльності житлово-комунального господарства.

Тому, на нашу думку, разом із наведеними вище методами доцільно при аналізі комунальної інфраструктури застосовувати і методи соціально-економічних досліджень (щоденниковий метод вимірювання доходів та витрат населення, згадуваний метод вимірювання доходів та витрат населення, метод соціальної оцінки, метод кореспондентів, методику вимірювання бідності, методику вимірювання соціального самопочуття, методику непрямой оцінки міграції) і Омнібус, які використовуються вченими Київського міжнародного інституту соціології [42], та власні (прикладні) методи стратегічного аналізу,

що описані К. І. Редченком [77, с. 41-44], П. Л. Гордієнко, Л. Г. Дідковською, Н. В. Яшкіною [12, с. 42], Г. М. Давидовим, В. М. Малаховим, О. А. Магопець [17, с. 54-56, 168-202].

Багато авторів публікували свої роботи, де з різних позицій розглядався аналіз комунальної інфраструктури. Так, В. П. Полуянов та Н. С. Попович для аналізу стану комунальної інфраструктури пропонують порівнювати середньорічну чисельність працюючих всієї комунальної інфраструктури із загальною чисельністю працюючих по країні, оцінкою виробленої доданої вартості за видами економічної діяльності та на підприємствах комунальної інфраструктури порівнянням середньомісячної номінальної заробітної плати працівників у цілому і за всіма видами діяльності комунальної інфраструктури, рівнем освіти працівників і працевлаштуванням на підприємствах комунальної інфраструктури [49].

Такий перелік показників досить вузько висвітлює діяльність комунальної інфраструктури та показує стан комунальної інфраструктури за обсягом розвитку та ефективністю системи управління, не висвітлюючи аналіз стану об'єктів благоустрою, транспортного забезпечення, інженерних мереж комунальної інфраструктури.

О. В. Димченко аналізує стан комунальної інфраструктури через ряд показників фінансово-економічного стану підприємств, використовуючи рентабельність виробництва, рівень відшкодування собівартості тарифом, рівень відшкодування скоригованої собівартості тарифом, рівень оплати послуг споживачами, рівень покриття витрат отриманими доходами, загальну заборгованість споживачів, рівень оплати послуг споживачами та дебіторську заборгованість населення за надані житлово-комунальні послуги [18, с. 42-50].

Даний перелік аналізованих показників, на нашу думку, не дає повного уявлення про стан підприємств комунальної інфраструктури, а лише вузько висвітлює їх діяльність з позиції рівня оплати послуг населенням, хоча цей показник є одним із основних індикаторів прибуткової роботи підприємств

комунальної інфраструктури як окремо взятих, так і в розрізі міст, регіонів та країни в цілому.

Ю. Г. Лега, Т. М. Качала, Н. Ф. Чечетова розглядають комунальну інфраструктуру з позиції його сучасного стану та територіальної організації за рівнем благоустрою житла, інженерними мережами, кількістю реалізованих житлово-комунальних послуг, ремонтом житлового фонду, рівнем комунального обслуговування, якістю наданих послуг, станом оплати та рівнем заборгованості за надані послуги, основними фінансово-економічними показниками діяльності комунальної інфраструктури [28, с. 104-124, 185-218].

Також Т. М. Качала пропонує оцінювати ефективність функціонування комунальної інфраструктури через абсолютну ефективність, яка визначається відношенням загального результату діяльності комунальної інфраструктури до її виробничих ресурсів, та відносну ефективність комунальної інфраструктури, що визначається відношенням значень показника абсолютної ефективності. Далі наводиться оцінка ефективності діяльності підприємств комунальної інфраструктури за адаптованою до діяльності вітчизняних підприємств закордонною методикою через чисту приведену вартість, внутрішню норму прибутку, відношення результатів до витрат, відношення прибутку до витрат, терміну окупності інвестицій та оцінка порівняння ефективності двох альтернативних проектів розвитку комунальної інфраструктури. [24, с. 175-176]. Для аналізу функціонування підприємств комунальної інфраструктури Т. М. Качала пропонує це розглядати через ефективність впровадження заходів щодо реформування управління організацією комунальної інфраструктури як відношення приросту прибутку від впровадження заходів із реформування комунальної інфраструктури до витрат на впровадження та визначати бюджетну економічну ефективність через розрахунок річного бюджетного ефекту від реалізації запропонованих в проекті механізмів реформування комунальної інфраструктури [24, с. 178].

Така система приведених показників досить щільно охоплює сукупність видів діяльності комунальної інфраструктури, але не показує прогнозованих показників його діяльності на майбутні періоди.

Найбільш значною розробкою в цьому напрямі, на нашу думку, є робота А. В. Григоровича, який наводить досить змістовний перелік показників щодо аналізу сфери житлово-комунального господарства та комунальної інфраструктури, а саме пропонує проводити його аналіз через детальний аналіз стану житлово-комунального господарства в розрізі підгалузей, а також згідно територіального поділу підприємств щодо населених пунктів та регіонів. Ним запропоновано п'ять елементів комплексного аналізу, таких як [14, с. 363]:

1. Загальна характеристика житлово-комунального господарства.
2. Характеристика системи управління.
3. Аналіз технічного стану житлового фонду, об'єктів благоустрою, міськелектротранспорту, систем водо-, тепlopостачання та водовідведення тощо.
4. Оцінка фінансово-економічних показників діяльності підприємств житлово-комунального господарства та чинної тарифної політики.
5. Визначення якості житлово-комунальних послуг та рівня задоволення ними потреб населення.

Запропонований А. В. Григоровичем досить цікавий підхід щодо формування комплексу показників заслуговує особливої уваги. Згідно, з ним цей комплекс розподіляється на 5 основних груп, а саме: житловий фонд, системи водопостачання та водовідведення, системи тепlopостачання, об'єкти благоустрою та інженерного захисту територій, міський наземний електротранспорт. Окремо вивчаються фінансово-економічні показники діяльності житлово-комунального господарства, показники чинної тарифної політики, зайнятості та продуктивності праці на його підприємствах використання амортизаційних нарахувань і оцінка якості житлово-комунальних послуг та рівня задоволення ними потреб населення [14, с. 365-366]. Разом з

тим в цьому переліку відсутні індикатори стратегічних прогнозованих показників діяльності житлово-комунального господарства в цілому.

На сайті Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України оприлюднені паспорт житлово-комунального господарства України [44] та паспорти за регіонами [45], де висвітлені показники, що характеризують стан житлово-комунального господарства. Відповідно до даного паспорту показники, які відносяться до житлово-комунального господарства, можна розбити на 6 блоків [44]:

Блок 1 – фінансово-економічний стан житлово-комунального господарства України:

- тарифна політика;
- заборгованість із виплати заробітної плати;
- фінансово-економічні показники роботи підприємств житлово-комунального господарства комунальної форми власності.

Блок 2 – житлове господарство:

- ліфтове господарство;
- забезпечення розв'язання проблем мешканців гуртожитків;
- фінансово-економічні показники роботи підприємств житлового господарства комунальної форми власності.

Блок 3 – водопровідно-каналізаційне господарство:

- фінансово-економічні показники роботи підприємств водопровідно-каналізаційного господарства комунальної форми власності.

Блок 4 – комунальна теплоенергетика:

- фінансово-економічні показники роботи підприємств комунальної теплоенергетики.

Блок 5 – благоустрій та комунальне обслуговування:

- стан сфери дорожньо-мостового господарства;
- стан галузі поховання;
- стан сфери зовнішнього освітлення;
- стан сфери зеленого господарства.

Блок 6 – розвиток державно-приватного партнерства.

Водночас, питання комплексного, системного аналізу житлово-комунального господарства залишається відкритим. Досить значний ряд показників не врахований, а відтак, відсутні систематизація та загальна класифікація показників. Відсутніми залишаються комплексні дослідження впливу факторів на процеси, що відбуваються у сукупності видів діяльності житлово-комунального господарства в ринкових умовах та реаліях сьогодення. Досить значних зусиль потребує розробка питання щодо вдосконалення комплексного, системного дослідження аналізу всіх видів діяльності житлово-комунального господарства.

Відтак, спираючись на аналіз наукових праць вітчизняних учених, можемо запропонувати власну систему показників аналізу комунальної інфраструктури з використанням інформації офіційної та відомчої державної статистики, даних вибіркового обстежень і опитувань населення та спеціалістів житлово-комунального господарства, яка включає в себе такі групи (рис. 1.2):

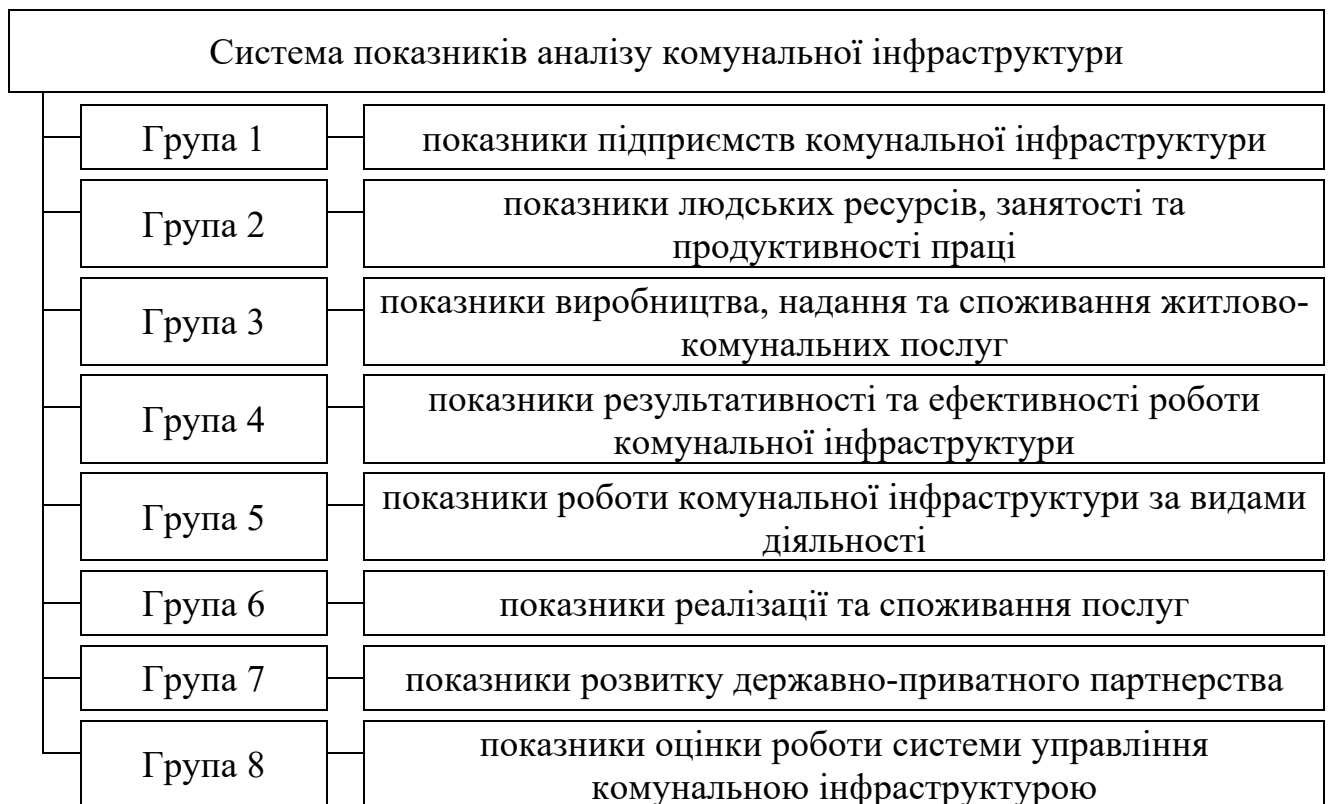

Рис. 1.2. Система показників аналізу комунальної інфраструктури

Примітка. Розроблено автором

Група 1 – показники підприємств комунальної інфраструктури – це група показників, що характеризують наявність підприємств, які надають житлово-комунальні послуги, їх структуру, потужність, рівень спеціалізації, забезпеченість цими підприємствами кількості споживачів та ступінь навантаження, а також оцінюють рівень їх територіальної диференціації та розвитку:

- кількість підприємств комунальної інфраструктури, од.;
- рівень спеціалізації підприємств комунальної інфраструктури (%) – визначається як співвідношення кількості спеціалізованих підприємств комунальної інфраструктури до загальної їх кількості або обсягу наданих послуг спеціалізованих підприємств до загальної кількості наданих послуг [88, с. 141–145];
- забезпеченість споживачів житлово-комунальних послуг (кількість споживачів) об'єктами, що надають ці послуги (одиниць);
- радіус обслуговування споживачів житлово-комунальних послуг, км;
- рівень забезпеченості споживачів житлово-комунальними послугами або ступінь задоволення попиту споживачів житлово-комунальних послуг (%) – визначається відношенням кількості фактично не забезпечених споживачів житлово-комунальними послугами до кількості забезпечених ними споживачів;
- рівень забезпеченості споживачів надавачами житлово-комунальних послуг (%) – визначається відношенням кількості надавачів житлово-комунальних послуг до кількості не забезпечених ними споживачів;
- рівень обслуговування житлово-комунальними послугами – це вимірник ступеня своєчасного задоволення попиту на житлово-комунальні послуги для задоволення потреб споживачів цих послуг – визначається діленням обсягу наданих житлово-комунальних послуг на попит цих послуг, %.

Група 2 – показники людських ресурсів, зайнятості та продуктивності праці. Ця група показників показує стан зайнятості населення на підприємствах комунальної інфраструктури, розмір заробітної плати працівників цієї

сукупності видів діяльності та дає можливість оцінити продуктивність праці, територіальну диференціацію та розвиток цих показників:

- середньооблікова чисельність працівників підприємств комунальної інфраструктури, осіб;

- середньооблікова чисельність працівників підприємств комунальної інфраструктури із відповідною кваліфікацією та освітою, осіб;

- середньомісячна заробітна плата працівників підприємств комунальної інфраструктури, грн.;

- частка заробітної плати у собівартості послуг комунальної інфраструктури, %;

- рівень продуктивності праці – характеризує ефективність використання робочої сили в сукупності видів діяльності комунальної інфраструктури, який визначається відношенням загальної кількості наданих послуг у вартісному вираженні вироблених за одиницю часу, або витратою робочого часу до загальної кількості наданих послуг (продуктивність праці і трудомісткість праці) [97, с. 257];

- показники руху чисельності працівників підприємств комунальної інфраструктури, такі як коефіцієнт обороту з прийому та звільнення, коефіцієнт плинності, постійності кадрів [97, с. 255; 52, с. 128-133].

Група 3 – показники виробництва, надання та споживання житлово-комунальних послуг, що характеризують обсяг, структуру, регіональну диференціацію та розвиток житлово-комунального господарства:

- обсяг реалізованих послуг комунальної інфраструктури всього та населенню зокрема, грн.;

- загальний обсяг споживання послуг комунальної інфраструктури, який визначається відношенням річного обсягу споживання послуг до середньорічної чисельності населення, що у свою чергу, залежить від рівня душевого споживання обсягу послуг, ціни на ці послуги та чисельності споживачів послуг, грн. [97, с. 65];

- структура наданих послуг комунальної інфраструктури, %;

Група 4 – показники результативності та ефективності роботи комунальної інфраструктури:

- фінансові результати підприємств комунальної інфраструктури, грн.;
- обсяг дебіторської заборгованості роботи підприємств комунальної інфраструктури та у розрізі категорій споживачів житлово-комунальних послуг, грн.;
- сума кредиторської заборгованості роботи підприємств комунальної інфраструктури, грн.;
- обсяг інвестицій, грн.;
- собівартість житлово-комунальних послуг, грн.;
- рівень відшкодування витрат за тарифами;
- рівень заборгованості із заробітної плати в сукупності видів діяльності комунальної інфраструктури;
- нарахування населенню до оплати за житлово-комунальні послуги, грн.;
- оплата населенням за житлово-комунальні послуги, грн.;
- рівень оплати населенням за житлово-комунальні послуги, %;
- середній термін заборгованості населення за всі послуги, місяці;
- кількість сімей, яким призначено субсидії на оплату житлово-комунальних послуг, од.;
- загальна сума субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, грн.;
- рентабельність операційної діяльності при наданні житлово-комунальних послуг, %;
- інтегрований показник відносного приросту рівня благоустрою житлового фонду – визначається як добуток величин, таких як відносний приріст питомої ваги загальної площі, обладнаної водою, каналізацією, центральним опаленням, газом, гарячим водопостачанням, ваннами, підлоговими електроплитами, який визначається за формулою (1.1):

$$K^b = \prod_{i=1}^n b_i, \quad (1.1)$$

де b – відносний приріст питомої ваги загальної площі, обладнаної водогонном, каналізацією, центральним опаленням, газом, гарячим водопостачанням, ваннами, підлоговими електроплитами;

– інтегрований показник ефективності діяльності комунальної інфраструктури – розраховується на підставі статистичних даних. Для розрахунку використовується формула (1.2):

$$K^{ef} = \prod_{i=1}^5 C_i \cdot \frac{K^{(b)}}{C_6}, \quad (1.2)$$

де C_1 – відносний приріст загального обсягу послуг, реалізованих комунальною інфраструктурою;

C_2 – відносний приріст обсягу послуг, реалізованих житлово-комунальним господарством населенню;

C_3 – відносний приріст середньомісячної заробітної плати в комунальній інфраструктурі;

C_4 – відносний приріст загальної площі житлового фонду;

C_5 – відносний приріст видатків з бюджету на комунальну інфраструктуру;

C_6 – відносний приріст ветхого та аварійного житлового фонду;

K^b – інтегрований показник відносного приросту рівня благоустрою.

Група 5 – показники роботи комунальної інфраструктури за видами діяльності (водогінно-каналізаційне господарство, комунальна теплоенергетика, благоустрій та комунальне обслуговування) [44]:

1. Водогінно-каналізаційне господарство:

1.1. Стан забезпечення питним водопостачанням:

- забезпечення питним водопостачанням;
- загальна протяжність водогінних мереж (одиначна протяжність водогонів, водогінних мереж), з них знаходяться в аварійному та ветхому стані, км;
- наявність водогінних споруд (водогонів, окремих водогінних мереж, свердловин, вуличних колективних установок), од.;
- кількість споживачів питної води, тис. од.;

- встановлена виробнича потужність насосних станцій, очисних споруд, водопроводу, тис. м³ за добу;
- стан витоків та неврахованих витрат води у системах водопостачання, %;
- подача води в мережу та очищення на очисних спорудах, тис. м³;
- відпущено води усім споживачам, тис. м³;
- кількість населених пунктів, що отримують питну воду за графіками;
- кількість населених пунктів, що отримують питну воду з місцевих джерел.

1.2. Стан централізованих систем водовідведення:

- забезпечення централізованими системами водовідведення окремо населених пунктів та України в цілому (кількість населених пунктів);
- кількість населених пунктів, які не мають централізованих систем водовідведення;
- загальна протяжність каналізаційних мереж, з них знаходяться в аварійному та ветхому стані, км.

2. Комунальна теплоенергетика:

- загальна кількість котелень (тис. од.) із сумарною потужністю (Гкал/год), з них на твердому, рідкому паливі та на газу;
- загальна кількість котелень, що працюють на альтернативних видах палива, од.;
- загальна кількість котлів, тис. од.;
- кількість котлів, що експлуатуються понад 20 років, од.;
- кількість капітально відремонтованих котелень та котлів, од.;
- протяжність теплових мереж у двотрубному обчисленні, з них ветхих та аварійних, км;
- кількість заміненних теплових мереж у двотрубному обчисленні, км;
- загальні обсяги теплопостачання, млн. Гкал;
- обсяги теплопостачання населенню, на комунально-побутові потреби, на виробничі потреби, іншим підприємствам, млн. Гкал;

- витрати умовного палива на відпуск теплової енергії, тис. т;
- втрати теплової енергії в інженерних мережах, млн. Гкал;
- кількість джерел теплової енергії, на які встановлено засоби обліку відпуску теплової енергії, од.;
- рівень оснащення будинків засобами обліку холодної, гарячої води, теплової енергії, будинків;
- кількість підприємств комунальної теплоенергетики, на яких проведено енергоаудит, од.

3. Благоустрій та комунальне обслуговування.

3.1. Побутові відходи:

- загальна кількість утворених побутових відходів, тис. м³ або тис. т;
- стан охоплення населення послугами з вивезення побутових відходів, %;
- стан роздільного збирання побутових відходів;
- кількість сміттєзвалищ і полігонів для захоронення побутових відходів, тис. од.;
- загальна площа сміттєзвалищ і полігонів для захоронення побутових відходів, тис. га;
- кількість перевантажених сміттєзвалищ і полігонів для захоронення побутових відходів, од.;
- кількість сміттєзвалищ і полігонів для захоронення побутових відходів, які не відповідають нормам екологічної безпеки, од.;
- кількість паспортизованих сміттєзвалищ і полігонів для захоронення побутових відходів, од.;
- кількість сміттєзвалищ і полігонів для захоронення побутових відходів, які потребують рекультивації та санації, од.;
- кількість сміттєзвалищ і полігонів для захоронення побутових відходів, які рекультивовані та сановані, од.;
- потреба у будівництві нових полігонів для захоронення побутових відходів, од.;

– кількість виявлених несанкціонованих звалищ побутових відходів (од.) та їх загальна площа (тис. га);

– кількість ліквідованих несанкціонованих звалищ побутових відходів (од.) та їх загальна площа (тис. га);

– кількість організацій, які надають послуги із санітарної очистки всіх форм власності, од.

3.2. Транспортне господарство (автобуси, тролейбуси, трамваї, метро, літаки та ін.):

– наявність, рух, динаміка, склад та структура транспортних засобів;

– технічний стан транспортних засобів;

– використання транспортних засобів;

– технічний стан дорожнього покриття, трамвайних та залізничних колій, колій метрополітену, контактних мереж;

– надійність та комфортність транспортних засобів.

3.3. Дорожньо-мостове господарство:

– загальна протяжність вулично-дорожньої мережі, км;

– загальна площа вулично-дорожньої мережі, м²;

– загальна протяжність вулично-дорожньої мережі з твердим покриттям, км;

– загальна протяжність вулично-дорожньої мережі з удосконаленими покриттям, км;

– загальна протяжність вулично-дорожньої мережі обладаною дощовою каналізацією, км;

– загальна протяжність вулично-дорожньої мережі зі штучним освітленням, км;

– загальна площа автомобільних вуличних паркінгів, з них обладнаних інженерними та допоміжними спорудами, м²;

– загальна кількість автомобільних, пішохідних мостів та шляхопроводів, од.;

- протяжність автомобільних, пішохідних мостів та шляхопроводів, км;
- загальна кількість мостів та шляхопроводів, що має обмежену несучу спроможність або знаходиться в аварійному стані, од.;
- загальна кількість підприємств, що працюють у дорожньо-мостовому господарстві та за різними формами власності, од.;
- витрати з будівництва, реконструкції, капітального та поточного ремонту об'єктів дорожньо-мостового господарства разом та за складовими, тис. грн.;
- загальна площа будівництва, реконструкції, капітального та поточного ремонту об'єктів дорожньо-мостового господарства, тис. м²;
- витрати на утримання об'єктів дорожньо-мостового господарства, тис. грн.

3.4. Стан зовнішнього освітлення:

- загальна протяжність електромереж зовнішнього освітлення, км;
- загальна кількість світлоточок зовнішнього освітлення, од.;
- загальна кількість енергозберігаючих джерел світла, од.;
- загальна кількість автоматизованих систем дистанційного управління зовнішнім освітленням, од.;
- загальна кількість приладів обліку електричної енергії, приладів;
- загальна кількість приладів диференційованого обліку електричної енергії, приладів;
- середня собівартість витрат на утримання однієї світлоточки, грн.;
- обсяг фінансування підприємств зовнішнього освітлення, тис. грн.;
- обсяг виконаних робіт та наданих послуг підприємствами зовнішнього освітлення, тис. грн.;
- загальна кількість підприємств, що здійснюють експлуатацію електричних мереж зовнішнього освітлення та за формами власності, од.

3.5. Стан зеленого господарства:

- загальна площа зелених насаджень усіх видів у межах території міста, тис га;
- площа зелених насаджень загального користування, га;
- площа зелених насаджень на одну тисячу мешканців України, га;
- площа зелених насаджень загального користування, охоплених доглядом, га;
- площа міських лісів, га;
- площа парків культури та відпочинку і набережних та бульварів, га;
- площа скверів, га;
- площа гідропарків, лугопарків, лісопарків, га;
- площа зелених насаджень обмеженого користування, га;
- площа зелених насаджень спеціального призначення, га;
- площа зелених насаджень, уражених фітозахворюваннями, м²;
- обсяг витрат на утримання зелених насаджень, тис. грн.;
- загальна кількість підприємств, що здійснюють догляд за зеленим господарством разом та за формами власності, од.

3.6. Стан ритуального обслуговування:

- загальна кількість ритуальних суб'єктів господарювання, од.;
- загальна кількість похованих осіб ритуальними службами та суб'єктами господарювання, померлих осіб;
- загальна кількість похованих осіб шляхом кремації, померлих осіб;
- обсяг наданих населенню ритуальних послуг та реалізованих предметів ритуальної належності, тис. грн;
- кількість суб'єктів господарювання, що надають ритуальні послуги населенню за формами власності, од.;
- загальна кількість місць поховань (од.), з них благоустроєні (од.);
- обсяг коштів, виділених органами місцевого самоврядування на благоустрій місць поховань, тис. грн.;
- кількість необхідних місць поховань, од.;

– середня вартість одного поховання, грн.

Група 6 – показники реалізації та споживання послуг житлово-комунального господарства:

– дебіторська заборгованість за послуги житлово-комунального господарства, грн.;

– кредиторська заборгованість за послуги житлово-комунального господарства, грн.;

– стан оплати населенням за послуги житлово-комунального господарства, грн.;

– середні тарифи та рівень відшкодування собівартості за тарифом для населення за послуги житлово-комунального господарства;

– середні тарифи за послуги житлово-комунального господарства для комерційних споживачів.

Група 7 – показники розвитку державно-приватного партнерства:

– кількість об'єктів, залучених до державно-приватного партнерства, які здані в концесію, од.;

– кількість об'єктів, залучених до державно-приватного партнерства, які знаходяться в оренді, од.;

– кількість укладених угод спільної діяльності підприємств, залучених до державно-приватного партнерства, од.

Група 8 – показники оцінки роботи системи управління комунальної інфраструктури:

– загальна кількість приватних підприємств, які надають послуги з утримання будників і споруд та прибудинкових територій, од.;

– загальна кількість служб єдиного замовника, од.

Наведений нами перелік показників не є повним та досконалим. В цьому напрямі є ще багато недоопрацьованих моментів. Та разом з тим впровадження в практику запропонованої системи показників комплексного, системного аналізу дасть можливість значно доповнити наукові розробки та допоможе, на нашу думку, не тільки проаналізувати та порівняти результати, а

й виявити резерви діяльності та розвитку комунальної інфраструктури, спрогнозувати її діяльність, розвиток з урахуванням економічних змін в країні, визначити стратегічні напрями.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ М. ПОЛТАВА

2.1. Інституційне забезпечення управління комунальною інфраструктурою міста

Комунальна інфраструктура – специфічна сфера державного управління, діяльність якої регламентується нормативно-правовими актами різних галузей права – адміністративного, цивільного, житлового, фінансового тощо. Ефективність функціонування вказаної сфери національної економіки значною мірою залежить від діяльності суб'єктів та методів управління. Протягом останнього часу відбувається реорганізація органів управління житлово-комунальним господарством, у тому числі і комунальною інфраструктурою, перехід підприємств з комунальної власності у приватну. Як наслідок, у системі управління цією сферою розподіляються організаційні і господарські функції, а система управління комунальною інфраструктурою відтворюється по-новому.

Безпосереднє управління комунальною інфраструктурою покладено на Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (далі – Мінрегіон), яке здійснює свої повноваження відповідно до Положення про Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (далі – Положення), затвердженого Указом Президента України від 31 травня 2011 року №633/2011 [58]. Так, основними завданнями Мінрегіону у сфері управління комунальною інфраструктурою є формування та забезпечення реалізації державної політики, пріоритетними напрямками якої виступає прискорення реформування галузі без зростання тарифів. Слід зауважити, що це невід'ємна складова стратегічної програми розвитку України, спрямованої на підвищення життєвого рівня населення, забезпечення його якісним і

комфортним житлом. Тут йдеться про об'єднання в один предмет управлінського і регулюючого впливу сфер будівництва і житлово-комунального господарства та комунальної інфраструктури. Мінрегіон є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної житлової політики і політики у сфері будівництва, архітектури, містобудування та житлово-комунального господарства.

З 27 серпня 2014 року в Україні Указом Президента створено Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг [67] шляхом ліквідації Національної комісії, що здійснювала державне регулювання у сфері енергетики [62] та Національної комісії, що здійснювала державне регулювання у сфері комунальних послуг [68]. Комісія діє відповідно до затвердженого Положення про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг [68].

Одну із провідних ролей в регулюванні комунальної інфраструктури займають органи місцевого самоврядування, повноваження яких регламентовані Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» [64]. Так, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» [64] регламентуються повноваження виконкомів сільських, селищних, місцевих рад (у т.ч. виконкому Полтавської міської ради) у встановленні тарифів на оплату побутових, комунальних, транспортних та інших послуг, які надаються підприємствам та організаціям комунальної власності відповідної територіальної громади, і погодженні цих питань у встановленому порядку з підприємствами, установами, організаціями, які не належать до комунальної власності.

До повноважень виконкому Полтавської міської ради можна віднести регулювання цін і тарифів на виконання робіт і послуг підприємств комунальної інфраструктури міста, а також визначення та затвердження норм використання та здійснення контролю за їх дотриманням.

Безпосереднє управління комунальною інфраструктурою міста здійснює Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради (далі – Управління, УЖКГ), який є виконавчим органом Полтавської міської ради, їй підконтрольний і підзвітний, підпорядкований виконавчому комітету Полтавської міської ради та міському голові. Управління утворюється відповідно до чинного законодавства на підставі рішення Полтавської міської ради.

Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради (далі - УЖКГ) є виконавчим органом Полтавської міської ради. Згідно з інструкцією діловодства виконавчого комітету Полтавської міської ради індекс УЖКГ 01-06.

УЖКГ створене на підставі рішення сесії Полтавської міської ради. Засновником є Полтавська міська рада.

Управління очолює начальник, який призначається на посаду і звільняється з посади міським головою згідно чинного законодавства. Начальник має право діяти відповідно до законів України.

Начальник управління безпосередньо підпорядковується заступнику міського голови з питань діяльності виконавчих органів (з питань експлуатації та розвитку міського господарства), за відсутності безпосереднього керівника підпорядковується першому заступнику міського голови, при відсутності заступників міського голови підпорядковується міському голові та керується його розпорядженнями.

У разі відсутності начальника управління його обов'язки виконує перший заступник начальника управління, а у разі його відсутності, обов'язки начальника виконує заступник начальника управління з питань утримання житлового фонду, а у разі його відсутності, обов'язки начальника виконує заступник начальника управління з питань розвитку житлово- комунального господарства. Управління у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, Постановами Верховної Ради України, Указами та розпорядженнями Президента України, Постановами Кабінету Міністрів

України, наказами та листами Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, рішеннями Полтавської міської ради та виконавчого комітету, розпорядженнями міського голови, а також цим положенням. Управління утримується за рахунок коштів місцевого бюджету.

До складу управління входять: виробничо-технічний відділ, відділ фінансового планування, обліку та звітності, відділ технагляду з благоустрою та капітального ремонту житлового фонду, відділ оперативного реагування, сектор по утриманню житлового фонду, сектор по обробці документів та по роботі із зверненнями громадян та сектор з питань юридичного забезпечення; виробничо-технічний відділ, відділ фінансового планування, обліку та звітності, сектор по утриманню житлового фонду, сектор по обробці документів та по роботі із зверненнями громадян та сектор з питань юридичного забезпечення утримуються за рахунок бюджетних коштів; відділ технагляду з благоустрою та капітального ремонту житлового фонду утримується за рахунок коштів міського бюджету, які зараховуються до спеціального фонду як власні надходження від витрат на утримання служб замовника та інших надходжень, що передбачені чинним законодавством.

Управління є підконтрольним та підзвітним у своїй діяльності Полтавській міській раді.

Управління є юридичною особою, має самостійний баланс, рахунки в управлінні Державного казначейства, штамп, печатку із зображенням Державного герба України і своїм найменуванням.

Засновник УЖКГ, суд або орган, що прийняв рішення про припинення УЖКГ призначають за погодженням з органом, який здійснює державну реєстрацію, комісію з припинення УЖКГ (ліквідаційну комісію) та встановлюють порядок і строки припинення УЖКГ відповідно до законодавства України.

З моменту призначення комісії до неї переходять повноваження щодо управління справами УЖКГ. Комісія виступає в суді від імені УЖКГ, що

припиняється.

Після закінчення строку для пред'явлення вимог кредиторами та задоволення чи відхилення цих вимог комісія з припинення УЖКГ складає передавальний акт (у разі злиття, приєднання або перетворення) або розподільчий баланс (у разі поділу), які мають містити положення про правонаступництво щодо всіх зобов'язань УЖКГ стосовно всіх його кредиторів та боржників, включаючи зобов'язання, які оспоруються сторонами.

Ліквідаційна комісія після закінчення строку для пред'явлення вимог кредиторами складає проміжний ліквідаційний баланс, який містить відомості про склад майна УЖКГ, що ліквідується, перелік пред'явлених кредиторами вимог, а також про результати їх розгляду. Проміжний ліквідаційний баланс затверджується Засновником або органом, який прийняв рішення про ліквідацію УЖКГ.

УЖКГ є таким, що припинилося, з дня внесення до Єдиного державного реєстру запису про його припинення. УЖКГ є неприбутковою установою. УЖКГ не може бути засновником та/або членом благодійних організацій.

Управління здійснює координацію діяльності комунальних підприємств Полтавської міської ради, якщо це передбачено статутами підприємств.

- Також управління виконує наступні функції: забезпечення реалізації програм і планів перспективного розвитку та удосконалення роботи житлово-комунального господарства міста; участь у розробці проектів нормативно-правових актів, програм економічного, екологічного та соціального розвитку міста, цільових програм спрямованих на підвищення рівня забезпеченості житлово-комунальними послугами та поліпшення їх якості, в тому числі з питань житлової політики, енергозабезпечення, підвищення рівня безпечних умов праці, реформування сфери житлово-комунального господарства. Забезпечення виконання завдань по утриманню, експлуатації, поточному ремонту, капітальному ремонту, будівництву і реконструкції об'єктів міського благоустрою, житлового фонду та інших об'єктів. Розробка заходів щодо забезпечення роботи житлово- комунального господарства з метою

найповнішого задоволення потреб населення у всіх видах житлових та комунальних послуг.

Управління відповідно до покладених на нього завдань:

Надає пропозиції щодо створення та припинення діяльності комунальних підприємств для обслуговування території міста.

Управління є органом управління для підпорядкованих комунальних підприємств. Начальник управління, як керівник органу до сфери управління якого належать комунальні підприємства, призначає (обирає) керівників комунальних підприємств шляхом укладення з ними договорів (контрактів), в яких визначаються строки найму, права, обов'язки і відповідальність керівників, умови матеріального забезпечення, умови звільнення з посади, інші умови найму. Розробляє плани фінансування робіт по поточному, капітальному ремонту, будівництву, реконструкції об'єктів міського комунального господарства та інших об'єктів.

- Оприлюднює у визначеному законом порядку публічну інформацію, що була отримана чи створена в процесі виконання основних завдань та функцій управління.
- Надає відповіді на запити на інформацію, що надійшли до управління, чи направляє цей запит належному розпоряднику інформації у визначений законом термін.
- Сприяє депутатам міської ради, громадським організаціям, громадській раді, громадянам у здійсненні громадського контролю за забезпеченням органами місцевого самоврядування доступу до публічної інформації шляхом проведення громадських слухань, громадської експертизи тощо.
- Приймає участь у запобіганні, виявленні, а в установлених законом випадках - у здійсненні заходів щодо припинення корупційних правопорушень у межах, визначених Законом України «Про запобігання корупції».
- Забезпечує розгляд, опрацювання, облік, систематизацію, аналіз та надання відповідей на запити на інформацію, що надходить в управління.

- Надає безоплатну первинну правову допомогу відповідно до вимог Закону України «Про безоплатну правову допомогу» та в межах повноважень.
- Готує проекти рішень Полтавської міської ради, виконавчого комітету Полтавської міської ради та розпоряджень міського голови стосовно фінансування, проектування, поточного ремонту, капітального ремонту, будівництва та реконструкції, утримання житлово-комунального господарства, зняття та списання житлового фонду з балансу житлово-експлуатаційних організацій, передачі житлового фонду на баланси юридичних осіб, та з інших питань, віднесених до повноважень управління.
- Відповідно до розроблених планів здійснює підбір підрядників, у встановленому законодавством порядку, на поточний, капітальний ремонт, будівництво та реконструкцію житла, елементів благоустрою та інших об'єктів.
- Погоджує завдання по проектуванню та видачі технічних умов на будівництво комунальних об'єктів, по яких управління виступає замовником.
- Здійснює контроль за виконанням робіт по поточному, капітальному ремонту, будівництву та реконструкції елементів благоустрою і капітальному ремонту, будівництву, реконструкції житла та інших об'єктів, по яких управління виступає замовником. Укладає угоди та приймає виконані роботи в межах ліміту затверджених асигнувань.
- Здійснює контроль за виконанням робіт по поточному утриманню елементів благоустрою, кладовищ, санітарній очистці та озелененню міста, забезпечує використання виділених коштів на утримання міста.
- Для забезпечення контролю за якістю та обсягами проведення поточних (середніх) ремонтів та утримання об'єктів благоустрою управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради, що виступає замовником, здійснює технічний нагляд за виконанням вказаних послуг.
- Здійснює в межах своєї компетенції контроль за станом експлуатації та утримання житлового фонду і об'єктів комунального господарства, місць

парковки автотранспорту.

- Розробляє та реалізує місцеві програми у сфері житлово-комунального господарства, приймає участь у розробленні та реалізації відповідних державних і регіональних програм.
- Розробляє систему заходів щодо роботи житлово-комунального господарства в умовах стихійного лиха, аварій, катастроф. В разі потреби забезпечує їх безумовне виконання.
- Приймає участь у розробці та погодженні цін/тарифів на житлово-комунальні послуги відповідно до законодавства України.
- Приймає участь у затвердженні норм споживання та якості житлово-комунальних послуг, контроль за їх дотриманням.
- Надає пропозиції щодо визначення виконавця житлово-комунальних послуг.
- Здійснює управління об'єктами у сфері житлово-комунальних послуг, що перебувають у комунальній власності, забезпечує їх належне утримання та ефективну експлуатацію.
- З метою надання повноцінних послуг по утриманню житлового господарства координує роботу підпорядкованих комунальних підприємств.
- Інформує населення про реалізацію місцевих програм у сфері житлово-комунального господарства, а також щодо відповідності якості житлово-комунальних послуг нормативам, нормам, стандартам та правилам.
- Укладає договори з підпорядкованими підприємствами на вироблення та/або виконання житлово-комунальних послуг.
- Сприяє уповноваженим органам у здійсненні контролю за дотриманням законодавства щодо захисту прав споживачів у сфері житлово-комунальних послуг.
- Приймає участь у проведенні моніторингу виконання місцевих програм розвитку житлово-комунального господарства.
- Приймає участь у розробці і затвердженні стандартів, нормативів, норм, порядків, правил у сфері житлово-комунальних послуг.

- Приймає участь у здійсненні контролю за дотриманням стандартів, нормативів, норм, порядків і правил у сфері житлово- комунальних послуг органів самоорганізації населення та об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, житлово-будівельних кооперативів, молодіжних житлових комплексів тощо.
- Розглядає пропозиції, які вносяться за результатами громадських слухань.
- Погоджує графіки проведення ремонтних і профілактичних робіт виконавцем/виробником згідно з діючими будівельними нормами і правилами технічної експлуатації і користування, положеннями про проведення поточного і капітального ремонтів та іншими нормативними документами.
- Приймає участь у визначенні-переліку житлово-комунальних послуг, право на здійснення яких виборюється на конкурсних засадах.
- Разом з управлінням патрульної поліції у м. Полтаві та спеціалізованими комунальними підприємствами здійснює контроль щодо обладнання автомобільних доріг, вулиць об'єктами автомобільного сервісу згідно із затвердженими нормативами проектування, планами будівництва і генеральними схемами розміщення таких об'єктів, з дотриманням екологічно безпечних умов підпорядкованих комунальних підприємств.
- Затверджує, разом з відповідними органами державного нагляду і контролю, представницькими органами, плани спільних заходів щодо взаємодії в умовах надзвичайного стану.
- Сприяє у вирішенні питань щодо розміщення на території міста підприємств, які здійснюють переробку, утилізацію або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції, в тому числі сприяє у прийнятті рішень про відведення земельних ділянок для розміщення цих підприємств, а також здійснює інші повноваження відповідно до законів України.
- За погодженням з власником сприяє у здійсненні державного управління в галузі використання і забезпечення схоронності житлового фонду в Україні.
- Сприяє у здійсненні державного контролю за використанням і схоронністю житлового фонду.

- Здійснює керівництво житловим господарством, забезпечення належного технічного стану, капітального ремонту житлового фонду, що є у віданні Ради.
- Здійснює придбання квартир або майнових прав на квартири за бюджетні кошти в порядку передбаченому чинним законодавством згідно програм затверджених Полтавською міською радою.
- Надає пропозиції щодо визначення територій складування, розміщення, зберігання або транспортування промислових та побутових відходів, які є джерелами забруднення атмосферного повітря забруднюючими речовинами та речовинами з неприємним запахом або іншого шкідливого впливу.
- Контролює заходи подальшого поліпшення умов праці та їх дотримання, вимог виробничої санітарії.
- Надає рекомендації по укладанню колективних договорів на підвідомчих підприємствах.
- Організовує роз'яснення серед працівників і населення житлового законодавства.
- Здійснює контроль за реалізацією державної політики щодо охорони праці на підпорядкованих підприємствах та попередження не виробничого травматизму серед населення міста у комунальній сфері, формуванні програм заходів по їх покращенню, відповідності вимогам законодавства, організаційно-методичне керівництво та здійснення контролю за дотриманням відповідних нормативних актів.
- Управління, як орган місцевого самоврядування в межах наданих повноважень, проводить заходи по передачі безхазяйного майна, розміщеного на території м. Полтави, до відповідних підприємств, установ та організацій.
- Здійснює прийом громадян, своєчасний розгляд заяв та скарг, вживає заходи щодо усунення причин, які породжують скарги.
- Організовує та контролює роботу підпорядкованих підприємств на виконання вимог Кодексу цивільного захисту України, контролює виконання наказів вищестоящих штабів цивільної оборони.
- Розробляє структуру та штатний розпис управління в межах доведеної

чисельності, що затверджується начальником управління та міським головою. Розробляє кошториси на утримання управління, в межах доведеного ліміту фінансування, які затверджуються заступником міського голови з питань діяльності виконавчих органів (з питань експлуатації та розвитку міського господарства), за його відсутності затверджуються першим заступником міського голови.

- Надає роз'яснення підприємствам і населенню з питань оплати за користування житлово-комунальними послугами.
- Здійснює співпрацю з громадськими організаціями, діяльність яких пов'язана з функціями структурного підрозділу; взаємодіє та сприяє у вирішенні питань, пов'язаних з реалізацією основних статутних повноважень громадськими організаціями, які легалізовані у встановленому законом порядку та поширюють свою діяльність на території міста Полтави як адміністративно - територіальній одиниці.
- Отримання та ведення обліку, за встановленим зразком, звернень громадян про надання незадовільних послуг.
- Погоджує проїзд великовагових та великогабаритних транспортних засобів по вулично-дорожній мережі м. Полтави.
- Приймає участь у вирішенні питань стосовно організації дорожнього руху на території міста Полтава, в межах чинного законодавства.
- Управління має право подавати заяви про державну реєстрацію прав на нерухоме майно за територіальною громадою міста в особі Полтавської міської ради та отримувати відповідні документи.
- Управління не несе відповідальності щодо підготовки документів та оформлення свідоцтв про право власності, в порядку визначеному діючим законодавством, підприємствами, установами та організаціями.
- Управління не несе відповідальність за правильність і достовірність земельпорядної документації, яку виготовили земельпорядні організації.
- Забезпечує реалізацію повноважень органів місцевого самоврядування, визначених Законами України «Про об'єднання співвласників

багатоквартирного будинку», «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку».

- Забезпечує отримання заяв та протоколів зборів співвласників багатоквартирного будинку, що передаються на зберігання до виконавчого комітету Полтавської міської ради, внесення відповідних даних до журналу обліку протоколів зборів співвласників багатоквартирних будинків, що передаються на зберігання до виконавчого комітету Полтавської міської ради, ведення журналу обліку протоколів зборів співвласників багатоквартирних будинків, що передаються на зберігання до виконавчого комітету Полтавської міської ради, повідомлення заявнику про факт взяття протоколу на зберігання.
- Проводить перевірку відповідності заяви та протоколу, що надійшов на зберігання, вимогам чинного законодавства та у разі їх невідповідності нормам чинного законодавства повертає їх заявнику із зазначенням конкретних підстав для повернення.
- Забезпечує зберігання протоколів зборів співвласників багатоквартирного будинку та розміщення на офіційному веб-сайті інформації про рішення, прийняті такими зборами.
- Надає засвідчені у встановленому порядку копії протоколу, що знаходиться на зберіганні, за відповідним зверненням співвласника чи управителя багатоквартирного житлового будинку.
- Забезпечують реалізацію інших повноважень органів місцевого самоврядування, визначених Порядком зберігання протоколів зборів співвласників багатоквартирного будинку та розміщення інформації про рішення, прийняті такими зборами, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 року № 109.
- Забезпечує реалізацію повноважень органів місцевого самоврядування, визначених Порядком списання з балансу багатоквартирних будинків, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 20.04.2016 року № 301.
- Забезпечує визначення на конкурсних засадах виконавців житлової

послуги та комунальних послуг в установленому порядку згідно вимог чинного законодавства.

Рис. 2.1 Організаційна структура Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради.

Примітка. Складено автором на основі даних Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради

Права Управління житлово-комунального господарства виконкому Полтавської міської ради щодо інших підрозділів та організацій

- Здійснювати контроль за виконанням підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, а також громадянами, нормативних актів з питань утримання та ремонту житлового фонду, експлуатації комунальних об'єктів, благоустрою територій.

- Вимагати від підпорядкованих підприємств та організацій інформацію, документи та інші матеріали, необхідні для виконання функціональних обов'язків.
- Скликати в установленому порядку наради з питань, що належать до компетенції управління.
- Розробляти, погоджувати та затверджувати положення про преміювання керівників підвідомчих комунальних служб та положення про преміювання спеціалістів відділу технагляду при управлінні.
- Одержувати безкоштовно в установленому порядку від інших підрозділів виконавчого комітету, представницьких органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій інформацію, документи, інші матеріали, а від місцевих органів державної статистики безоплатно статистичні дані, необхідні для виконання покладених на завдань управління.
- Взаємодіяти із іншими структурними підрозділами виконавчого комітету, підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності, об'єднаннями громадян, громадянами.
- На придбання інвентарю, обладнання для власних потреб за рахунок кошторисів на утримання апарату управління та технагляду, списувати з балансу зношені та непридатні для подальшого використання інвентар, обладнання та інші цінності.
- Списувати в установленому порядку зі свого балансу витрати на проектно-вишукувальні роботи по нездійсненому капітальному ремонту, будівництву та реконструкції об'єктів міського комунального господарства і житла, дебіторську заборгованість, щодо якої минули терміни, інші борги, застарілі та непридатні для подальшого використання устаткування, матеріали, транспортні засоби, інвентар та інструмент, здійснювати уцінку фізично зношених матеріалів.
- Залучати спеціалістів інших підрозділів виконавчого комітету, підприємств, установ та організацій, об'єднань громадян (за погодженням з їх керівниками) для розгляду питань, що належать до компетенції управління.

- Вступати у взаємовідносини з іншими підрозділами виконавчого комітету", представницькими органами, органами місцевого самоврядування, а також з юридичними та фізичними особами, у тому числі іноземними, на договірних засадах.
- Здійснювати інші види діяльності, які сприяють досягненню основних завдань управління.

В оперативному управлінні Управління перебувають об'єкти комунальної власності, передані міською радою, виконавчим комітетом у встановленому законом порядку, комунальні підприємства міської ради.

Отже, Управління безпосередньо реалізує всі функції пов'язані з управлінням комунальною інфраструктурою через управління комунальної інфраструктури та відділи благоустрою та дорожнього господарства і санітарного утримання та екології. В цілому інституційне забезпечення управління комунальною інфраструктурою міста Полтава можна представити у вигляді рис. 2.2.

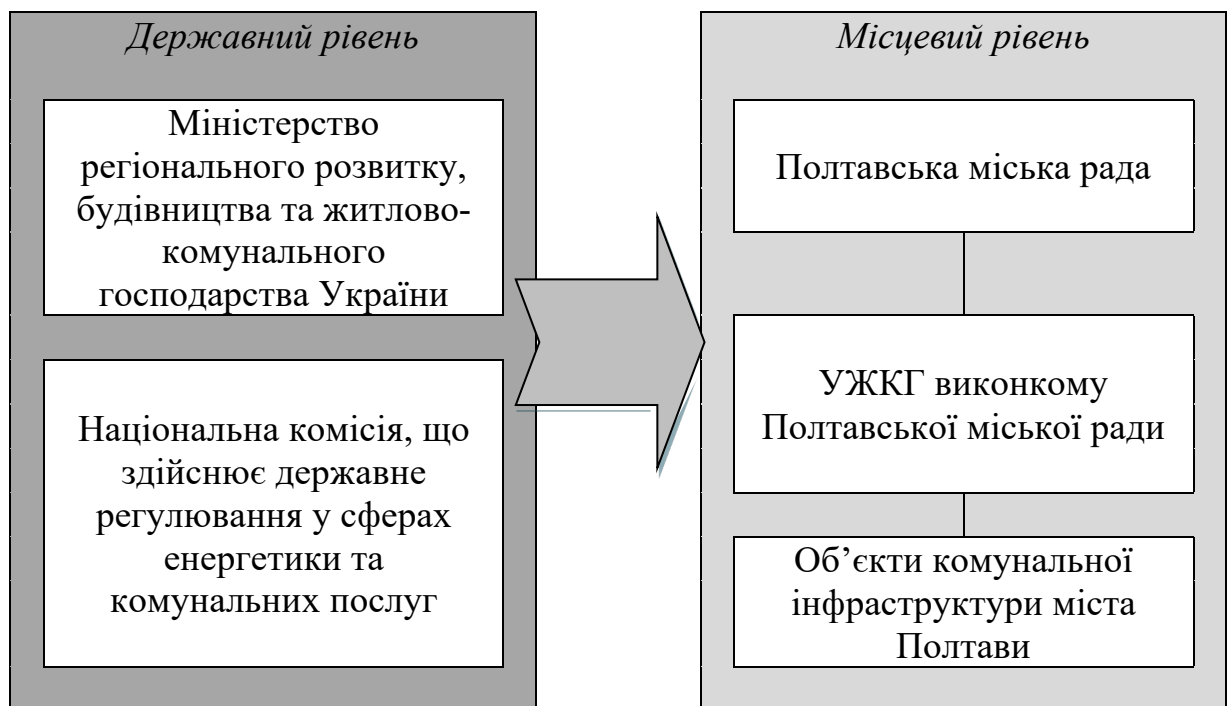

Рис. 2.2. Інституційне забезпечення управління комунальною інфраструктурою міста Полтава

Примітка. Складено автором

Найбільш ефективними заходами державного регулювання у сфері природних монополій є передача в управління, оренду, концесію об'єктів комунальної власності та впровадження договірних відносин між власниками комунальних господарств, виробниками та споживачами послуг. Тому необхідно посилити державне регулювання діяльності суб'єктів природних монополій шляхом впровадження регулювання цінової політики, інвестиційних процесів, ліцензування, публікації щорічних звітів про результати діяльності, контролю за дотриманням умов і правил здійснення підприємницької діяльності [79, с. 200].

Разом з тим не можна оминати і таку нову організаційну форму суб'єктів господарювання в Україні як об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, виникнення якої пов'язано із питанням власності на житло, управління та обслуговування житла. Недосконалі законодавча база та інформаційне поле не забезпечують поширення цих об'єднань. Сприяння на місцевому рівні становленню об'єднань співвласників багатоквартирних будинків дає найефективніший спосіб захисту прав власників житла, забезпечує вплив на вартість і якість житлово-комунальних послуг, а також дозволяє створювати умови для залучення додаткових джерел фінансування робіт з обслуговування і ремонту житла.

Таким чином, слід зазначити, що система управління комунальною інфраструктурою включає два базові рівні: державний та місцевий. На державному рівні відбувається загальне формування політики у галузі управління житлово-комунальним господарством, розробка тарифної політики на комунальні послуги, визначення підстав та розмірів субсидіювання. В свою чергу на місцевому рівні відбувається конкретизація заходів державного впливу із врахуванням місцевих особливостей: зокрема, встановлення тарифів на комунальні послуги, визначення обсягів фінансування, здійснення капітальних інвестицій в об'єкти комунальної інфраструктури тощо.

2.2. Умови та фактори розвитку комунальної інфраструктури в системі місцевого самоврядування

Кожний мешканець громади відчуває на собі безпосередній вплив стану комунальної інфраструктури, бо саме комунальна інфраструктура господарство надає послуги і є однією з важливих частин територіальної інфраструктури. Разом з тим, комунальна інфраструктура є найбільш відсталим сегментом в економічній діяльності. Воно знаходиться у вкрай важкому становищі, про що свідчить високий рівень технічного зносу основних засобів, інфраструктурних елементів і об'єктів житлово-комунального господарства. Характеристика розвитку комунальної інфраструктури м. Полтава за 2020-2022 рр. наведена в табл. 2.1. Аналітичний огляд табл. 2.1 дозволяє зробити висновки, що в 2021 році відбулись зміни в тарифах для побутових споживачів на житлово-комунальні послуги до економічно обґрунтованого рівня та на вимогу Міжнародного валютного фонду.

Таблиця 2.1

Характеристика розвитку комунальної інфраструктури м. Полтава за 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Видатки з бюджету на комунальну інфраструктуру, тис. грн	8679,3	9059,6	7704,7
Індекс споживчих цін на житло, воду, електроенергію та інші види палива, %	100,3	115,8	203,0
Індекс реальної середньомісячної заробітної плати, %	110,2	108,7	110,2
Індекс доходів населення, %	105,3	103,2	115
Збитковість комунальної інфраструктури, %	-17,3	-4,0	-19,7
Обсяг реалізованих послуг комунальної інфраструктури, тис. грн.	31441,1	34049,2	34188,4
Обсяг реалізованих послуг комунальної інфраструктури населенню, тис. грн.	19156,5	19941,1	20393,4
Середньооблікова чисельність працівників комунальної інфраструктури, осіб	8381	8333	7920
Середньомісячна заробітна плата в житлово-комунальному господарстві, грн.	2535,00	2906,75	3050,14

Примітка. Складено автором за даними Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради

В 2022 році видатки з бюджету були знижені на 11,33%. Звідси і збільшення збитковості комунальної інфраструктури у 2022 р. при тому, що обсяг реалізованих послуг, як всіх так і для населення, зростає. У свою чергу середньооблікова чисельність працівників комунальної інфраструктури за останні два роки почала різко знижуватись. Разом з тим, середньомісячна заробітна плата збільшується.

Збільшуються і витрати населення як основного споживача житлово-комунальних послуг. Витрати домогосподарств на оплату житлово-комунальних послуг населенням у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство до споживчих витрат у відсотках наведені в табл. 2.2.

З отриманих результатів слід зазначити, що усі домогосподарства мають можливість у повному обсязі сплачувати за житлово-комунальні послуги. Це відповідно до статистичних даних, а в реальному житті виходить навпаки, споживачі житлово-комунальних послуг не сплачують вчасно отримані послуги, бо в них існують і інші виплати, які потрібно сплатити. Тому одним із негативних факторів, що знижують рівень прибутковості комунальної інфраструктури, є оплата населенням за спожиті житлово-комунальні послуги.

Таблиця 2.2

Витрати домогосподарств на оплату житлово-комунальних послуг населенням у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство за 2020-2021 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Сукупні витрати за місяць, грн.	1456,0	1591,8	2814,0
Споживчі витрати, %	90,2	90,9	90,3
у т. ч. на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива, %	9,6	15,9	29,5

Примітка. Складено автором за даними Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради

Слід зауважити, що при зростанні індексу споживчих цін (індексу інфляції) зростає індекс споживчих цін на житло, воду, електроенергію та інші види палива та індекс доходів населення при більш стабільному індексі реальної середньомісячної заробітної плати.

Для більш детального розгляду умов та факторів розвитку комунальної інфраструктури доцільно розглянути сучасний її стан. Характеристика сучасного стану комунальної інфраструктури України за 2020-2022 рр. наведена в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Характеристика сучасного стану
комунальної інфраструктури за 2020-2022рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Фінансові результати роботи від звичайної діяльності до оподаткування підприємств комунальної інфраструктури, тис. грн.:			
Прибуток	182,3	230,7	278,3
Збиток	301,0	420	540
Дебіторська заборгованість за послуги ЖКГ, тис. грн.	13877,2	15008	13342
Кредиторська заборгованість за послуги ЖКГ, тис. грн.	26542,3	24303	28031
Заборгованість населення за спожиті житлово-комунальні послуги, тис. грн.	14707,9	10980	10700
Сплачено населенням за житлово-комунальні послуги, тис. грн.	36379,1	48600	42728

Примітка. Складено автором за даними Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради

Щодо характеристики сучасного стану комунальної інфраструктури за останні три роки слід зазначити, що прибуток підприємств комунальної інфраструктури дещо збільшується, а збиток до кінця 2022 року зріс майже в 1,7 рази. Відповідно спостерігається зростання кредиторської заборгованості за послуги в житлово-комунальному господарстві. Заборгованість населення за спожиті житлово-комунальні послуги до кінця 2022 року починає збільшуватись, однак сплата населенням за житлово-комунальні послуги має також зростаючу тенденцію і на кінець 2022 р. становить 82%.

Для подальшого аналізу комунальної інфраструктури доцільно розглянути фінансово-економічні показники її діяльності. За даними Управління житлово-комунального господарства виконкому Полтавської

міської ради у 2022 р. отримані збитки у сумі 5023,0 тис. грн., що майже у два рази перевищують аналогічні показники за минулі періоди діяльності (рис. 2.4).

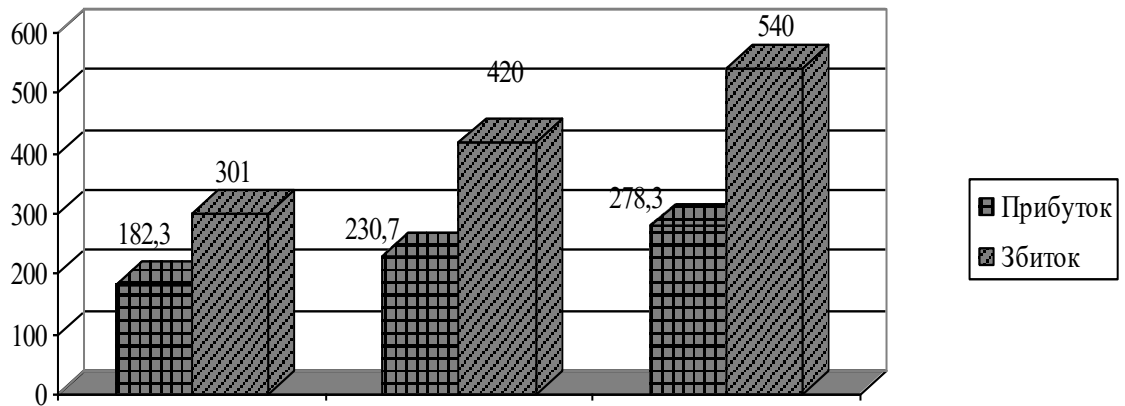

Рис. 2.4. Фінансові результати діяльності підприємств комунальної інфраструктури міста за 2020-2022 рр., тис. грн.

Примітка. Складено автором за даними Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради

Наступними показниками, за допомогою яких характеризується комунальна інфраструктура, є дебіторська і кредиторська заборгованість підприємств комунальної інфраструктури (рис. 2.5, 2.6). З аналізу динаміки дебіторської і кредиторської заборгованості видно, що дебіторська заборгованість за останні три роки скоротилась на 3,86% і становить близько 13,3 млн. грн.

Розглядаючи кредиторську заборгованість (рис. 2.4), слід зазначити, що за уповільненням темпів її зростання за 2020-2021 рр., у 2022 р. вона зросла на 5,6% в порівнянні з 2020 роком. Значне збільшення кредиторської заборгованості комунальної інфраструктури відбулося за рахунок її збільшення внаслідок неплатежів а також збитковості діяльності окремих об'єктів.

Аналізуючи стан дебіторської заборгованості за видами діяльності та за категоріями споживачів у 2022 р (рис. 2.7), слід зазначити, що найбільшу дебіторську заборгованість мають населення та місцеві бюджетні установи.

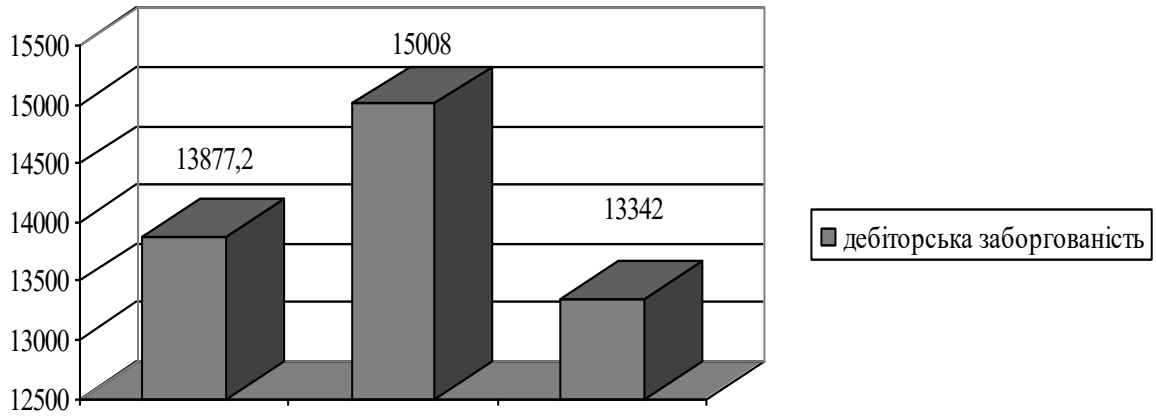

Рис. 2.5. Дебіторська заборгованість підприємств комунальної інфраструктури за 2020-2022 рр., тис. грн.

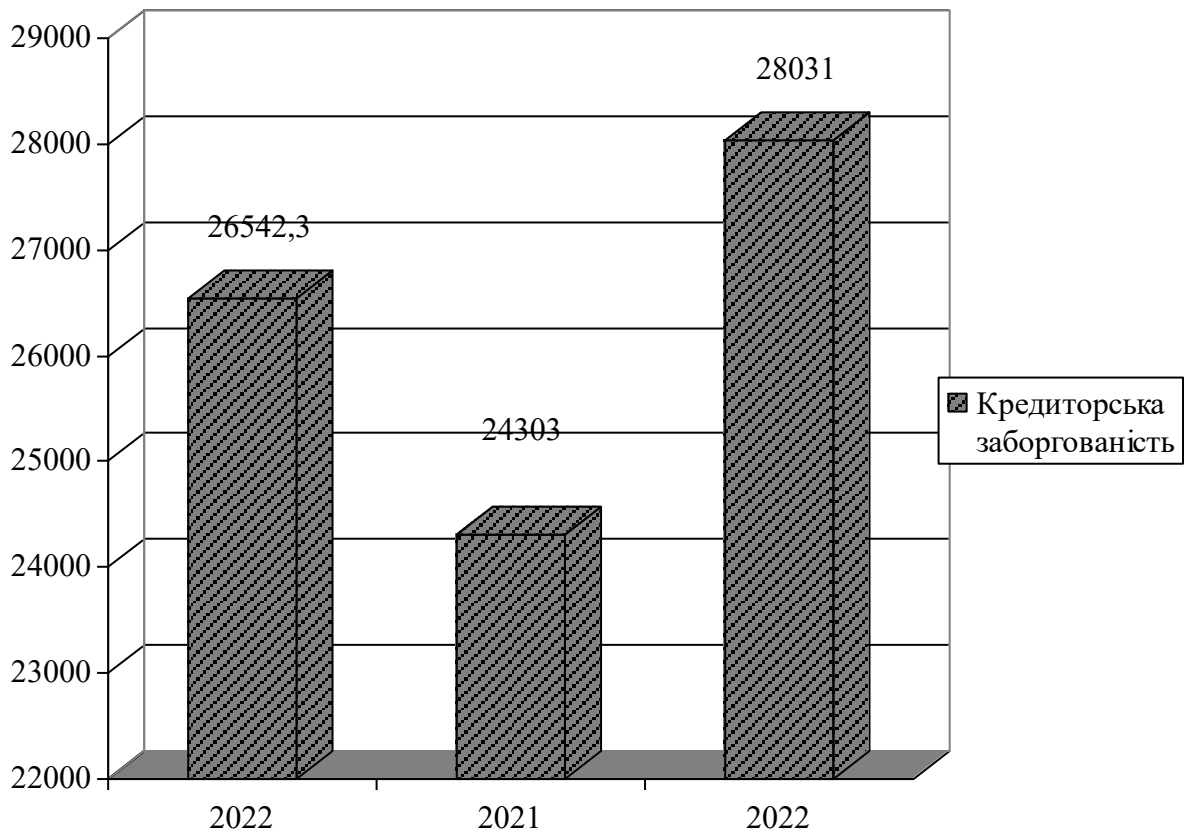

Рис. 2.6. Кредиторська заборгованість підприємств комунальної інфраструктури за 2020-2022 рр., тис. грн.

Якщо в населення це сталося через підвищення тарифів, то в місцевих бюджетних установах через брак фінансування з бюджету. Оцінюючи стан дебіторської заборгованості за категоріями споживачів, зауважимо, що

максимальну дебіторську заборгованість має населення у комунальній теплоенергетиці.

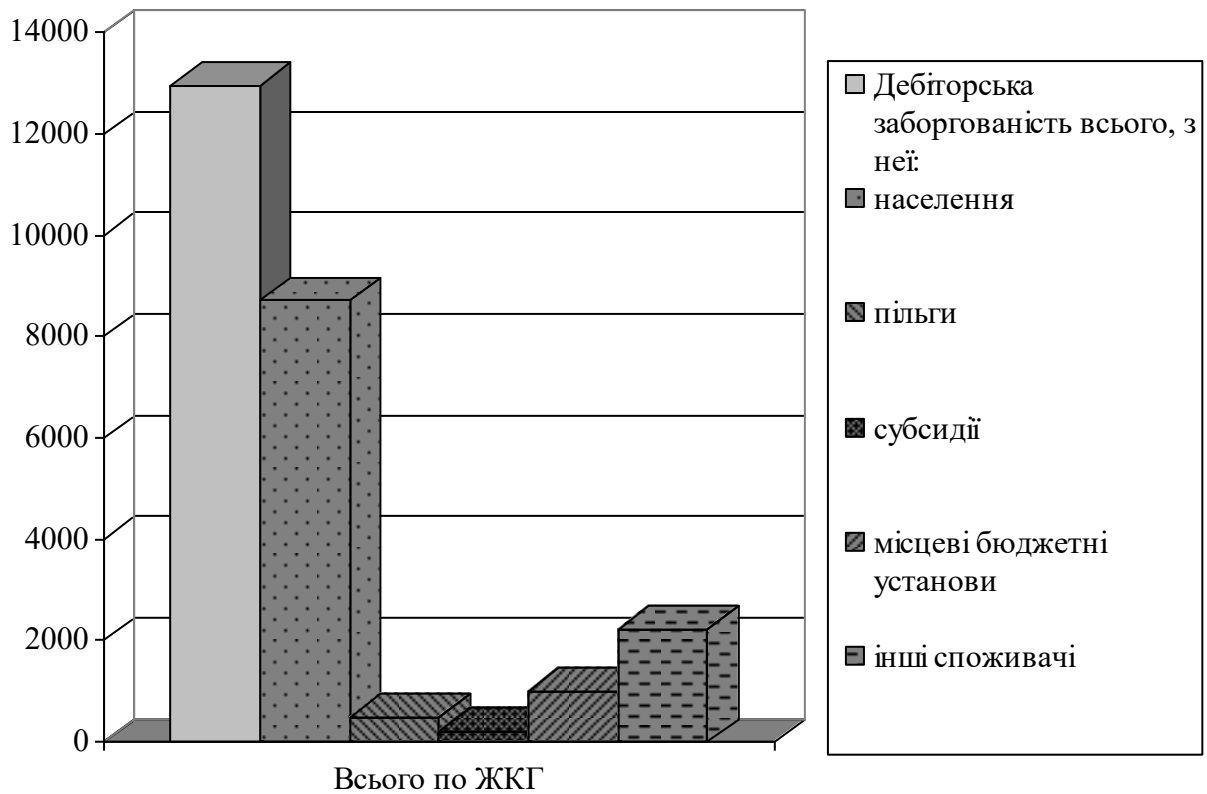

Рис. 2.7. Стан дебіторської заборгованості за категоріями споживачів у 2022 р., тис. грн.

Примітка. Складено автором за даними Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради

Слід зауважити, що зростання дебіторської заборгованості призводить до несвоєчасного виконання підприємствами комунальної інфраструктури своїх фінансових зобов'язань і, як наслідок, до зростання кредиторської заборгованості. Найбільша частка кредиторської заборгованості припадає на заборгованість за товари, роботи, послуги та становить майже 96 % від всієї кредиторської заборгованості в житлово-комунальному господарстві. З неї найбільша заборгованість приходить на заборгованість за природній газ та становить майже 59% (рис. 2.8). За видами діяльності найбільш вагома частка цієї заборгованості припадає на комунальну теплоенергетику та становить 71,2% від всієї кредиторської заборгованості. В свою чергу з цієї складової

кредиторської заборгованості основну складову становить кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги у водопровідно-каналізаційному господарстві – більше 94%.

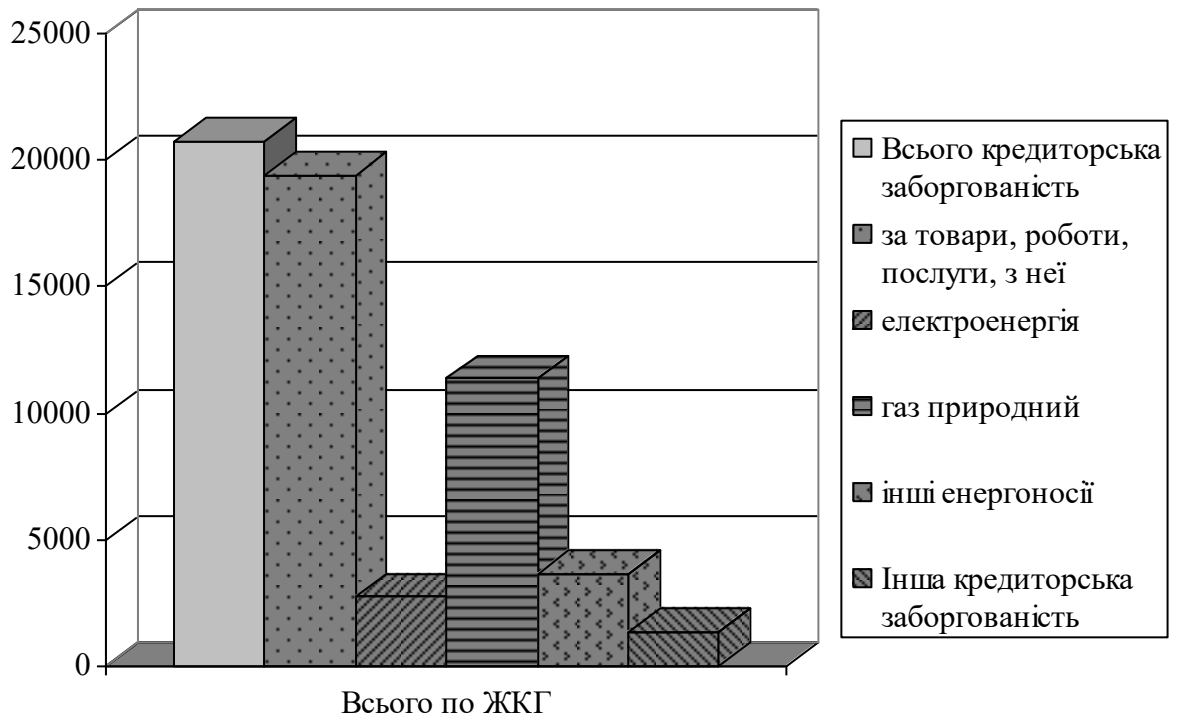

Рис. 2.6. Стан кредиторської заборгованості за статтями витрат у 2022 р, тис. грн.

Примітка. Складено автором за даними Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради

Такий стан у кредиторській складовій розрахунковій дисципліні на підприємствах комунальної інфраструктури є наслідком того, що при встановленні тарифів на житлово-комунальні послуги існує зайва заполітизованість порядку тарифоутворення. Із січня 2015 року собівартість на послуги для підприємств комунальної інфраструктури для всіх категорій споживачів визначає спеціально створений національний регулятор – Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг, а не органи місцевої влади бо саме вони б мали брати участь у створенні тарифів за послуги підприємств-природних монополістів за законами економіки, а не за законами політичних уподобань. Разом з тим не всі

споживачі, які потребують надання субсидій, могли скористатися ними, бо це відбувалось на тлі вкрай забюрократизованого механізму надання субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, що є наслідком обмеженості коштів у бюджеті країни на надання цих пільг.

Відповідно, рівень оплати населенням за спожиті газопостачання, центральне опалення та гаряче водопостачання, утримання будинків та вивезення побутових відходів за період 2020-2022 рр. хоч і наближається до 90%, та все ж ще існує заборгованість. Найбільшим боржником перед підприємствами комунальної інфраструктури на сьогодні є населення.

Розглядаючи стан оплати населенням послуг за електропостачання (табл. 2.6), слід зазначити, що платежі зростають на 6,4% у 2022 році при зменшенні заборгованості на кінець 2022 року на 2,4%, що є позитивним надбанням.

Таблиця 2.6

Стан оплати населенням послуг за електропостачання за 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Приріст/зниження до минулого року	
				2021 р. до 2020 р.	2022 р. до 2021 р.
Сплачено за електроенергію населенням, тис. грн.	8861,6	10279,2	10935,6	1417,6	656,4
Заборгованість населення за електроенергію, тис. грн.	2979,9	3003	2930	23,1	-73

Примітка. Складено автором за даними Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради

Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики і комунальних послуг, встановлюється економічно обґрунтована собівартість наданих послуг підприємствами-монополістами комунальної інфраструктури. Органи місцевої влади встановлюють остаточний тариф на послуги центрального опалення, гарячого і холодного водопостачання та водовідведення. Тут і створюється «подвійність» тарифоутворення, де

заручниками є як споживачі житлово-комунальних послуг, так і виконавці цих послуг – комунальні підприємства. Звідси витікає і різниця в тарифах за регіонами.

За досліджуваний період спостерігається незадовільний стан використання паливно-енергетичних ресурсів на виробничо-експлуатаційні та комунальні потреби (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Використання паливно-енергетичних ресурсів на виробничо-експлуатаційні та комунально-побутові потреби

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Усього, тис. т умовного палива	157,1	152,4	145,7
У тому числі, відсотків паливо котельно-пічне	68,6	68,7	69,1
Теплоенергія	10,0	9,7	9,3
Електроенергія	21,4	21,6	21,6

Примітка. Складено автором за даними Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради

За досліджуваний період значної економії паливно-енергетичних ресурсів не спостерігається, що є досить негативним явищем.

Для забезпечення функціонування комунальної інфраструктури на належному рівні вкрай необхідні інвестиційні ресурси, що дадуть можливість не тільки виправити ситуацію із проблемним станом всього господарства, а й створять необхідні умови для впровадження новітніх ресурсозберігаючих технологій, що в свою чергу призведе до ефективної діяльності комунальної інфраструктури, підвищення його соціальної значимості та економії видатків з місцевого та державного бюджету.

2.3. Кількісні та якісні характеристики розвитку комунальної інфраструктури міста

Для більш детального розгляду кількісних і якісних показників розвитку комунальної інфраструктури м. Полтава доцільно розглянути стан окремих видів його діяльності, їх проблеми та шляхи вирішення цих проблем. Даний розгляд слід розпочати із розгляду благоустрою житлового фонду.

Рівень благоустрою житлового фонду (табл. 2.8) міста на сьогодні залишається незадовільним.

Таблиця 2.8

Рівень благоустрою житлового фонду м. Полтава,
за 2020-2022 рр., %

Роки	Питома вага загальної площі обладнаної, відсотків						
	Водопро- водом	Кана- лізацією	опаленням	газом	гарячим водопостачанням	ваннами	підлоговими електроплитами
2020	95	95	85	95	35	95	0,4
2021	95	95	86	95	35	95	0,4
2022	95	95	86	95	35	95	0,4

Примітка. Складено автором за даними Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради

За період 2020-2022 рр. спостерігається сталий рівень благоустрою по усіх показниках.

Наступним дослідженням кількісних і якісних характеристик розвитку комунальної інфраструктури є розгляд стану ліфтового господарства міста (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Показники стану ліфтового господарства м. Полтава
за 2020-2022 рр., од.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Кількість ліфтів	603	608	614
Кількість ліфтів, що мають термін експлуатації 25 і більше років	186	192	197
Кількість диспетчизованих ліфтів	518	523	568
Кількість ліфтів, що потребують капітального ремонту, модернізації, заміни	25	29	32

Примітка. Складено автором за даними Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради

В 2022 р. на балансі ліфтового господарства перебуває 614 ліфтів, з них 32,08% становлять ліфти, які мають термін експлуатації 25 і більше років, а це 197 од. Такі ліфти по закінченню терміну експлуатації підлягають капітальному ремонту, модернізації або заміні при середній вартості капітального ремонту одного ліфта в 110 тис. грн., середній вартості модернізації одного ліфта 243 тис. грн., заміни за середньою вартістю одного ліфта 347 тис. грн.

Найбільшу дебіторську заборгованість у житловому господарстві має населення, що складає 23,6% від всієї дебіторської заборгованості комунальної інфраструктури. Також існує кредиторська заборгованість і за статтями витрат в житловому господарстві найбільша кредиторська заборгованість зафіксована за товари, роботи, послуги обсягом 96%. З неї найбільша кредиторська заборгованість за інші енергоносії, яка становить 28,4%.

Такі наслідки роботи житлового господарства були отримані завдяки негативним результатам роботи підприємств з надання послуг на утримання будинків, споруд і прибудинкових територій (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Показники підприємств з надання послуг на утримання будинків, споруд і прибудинкових територій м. Полтава за 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Кількість підприємств, од.	7	7	6
Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) всього, тис. грн.	5658,9	6039,7	6280,7
Витрати операційної діяльності, тис. грн.	6427,6	6392	6842,8
Результат від операційної діяльності, тис. грн.	-768,7	-352,3	-562,1
Рівень збитковості, %	-11,96	-5,51	-8,21
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	-231,8	-130,4	-177,6

Примітка. Складено автором за даними Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради

Аналіз даних таблиці свідчить, що при майже незмінній кількості підприємств з надання послуг на утримання будинків, споруд і прибудинкових територій за 2020-2022 рр. обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) як всього, так і для населення зростає, незадовільний фінансовий стан цих підприємств

унеможливиює надання якісних послуг споживачам. Слід зауважити, що високий рівень збитків знижує інвестиційну привабливість комунальної інфраструктури м. Полтава, яке у свою чергу, потребує негайних змін в регулюванні через низку нагальних заходів щодо його фінансового оздоровлення та реформування.

Досліджуючи показники водопостачання та водовідведення комунальної інфраструктури міста, слід зазначити, що централізованим питним водопостачанням забезпечені 95% від загальної кількості. Витоки та невраховані втрати води у системах водопостачання склали 29,8%, що на 1,3% менше ніж такий показник за 2022 рік. Дані табл. 2.11 містять показники водопостачання та водовідведення в м. Полтава.

Таблиця 2.11

Показники водопостачання та водовідведення
м. Полтава за 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Кількість підприємств, од.	1	1	1
Загальна протяжність водогінних мереж всього, км	23,2	24,5	27,8
З них ветхих та аварійних, км	1,7	1,9	2,6
Загальна протяжність каналізаційних мереж всього, км	23,1	24,1	26,8
З них ветхих та аварійних, км	2,5	3,2	3,7
Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) з водопостачання всього, тис. грн.	49718,9	51218,4	53308,4
Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) з водовідведення всього, тис. грн.	43111,7	43258,2	43348,1
Частка абонентів (споживачів), які обладнані засобами обліку води, %	67,32	68,89	69,46
Витрати операційної діяльності підприємств водопостачання, тис. грн.	61338,8	57089,7	57473,2
Витрати операційної діяльності підприємств водовідведення, тис. грн.	43723,7	44036,6	44307,8
Результат від операційної діяльності підприємств водопостачання та водовідведення, тис. грн.	-12231,9	-6649,7	-5124,5
Рівень збитковості підприємств водопостачання та водовідведення, %	-11,64	-6,58	-5,03
Індекс капітальних інвестицій підприємств водопостачання та водовідведення, %	132,8	163,4	133,8

Чистий прибуток (збиток) підприємств водопостачання та водовідведення, тис. грн.	-991,3	-511,6	141,7

Примітка. Складено автором за даними Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради

Наведені результати свідчать, що загальна протяжність водопровідних мереж зростає в динаміці та разом з тим зростає і загальна протяжність ветхих та аварійних водопровідних мереж. Так, загальна протяжність водопровідних мереж становить на кінець 2022 року 27,8 км, з яких в аварійному та ветхому стані знаходяться 2,6 км або майже 9,3%. Разом з тим збільшується і загальна протяжність каналізаційних мереж, що у свою чергу призводить до збільшення ветхих та аварійних каналізаційних мереж, які на кінець 2022 року становлять 13,8% від загальної протяжності. Частка абонентів (споживачів), які обладнані засобами обліку води, зростає, але ще знаходиться на низькому рівні. Станом на кінець 2022 року ще майже 30,5% споживачів не забезпечені засобами обліку холодної води. При цьому обсяг капітальних інвестицій в підприємство водопостачання та водовідведення зростає. Проте цих коштів не вистачає на збільшення рівня рентабельності і отримання прибутку. Збільшення обсягів реалізованої продукції підприємства не гарантує покращення його фінансового стану. Такі негативні тенденції призводять до безперспективності в модернізації системи водопостачання та водовідведення і забезпечення споживачів якісними послугами.

Станом на кінець 2022 року дебіторська заборгованість підприємства водогінно-каналізаційного господарства становила 2790,0 тис. грн., з неї прострочена майже 41%. Найбільшу частку дебіторської заборгованості водогінно-каналізаційне господарство отримало за рахунок населення, більш ніж 56,3% та більше 11,5% від всієї дебіторської заборгованості комунальної інфраструктури при тому, що рівень оплати населенням за спожиті послуги на кінець 2022 року становив 98,2%. Наступними за показником найбільшої дебіторської заборгованості є інші споживачі (підприємства, організації різних

форм власності та ін.). Їх заборгованість становить трохи більше 40% від загальної дебіторської заборгованості.

Стан кредиторської заборгованості у водогінно-каналізаційному господарстві також можна назвати критичним. Найбільшу її частку на кінець 2022 року складає кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги – майже 94,3%. Найбільшу частку в цій заборгованості становить заборгованість за електроенергію – 51,1%, що призводить до негативного фінансового стану (див.

Не кращі показники своєї діяльності мають і підприємство комунальної теплоенергетики м. Полтава (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Показники роботи підприємств комунальної теплоенергетики
м. Полтава за 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Загальна протяжність теплових мереж в двотрубному обчисленні всього, км	22,7	28,8	32,1
з них ветхих та аварійних	5,5	6,6	7,2
Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) з теплопостачання всього, тис. грн.	67751,6	89532,9	119251,2
Витрати операційної діяльності, тис. грн	74444,6	92184	121287,9
Результат від операційної діяльності, тис. грн.	-6693	-2651,1	-2036,7
Рівень рентабельності, %	-8,99	-2,88	-1,68
Індекс капітальних інвестицій, %	77,6	136,3	276,4
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	-1028,3	-795,1	-3595,6

Примітка. Складено автором за даними Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради

Наведені результати дають підстави стверджувати про поступове зростання обсягів реалізованої продукції (робіт, послуг) з теплопостачання на 76,01% за досліджуваний період. Разом з тим спостерігається і збільшення витрат від операційної діяльності, що має своє відображення у від'ємному результаті від операційної діяльності та зростанні чистого збитку. При тому, що обсяг капітальних інвестицій збільшився майже на 276% в 2022 році в порівнянні з 2021 роком, він все ж не є достатнім для покращання показників роботи підприємства комунальної теплоенергетики.

Досліджуючи дебіторську заборгованість, слід зазначити, що на кінець 2022 року вона становила 7670,2 тис. грн. Найбільшу частку дебіторської заборгованості має населення – майже 70% при постійному зростанні рівня оплати населенням за спожиті послуги підприємства комунальної теплоенергетики, що на кінець 2022 року становив 97,2%. Крім цього, 15% дебіторської заборгованості складають місцеві бюджетні установи.

Розглядаючи стан кредиторської заборгованості підприємства комунальної теплоенергетики, слід зазначити, що основна її частка на кінець 2019 року припадає на кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги і становить майже 97,7%. Найбільша частка в цій заборгованості складає заборгованість за природний газ – 83,2%. Відповідно до цього, фінансові результати мають такі негативні значення.

Доцільно розглянути такий вид діяльності комунальної інфраструктури як благоустрій та комунальне обслуговування. Однією із загроз екологічній безпеці держави є накопичення відходів. Однак поводження з твердими побутовими відходами не забезпечує захист населення та навколишнього середовища від їх шкідливого впливу.

Показники роботи підприємства, яке надає послуги з вивезення побутових відходів м. Полтава, наведені в табл. 2.13.

Таблиця 2.13

Показники підприємства, яке надає послуги з вивезення побутових відходів м. Полтава, за 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Кількість підприємств, од.	1	1	1
Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) всього, грн.	3281	3886	4591
Витрати операційної діяльності, грн.	3208	3865	4461

Примітка. Складено автором за даними Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради

Дані таблиці свідчать про збільшення за остання три роки обсягів реалізованої продукції (робіт, послуг) підприємства, яке надає послуги з

вивезення побутових відходів. Разом з тим збільшуються і витрати операційної діяльності.

Далі слід розглянути ситуацію, що склалася у дорожньо-мостовому господарстві (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Показники роботи дорожньо-мостового господарства
м. Полтава за 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
1	2	3	4
Загальна протяжність вулично-дорожньої мережі, км з неї:	63,5	64,8	75,1
мережі з твердим покриттям	44,33	48,12	51,35
мережі з удосконаленим покриттям	2,57	3,12	4,61
мережі, обладнаної закритою дощовою каналізацією	6,34	9,33	10,76
освітлювальної вулично-дорожньої мережі	114,07	118,72	119,94
Загальна кількість мостів та шляхопроводів, од.	2	2	2
Загальна протяжність мостів та шляхопроводів, км	0,5	0,5	0,5
Витрати на утримання об'єктів дорожньо-мостового господарства, тис. грн.	1465,63	1417,35	1886,98
Кредиторська заборгованість, тис. грн.	203,32	453,20	532,19
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	95,34	1155,04	164,15
Кошти, витрачені на капітальний ремонт вулиць, доріг, мостів і шляхопроводів, тис. грн.	1114,09	1548,09	2140,49

Примітка. Складено автором за даними Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради

Дані таблиці свідчать про збільшення протяжності вулично-дорожньої мережі майже на 18,26 % у порівнянні з попереднім роком. Протяжність проїзної частини доріг з твердим покриттям становить близько 68,37%, з удосконаленим покриттям – майже 6,1% від загальної її протяжності. Однак всього близько 14,32% від загальної протяжності проїзної частини доріг з

твердим покриттям обладнані закритою дощовою каналізацією. Відсутність дощової каналізації негативно впливає на експлуатацію дорожніх покриттів. Через природні катаклізми посилюється їх руйнування. При зростанні протяжності вулично-дорожньої мережі витрати на утримання дорожньо-мостового господарства незначним чином зростають, проте збільшуються видатки на ремонт вулиць, доріг, мостів та шляхопроводів на 92,12%.

Тепер розглянемо стан зеленого господарства м. Полтава, що наведені в табл. 2.15.

Таблиця 2.15

Показники зеленого господарства м. Полтава за 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Загальна площа зелених насаджень, га	8,2	8,84	9,07
Витрати на утримання зелених насаджень загального користування, тис. грн.	2250,1	2458,77	2565,99
Кредиторська заборгованість, тис. грн	53,2	62,7	76,14
Дебіторська заборгованість, тис. грн	61,6	88,89	100,72
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	38	49	45

Примітка. Складено автором за даними Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради

Наведені дані показують, що при зростанні загальної площі зелених насаджень (на 10,6%) збільшуються і витрати на їх утримання (на 14,04%) у 2022 р. порівняно з 2017 роком та значно збільшуються кредиторська (на 43,12%) і дебіторська (на 63,5%) заборгованості. Однак, санітарний стан зелених насаджень погіршується через неналежний догляд, що призводить до їх деградації при відсутньому контролі з боку органів місцевої влади за станом благоустрою виробничих територій, організації озеленення, охорони зелених насаджень, дотримання земельного та природоохоронного законодавства.

Стан ритуального обслуговування наведений в табл. 2.16.

За наведеними даними слід зазначити, що станом на кінець 2022 року при зростанні загальної кількості ритуальних служб майже на 25%, загальний обсяг ритуальних послуг та реалізації предметів ритуальної належності збільшився на 37,29% за рахунок збільшення середньої вартості одного поховання на 49,78% у порівнянні з 2020 р. Разом з тим існує потреба в побудові нових місць поховань.

Таблиця 2.16

Показники ритуального обслуговування в м. Полтава
за 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Загальна кількість місць поховань, од.	1	1	1
Кошти, виділені на благоустрій місць поховань, тис. грн.	54	35	83
Необхідність побудови нових місць поховань в населених пунктах, од.	1	1	1
Поховано померлих осіб, осіб	573	584	582
Кількість ритуальних служб, од.	12	14	15
Загальний обсяг ритуальних послуг та реалізації предметів ритуальної належності, тис. грн.	540,452	602	742
Середня вартість одного поховання, грн.	4891	5175	7326

Примітка. Складено автором за даними Управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету Полтавської міської ради

Полтавською міською радою здійснюється належний контроль в ритуальному обслуговуванні та дотримання вимог Закону України «Про поховання та похоронну справу» [70] в частині удосконалення організації проведення поховання померлих через підвищення якості надання ритуальних послуг та виготовлення предметів ритуальної належності, популяризації кремації, особливо для поховання одиноких осіб, невідомих та незатребуваних осіб, осіб без постійного місця проживання, осіб, від поховання яких відмовилися рідні та ін. Це призведе до зниження дефіциту місць поховань, збільшення коштів для благоустрою місць поховань.

Отже, результати дослідження кількісних та якісних характеристик розвитку комунальної інфраструктури дають підставу стверджувати, що сьогодні всі види діяльності комунальної інфраструктури потребують реформаційних змін для забезпечення умов створення абсолютно нової економічної моделі її експлуатації та розвитку, забезпечення надійного обслуговування з урахуванням збалансованості інтересів споживачів і надавачів житлово-комунальних послуг, що, у свою чергу, знизить надмірне навантаження на економічну систему міста з подальшою стабілізацією та якісною зміною середовища і стане запорукою динамічного розвитку господарства в цілому.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

3.1. Основні напрями вдосконалення управління комунальною інфраструктурою в системі місцевого самоврядування

Комунальна інфраструктура міста є досить вагомою складовою місцевої економічної системи. До його особливостей відносяться: поєднання виробничих і невиробничих функцій, що тісно пов'язані із виготовленням продукції та наданням послуг; висока соціальна значимість, наслідком якої є гарантоване надання мінімальних послуг незалежно від платоспроможності населення; поєднання комерційних і некомерційних організацій, природних монополій та конкурентних виробництв; підприємства з різними формами власності та організаційно-правовим статусом; поєднання різних форм бізнесу (великого, середнього, малого); надання послуг відповідно до системи розселення та різноманітності їх споживачів.

Неефективне функціонування комунальної інфраструктури призвело до збільшення її збитковості. Тому на сьогодні особливо гостро відчувається потреба в переведенні всієї сукупності його видів діяльності в режим беззбиткового функціонування без зниження якості житлово-комунальних послуг та безпечного проживання їх споживачів, що є однією з найважливіших задач національного масштабу.

Однак ще існують фактори, які гальмують роботу комунальної інфраструктури в частині надання послуг, існуючих цін і тарифів та соціального захисту населення.

На основі проведеного аналізу нами визначено шляхи вдосконалення розвитку комунальної інфраструктури, які згруповано за основними напрямками (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Напрями вдосконалення розвитку комунальної інфраструктури міста
Примітка. Розроблено автором

Аналіз виконання програм розвитку комунальної інфраструктури попередніх років показав відсутність чітко визначених дій щодо досягнення завдань. Тому слід запропонувати здійснювати постійний моніторинг виконання цих завдань на місцевому рівні, а разом з тим всебічну підтримку муніципальними гарантіями кредитів на модернізацію інженерних мереж і за отриманням в повному обсязі оплати за спожиті житлово-комунальні послуги. Даний моніторинг повинен мати комплексний, системний, логічний характер. Контролюватись повинні кількісні і якісні характеристики та техніко-економічні, фінансові, інституціональні та функціональні параметри стану комунальної інфраструктури. За допомогою моніторингу слід з'ясувати закономірності, процеси, ризики, проблеми, які є у комунальній інфраструктурі, а також надавати допомогу з усунення і коригування цих проблем.

Всі блоки запропонованої схеми тісно взаємопов'язані один з одним і не можуть існувати виокремлено. У свою чергу кожен блок із представленої схеми, який перебуває в постійному моніторингу, має свої напрями вдосконалення. Так блок удосконалення нормативно-законодавчої бази потребує системного її узгодження не тільки на загальнодержавному рівні, а й на регіональному. Особливої уваги заслуговує удосконалення цієї бази в частині регулювання діяльності природних монополій та відповідності директивам Європейського Союзу та Європейській Хартії місцевого самоврядування.

Блок удосконалення механізмів управління функціонуванням об'єктів комунальної інфраструктури реалізуються за допомогою таких факторів:

- удосконалення моніторингу і контролю в частині взаємних зобов'язань між державою та потенційним концесіонером і посилення контролю за їх виконанням;

- підвищення рівня оплати житлово-комунальних послуг, яке призведе до скорочення обсягів дебіторської і кредиторської заборгованості у комунальній інфраструктурі;

- перегляду та удосконалення надання пільг та субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, що стосуються економії ресурсів, через встановлення засобів їх обліку, зниження навантаження на державний бюджет з втрат енергоресурсів, які не контролюються засобами обліку, повнообсяжність та скорочення термінів надання компенсації державою за пільговими тарифами для збільшення оборотних коштів підприємств комунальної інфраструктури;

- сприяння всебічній інформатизації з метою підвищення привабливості комунальної інфраструктури для потенційних концесіонерів.

Блок удосконалення цінової та тарифної політики і підвищення якості житлово-комунальних послуг повинен реалізовуватись через:

- оновлення та технічне переоснащення основних засобів та майнових комплексів житлово-комунального господарства з урахуванням передових інноваційних технологій;

- забезпечення стимулювання зниження витрат і підвищення економії ресурсів;

- удосконалення існуючих тарифів: шляхом запровадження системи формування витрат від тарифів, а не тарифів від витрат; за принципом стимулюючого тарифоутворення;

- впровадження стандартів якості на житлово-комунальні послуги;

- організацію енергозбереження та енергоефективності об'єктів комунальної інфраструктури;

- удосконалення регулювання діяльності суб'єктів природних монополій у комунальній інфраструктурі.

Блок удосконалення фінансово-стабілізаційної політики реалізовується за допомогою:

- реформування фінансової системи комунальної інфраструктури;

- реалізації напрямів подолання та запобігання створенню заборгованості перед об'єктами комунальної інфраструктури через інвентаризацію, реструктуризацію та заходи щодо її ліквідації;

- створення належних умов для усунення дотаційних заходів у комунальній інфраструктурі;

- створення умов для досягнення самокупності та самофінансування в комунальній інфраструктурі;

- створення сприятливих умов для надходження інвестицій на модернізацію житлово-комунального господарства.

Блок удосконалення політики соціального захисту реалізовується за допомогою таких напрямів:

- передбачення місцевим бюджетом фінансового забезпечення адресного соціального захисту населення, пільг та субсидій на послуги комунальної інфраструктури через визначення необхідного обсягу фінансування;

- удосконалення та спрощення процедури отримання адресного соціального захисту населення;

– удосконалення та спрощення процедури надання пільг та субсидій на оплату житлово-комунальних послуг.

Блок удосконалення системи управління комунальною інфраструктурою може бути реалізований за умови заохочення створення і формування конкурентного середовища у комунальній інфраструктурі та покращення і підвищення ефективності системи управління в ній з урахуванням сучасного управлінського досвіду.

На сьогодні модель комунальної інфраструктури орієнтується на адміністративні механізми управління, що відзначаються незадовільними результатами економічної діяльності щодо забезпечення споживачів послугами та їх фінансової ефективності.

Орієнтація на диференціацію доходів, а не їх зростання є вітчизняною ідеєю реформування фінансового механізму комунальної інфраструктури. Збереження бюджетних джерел фінансування та чисельні пільги і субсидії, що є досить ризикованими та обмеженими, призводять до значного підвищення цін на житлово-комунальні послуги. Звідси населення, що відноситься до забезпеченого та середнього класу, автоматично забирає на себе весь тягар реформи, успішність якої залежить від особливості розподілу населення за рівнем доходів. А відтак, обмежуються можливості інвестувати кошти на модернізацію комунальної інфраструктури через значні видатки на пільги та субсидії. Все це призводить до зносу обладнання, зростання витрат і собівартості виробництва і, як наслідок такої діяльності, – до підвищення вартості послуг та збільшення кількості споживачів, яким надаються субсидії, що, у свою чергу, призводить до посилення навантаження на бюджет та зменшення інвестицій для оновлення основних засобів у комунальній інфраструктурі. Завдяки такому регулюванню відсутній механізм стимулювання споживачів до економії та заощадження ресурсів.

У стабільному й ефективному функціонуванні комунальної інфраструктури зацікавлені як населення, що прагне отримувати якісні послуги за «справедливою» оплатою, та держава для позбавлення тягара фінансування і

субсидування, так і підприємства комунальної інфраструктури, які отримували б своєчасну оплату за реалізовані послуги та прибуток.

Тому сьогодні вимагає більш детального вивчення таких аспектів як конфігурація груп інтересів суб'єктів фінансування й управління в комунальній інфраструктурі та їх можливий вплив на перспективи її реформування та взаємодії з іншими сферами національної економіки, а тому існує необхідність впровадження стратегічної програми проведення реформ, впровадження нових форм і принципів управління.

На рівні держави слід використовувати інструментарій, який впроваджує організаційні структури управління комунальною інфраструктурою. Для впровадження таких організаційних структур, а також інформування населення про реформування та розвиток комунальної інфраструктури необхідна структуризація інформаційної бази з використанням нових інформаційних технологій через засоби масової інформації.

Нова система управління комунальною інфраструктурою ґрунтується на економічних важелях і договірних відносинах та підвищенні відповідальності суб'єктів господарської діяльності з різними формами власності. У свою чергу це спрямовує на впровадження заходів фінансової санації підприємств комунальної інфраструктури через покращення фінансового стану комунальної інфраструктури, а саме введення економічно обґрунтованих тарифів та встановлення їх в межах кожного окремо взятого будинку, забезпечення повних розрахунків за спожиті послуги та поліпшення соціального захисту малозабезпечених верств населення. Разом з тим реформування комунальної інфраструктури неможливе без демонополізації та створення конкурентного середовища на ринку житлово-комунальних послуг, де рівень обслуговування житла такими формуваннями значно вищий. Однак реально населення не має змоги обирати надавачів таких послуг через відсутність конкурентоспроможних пропозицій [30, с. 374].

Виходом із такої складної ситуації може стати концесія підприємств комунальної інфраструктури як впровадження схеми делегованого управління

та один із можливих механізмів залучення інвестицій, які спрямовані на покращення техніко-економічних показників підприємств, якості комунальних послуг, модернізацію інженерних систем та виконання поставлених стратегічних завдань відповідно до Указу Президента України «Про стратегію сталого розвитку «Україна-2020»» [73] та реалізації плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» у 2019 році [57].

Метою реформування та розвитку комунальної інфраструктури має бути удосконалення існуючої системи управління через перетворення організаційної структури, де в Управлінні ЖКГ формується стратегічний організаційний потенціал, який здатний забезпечити здійснення в повному обсязі процесів реформування та розвитку комунальної інфраструктури та контролювати його виконання [30, с. 376].

Можна запропонувати такі організаційні структури управління житлово-комунальним господарством в цілому та комунальною інфраструктурою, зокрема (рис. 3.2, 3.3).

Основними заходами щодо удосконалення системи управління комунальною інфраструктурою є оптимізація структури управління, розподіл функцій власника в управлінні та утриманні об'єктів нерухомості, створення нових організаційно-правових форм, формування договірних відносин між надавачами та споживачами житлово-комунальних послуг, підготовка та перепідготовка як керівників, так і підпорядкованих їм кваліфікованих кадрів комунальної інфраструктури.

Впроваджуючи ці заходи, досягається максимальний результат, покладений на орган управління, який виражається в ефективності управління, що відображається в професійному рівні апарату управління, побудові оптимальної системи органів управління, оперативності, компетентності прийняття управлінських рішень та високому рівні виконавської дисципліни [8].

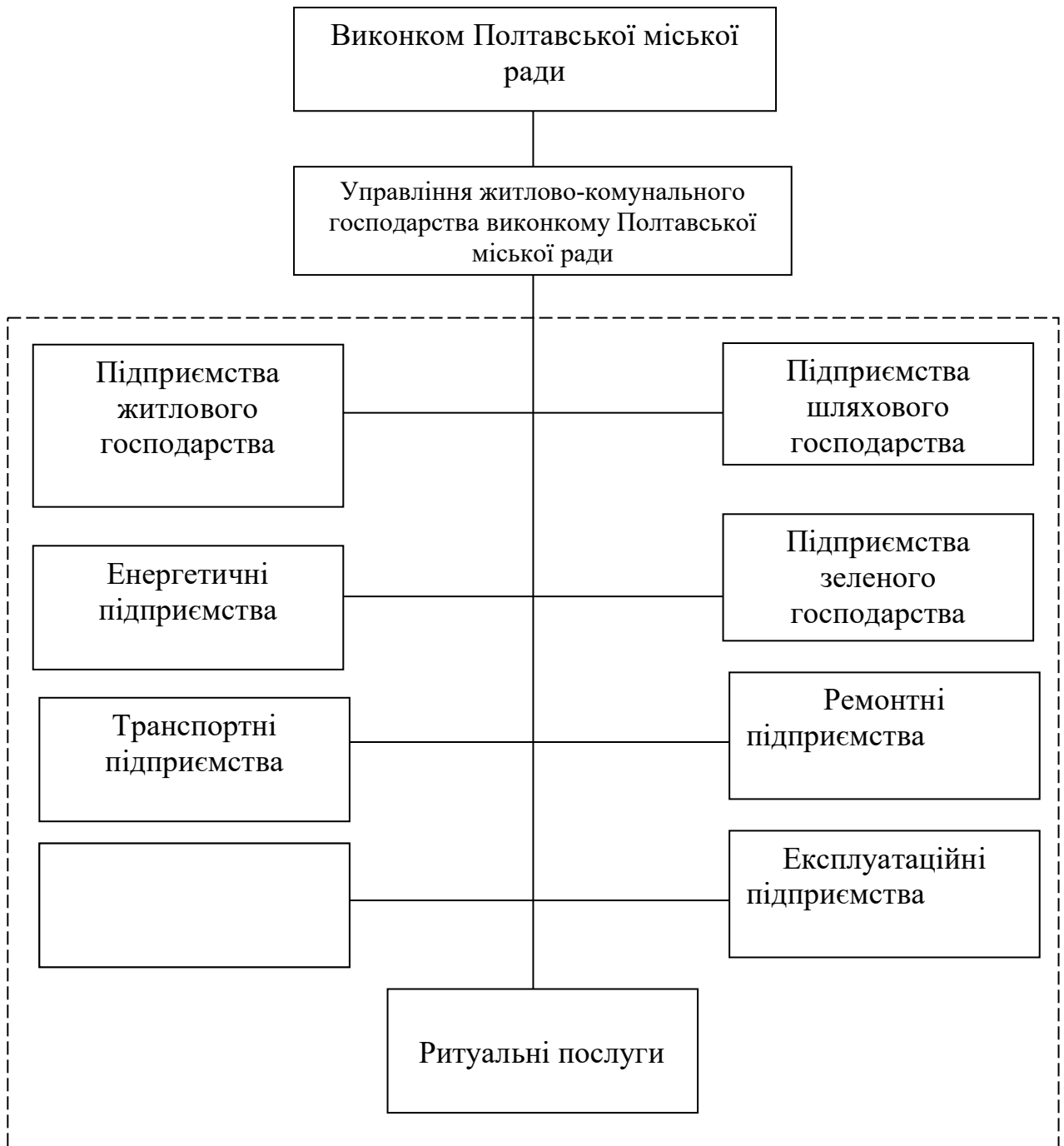

Рис. 3.2. Організаційна структура управління комунальною інфраструктурою міста

Примітка. Складено автором

Разом з тим потрібно: активізувати та підсилити функції місцевих органів державної влади і органів місцевого самоврядування через удосконалення розроблених положень програм регіонального реформування та розвитку комунальної інфраструктури господарства на рівні районів, міст та селищ з негайним їх затвердженням; створити всі необхідні умови для інвестиційної привабливості проектів розвитку комунальної інфраструктури; сприяти

впровадженню інших, відмінних від вже існуючих на певній території, організаційних структур управління комунальною інфраструктурою для забезпечення конкуренції серед вже існуючих з метою надання більш якісних послуг; формування нормативно-правової бази для забезпечення безперебійної діяльності цих організаційних структур; запровадження контролю та підвищення енергоефективності їх діяльності.

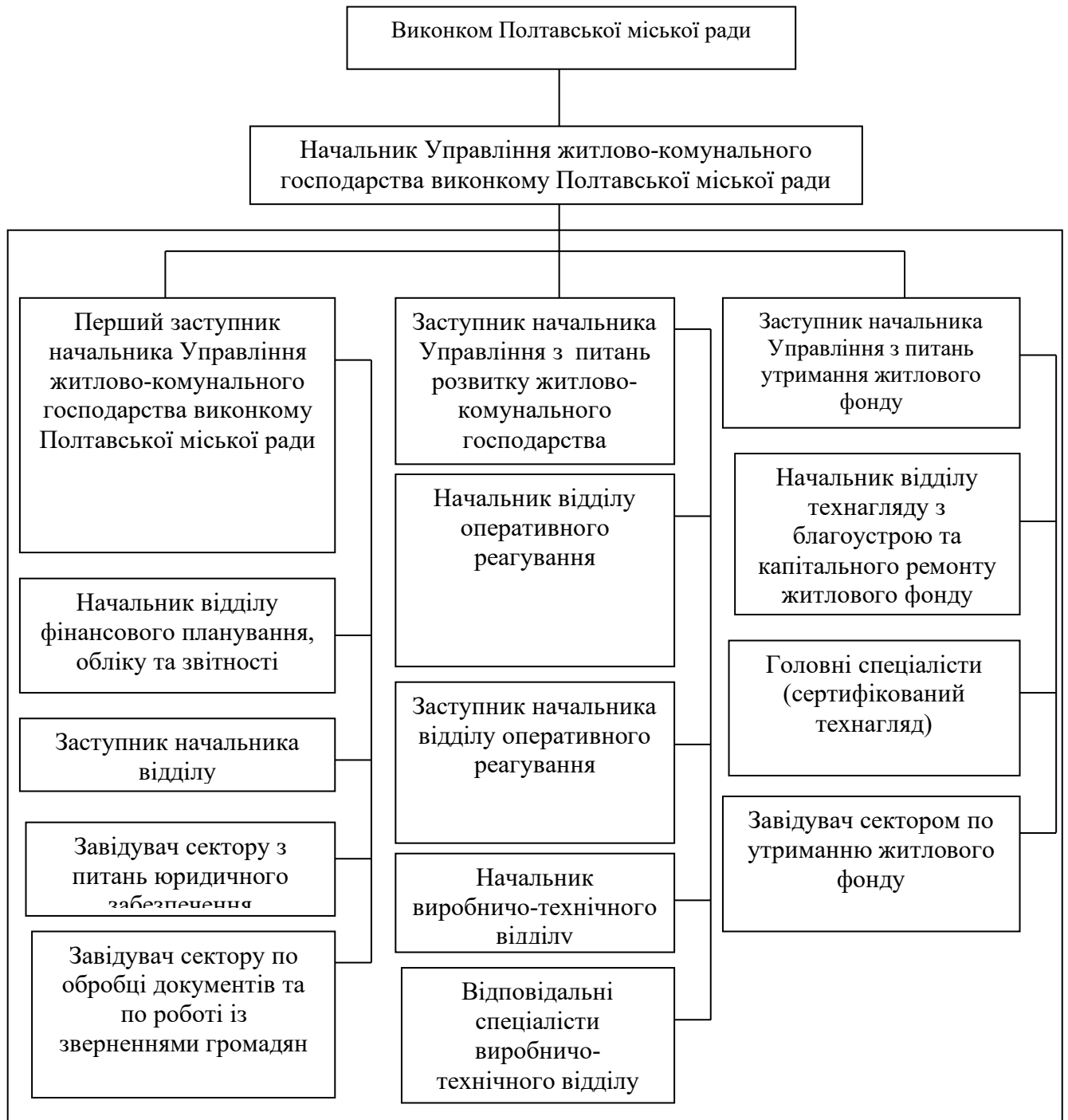

Рис. 3.2. Структура Управління житлово-комунального господарства Полтавської міської ради

Примітка. Складено автором

Все це можливо за побудови оптимальної організаційної системи через дотримання принципу керованості органів управління, усунення дублювання функцій органів місцевого самоврядування, зменшення кількості управлінських ланок та створення максимально ефективного кадрового складу управлінських органів самоврядування.

3.2. Моделювання розвитку комунальної інфраструктури м. Полтава

Усвідомлення проблем комунальної інфраструктури, які загострились впродовж останнього періоду та спроба вирішення їх через реформування є одним з ключових соціально-економічних завдань держави. Комунальна інфраструктура є однією із найскладніших соціально-економічних систем, що має задовольняти всі життєво необхідні потреби населення та підприємств вкрай потрібними для існування послугами. Варто усвідомити факт існування ряду загроз розвитку комунальної інфраструктури міста.

Проблеми розвитку комунальної інфраструктури в сучасних умовах господарювання залишаються невирішеними. Умови господарювання вимагають удосконалення існуючих та розробки нових заходів розвитку комунальної інфраструктури.

Запорукою добробуту населення та стабільності роботи підприємств є злагоджене функціонування комунальної інфраструктури. В умовах сьогодення для розвитку та ефективного функціонування комунальної інфраструктури існує ряд загроз. Вони несуть у собі деструктивний характер щодо роботи всієї комунальної інфраструктури і наслідки цього процесу відчувають на собі споживачі послуг. Деструктивна роль загроз розвитку комунальної інфраструктури посилюється тим, що вони з окремих елементів переносяться і на інші елементи, створюючи так звану «ланцюгову реакцію». Це стає причиною дезорганізації і погіршення якості функціонування комунальної інфраструктури міста.

Провівши власні дослідження загроз розвитку та ефективного функціонуванню комунальної інфраструктури міста та врахувавши результати досліджень, які проводилися за видами його діяльності, доцільно представити авторське бачення загроз. Основними загрозами розвитку комунальної інфраструктури міста можуть бути природні катаклізми, високі тарифи, неналежний контроль підприємств комунальної інфраструктури органами місцевого самоврядування, низькі темпи створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, низька якість послуг, недостатність кваліфікованих кадрів, аварії комунікацій, коливання попиту споживачів на послуги, надання субсидій, технічна відсталість матеріально-технічної бази, невідповідність послуг нормативам і стандартам, необхідність демонополізації підприємств комунальної інфраструктури, мінімальне впровадження інноваційних методів і технологій, шкода навколишньому середовищу, недосконалість нормативно-правових актів, відсутність затверджених вітчизняних стандартів якості житлово-комунальних послуг, застарілі методи управління комунальними підприємствами, мінімальні інвестиції в розвиток комунальної інфраструктури, попит на послуги споживачів, неефективне розташування потужностей підприємств комунальної інфраструктури, недостатнє бюджетне фінансування, збій в постачанні ресурсів, територіальне розосередження центрів надання послуг, відсутність конкуренції серед надавачів послуг, специфічність зв'язку між споживачем та надавачем послуг.

За допомогою окремих результатів власних досліджень, підходів, що відображені в роботі І. І. Подік та Г. В. Мамонової [47]. та шляхом використання методу аналізу ієрархій можна провести моделювання загроз розвитку комунальної інфраструктури.

Зробимо припущення про те, що множина $Z = \{z_1, z_2, \dots, z_n\}$ включає в себе загрози розвитку комунальної інфраструктури. Основні загрози визначені вище. Таким чином нами виявлена підмножина $Z_1 = \{z_1, z_2, \dots, z_{25}\}$ множини $Z (Z_1 \in Z)$. Для зручності сприйняття сформуємо таблицю, що містить назви загроз, їх скорочений запис та математичне позначення (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Перелік загроз розвитку комунальної інфраструктури міста
та їх математичне визначення

№ п/п	Зміст загрози	Скорочення	Математичне вираження
1	2	3	4
1	Природні катаклізми	ПК	z_1
2	Високі тарифи	ВТ	z_2
3	Неналежний контроль підприємств комунальної інфраструктури органами місцевого самоврядування	КОМС	z_3
4	Низькі темпи створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків	ОСББ	z_4
5	Низька якість послуг	НЯП	z_5
6	Недостатність кваліфікованих кадрів	НКК	z_6
7	Аварії комунікацій	АК	z_7
8	Коливання попиту споживачів на послуги	КПСП	z_8
9	Надання субсидій	С	z_9
10	Технічна відсталість матеріально-технічної бази	МТБ	z_{10}
11	Невідповідність послуг нормативам і стандартам	НС	z_{11}
12	Необхідність демонополізації комунальної інфраструктури	ДМ	z_{12}
13	Мінімальне впровадження інноваційних методів і технологій	ІМТ	z_{13}
14	Шкода навколишньому середовищу	ШНС	z_{14}
15	Недосконалість нормативно-правових актів	НПА	z_{15}
16	Відсутність затверджених вітчизняних стандартів якості житлово-комунальних послуг	ВСЯ	z_{16}
17	Застарілі методи управління підприємствами комунального господарства	ЗМУ	z_{17}
18	Мінімальні інвестиції в розвиток комунальної інфраструктури	ІР	z_{18}
19	Попит на послуги споживачів	ППС	z_{19}
20	Неефективне розташування потужностей підприємств комунальної інфраструктури	НРП	z_{20}
21	Недостатнє бюджетне фінансування	НБФ	z_{21}
22	Збій в постачанні ресурсів	ЗПР	z_{22}
23	Територіальне розосередження центрів надання послуг	ТР	z_{23}
24	Відсутність конкуренції серед надавачів послуг	ВК	z_{24}
25	Специфічність зв'язку між споживачем та надавачем послуг	СЗ	z_{25}

Примітка. Складено автором

Підмножину загроз Z та можливі взаємозв'язки між ними подамо у вигляді орієнтованого графа (рис. 3.4).

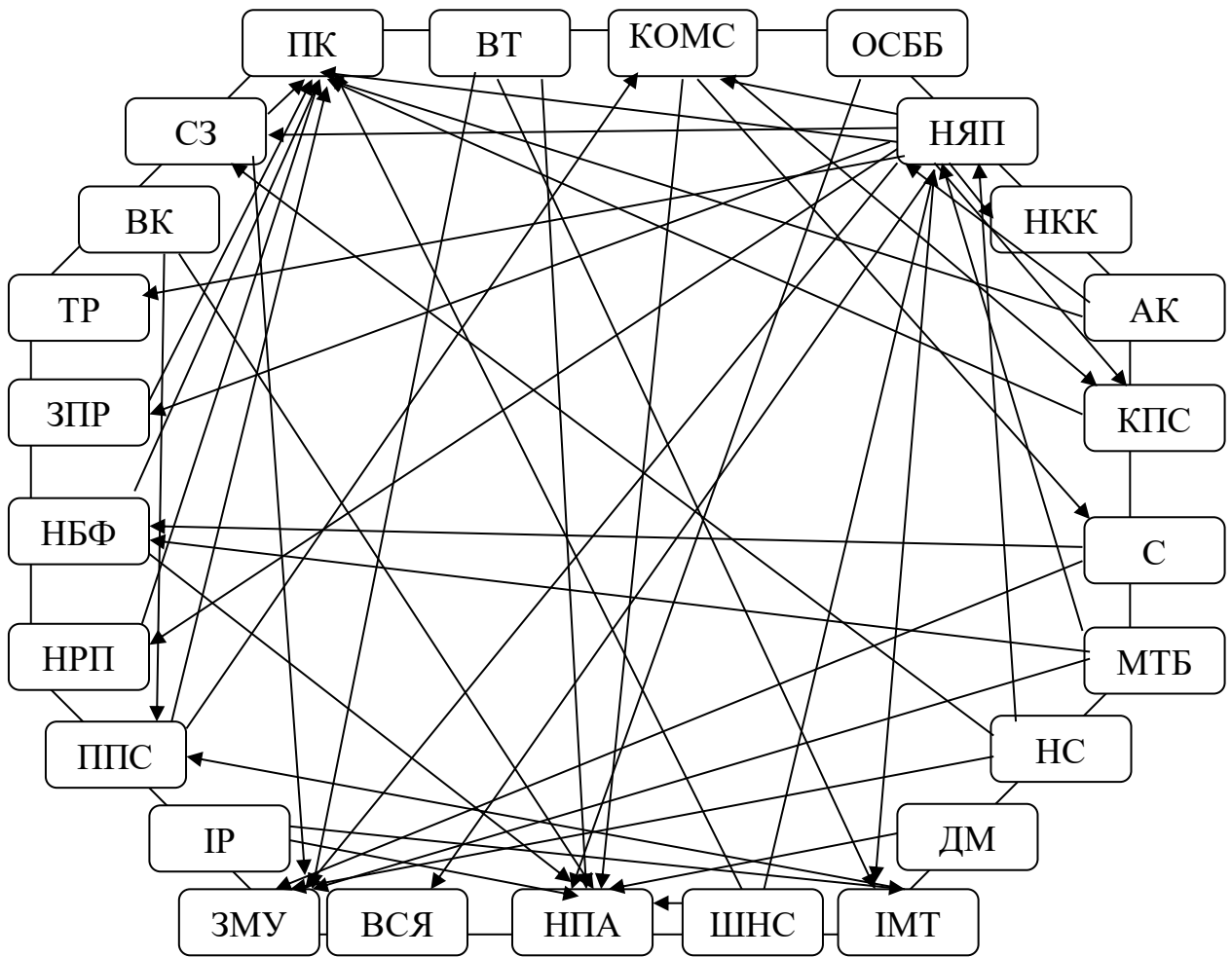

Рис. 3.4. Граф зв'язків між загрозами розвитку комунальної інфраструктури м. Полтава

Примітка. Складено автором

Орієнтований граф містить 25 вершин, що являють собою елементи множини Z_1 , для яких стрілками визначені залежності. Стрілка виходить від фактора z_i , що залежить від фактора z_j (кінець стрілки).

Відповідно до алгоритму, представленого в [84], визначаємо бінарну матрицю залежності $B = \{b_{ij} \mid i, j = \overline{1,25}\}$. Кожен елемент цієї матриці приймає одне із двох можливих значень 0 або 1 відповідно до значення бінарного відношення «залежить від». Аналітично кожен елемент матриці B визначається таким чином

$$b_{ij} = \begin{cases} 1, & \text{якщо } z_i \text{ залежить від } z_j \\ 0, & \text{якщо } z_i \text{ не залежить від } z_j \end{cases}, \quad (3.1)$$

Зауважимо, що отримана матриця задовольняє умову транзитивності [84]. Наступним кроком алгоритму є побудова матриці досяжності $I+B$, де I – одинична матриця порядку 25. Отримана матриця відповідає наступній умові:

$$(I+B)^{k-1} \leq (I+B)^k = (I+B)^{k+1}, \quad (3.2)$$

де k – ціле число.

З множини загроз Z_1 для кожного з двадцяти п'яти факторів визначаємо дві підмножини. $R(z_i)$ – множина досяжності, $A(z_i)$ – множина вершин, що передували даній. Утворені множини $R(z_i)$, $A(z_i)$ та їх переріз $R(z_i) \cap A(z_i)$ представлені в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Ітерація 1*

z_i	$R(z_i)$	$A(z_i)$	$R(z_i) \cap A(z_i)$
1	1	1,5,7,8,14, 19, 20, 21,22, 25	1
2	2, 13, 15, 17	2	2
3	3, 8, 9, 15	3, 19	3
4	4, 15	4	4
5	1, 5, 6, 7, 8, 17, 22, 25	5,11, 13, 14,16, 20, 23	5
6	6	5, 6	6
7	1, 7	5, 7	7
8	1, 8	3, 5, 8	8
9	9, 17	3, 9, 21	9
10	5, 10, 17	10, 21	10
11	5, 11, 17, 25	11	11
12	12, 15	12	12
13	5, 13	2, 13, 18, 19	13
14	1, 5, 14, 15	14	14
15	15	2, 3, 4, 12, 14, 15 18, 21, 24	15
16	5, 16	16	16
17	17	9, 10, 11, 17	17
18	13, 15, 18	18	18
19	1, 3, 13, 19	19, 24	19
20	1, 5, 20	20	20
21	1, 9, 10, 15, 21	21	21
22	1, 22	5, 22	22
23	5, 23	23	23
24	15, 19, 24	24	24
25	1, 17, 25	5, 11, 25	25

Примітка. Складено автором

Перший (найнижчий) рівень ієрархії формується з тих вершин графу, для яких виконується рівність

$$A(z_i) = R(z_i) \cap A(z_i), \quad (3.3)$$

Зауважимо, що перший рівень ієрархії формують ті вершини, що є недосяжними з інших вершин графа.

I рівень сформовано такими загрозами:

- високі тарифи (ВТ);
- низькі темпи створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ);
- невідповідність послуг нормативам і стандартам (НС);
- необхідність демонополізації комунальної інфраструктури (ДМ);
- шкода навколишньому середовищу (ШНС);
- відсутність затверджених вітчизняних стандартів якості житлово-комунальних послуг (ВСЯ);
- мінімальні інвестиції в розвиток комунальної інфраструктури (ІР);
- неефективне розташування потужностей підприємств комунальної інфраструктури (НРП);
- недостатнє бюджетне фінансування (НБФ);
- територіальне розосередження центрів надання послуг (ТР);
- відсутність конкуренції серед надавачів послуг (ВК).

В процесі формування наступної таблиці необхідно видалити рядки, що відповідають загрозам першого рівня. Крім того необхідно видалити відповідні числа (2, 4, 11, 12, 14, 16, 18, 20, 21, 23, 24) з третього стовпця таблиці. Отримана таблиця дозволяє шляхом перевірки умови (3.3) виявити вершини графу, що відповідають другому рівню ієрархії. Це вершини, що відповідають загрозам під номером 10 та 19. Відповідно II рівень сформовано такими загрозами: технічна відсталість матеріально-технічної бази (НМБ) та попит на послуги споживачів (ППС).

Результати другої ітерації методу аналізу ієрархій подані в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Ітерація 2

z_i	$R(z_i)$	$A(z_i)$	$R(z_i) \cap A(z_i)$
1	1	1,5,7,8, 19, 22, 25	1
3	3, 8, 9, 15	3, 19	3
5	1, 5, 6, 7, 8, 17, 22, 25	5, 13	5
6	6	5, 6	6
7	1, 7	5, 7	7
8	1, 8	3, 5, 8	8
9	9, 17	3, 9	9
10	5, 10, 17	10	10
13	5, 13	13, 19	13
15	15	3, 15	15
17	17	9, 10, 17	17
19	1, 3, 13, 19	19	19
22	1, 22	5, 22	22
25	1, 17, 25	5, 25	25

Примітка. Складено автором

Результати третьої ітерації методу аналізу ієрархій надані в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Ітерація 3

z_i	$R(z_i)$	$A(z_i)$	$R(z_i) \cap A(z_i)$
1	1	1,5,7,8, 22, 25	1
3	3, 8, 9, 15	3	3
5	1, 5, 6, 7, 8, 17, 22, 25	5, 13	5
6	6	5, 6	6
7	1, 7	5, 7	7
8	1, 8	3, 5, 8	8
9	9, 17	3, 9	9
13	5, 13	13	13
15	15	3, 15	15
17	17	9, 17	17
22	1, 22	5, 22	22
25	1, 17, 25	5, 25	25

Примітка. Складено автором

III рівень сформовано загрозами:

- неналежний контроль підприємств комунальної інфраструктури органами місцевого самоврядування (КОМС)
- мінімальне впровадження інноваційних методів і технологій (ІМТ).

Результати четвертої ітерації методу аналізу ієрархій надані в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Ітерація 4

z_i	$R(z_i)$	$A(z_i)$	$R(z_i) \cap A(z_i)$
1	1	1, 5, 7, 8, 22, 25	1
5	1, 5, 6, 7, 8, 17, 22, 25	5	5
6	6	5, 6	6
7	1, 7	5, 7	7
8	1, 8	5, 8	8
9	9, 17	9	9
15	15	15	15
17	17	9, 17	17
22	1, 22	5, 22	22
25	1, 17, 25	5, 25	25

Примітка. Складено автором

IV рівень сформовано загрозами:

- низька якість послуг (НЯП);
- надання субсидій (НС);
- недосконалість нормативно-правових актів (НПА).

Результати п'ятої ітерації методу аналізу ієрархій надані в табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Ітерація 5

z_i	$R(z_i)$	$A(z_i)$	$R(z_i) \cap A(z_i)$
1	1	1, 7, 8, 22, 25	1
6	6	6	6
7	1, 7	7	7
8	1, 8	8	8
17	17	17	17
22	1, 22	22	22
25	1, 17, 25	25	25

Примітка. Складено автором

V рівень сформовано такими загрозами: недостатність кваліфікованих кадрів (НКК); аварії комунікацій (АК); коливання попиту споживачів на послуги (КПСП); застарілі методи управління підприємствами комунального господарства (ЗМУ); збій в постачанні ресурсів (ЗПР); специфічність зв'язку між споживачем та надавачом послуг (СЗ).

VI рівень сформовано загрозою: природні катаклізми (ПК).

Після п'яти ітерацій описаного алгоритму нами було побудовано ієрархію загроз розвитку та ефективному функціонуванню комунальної інфраструктури (рис. 3.2).

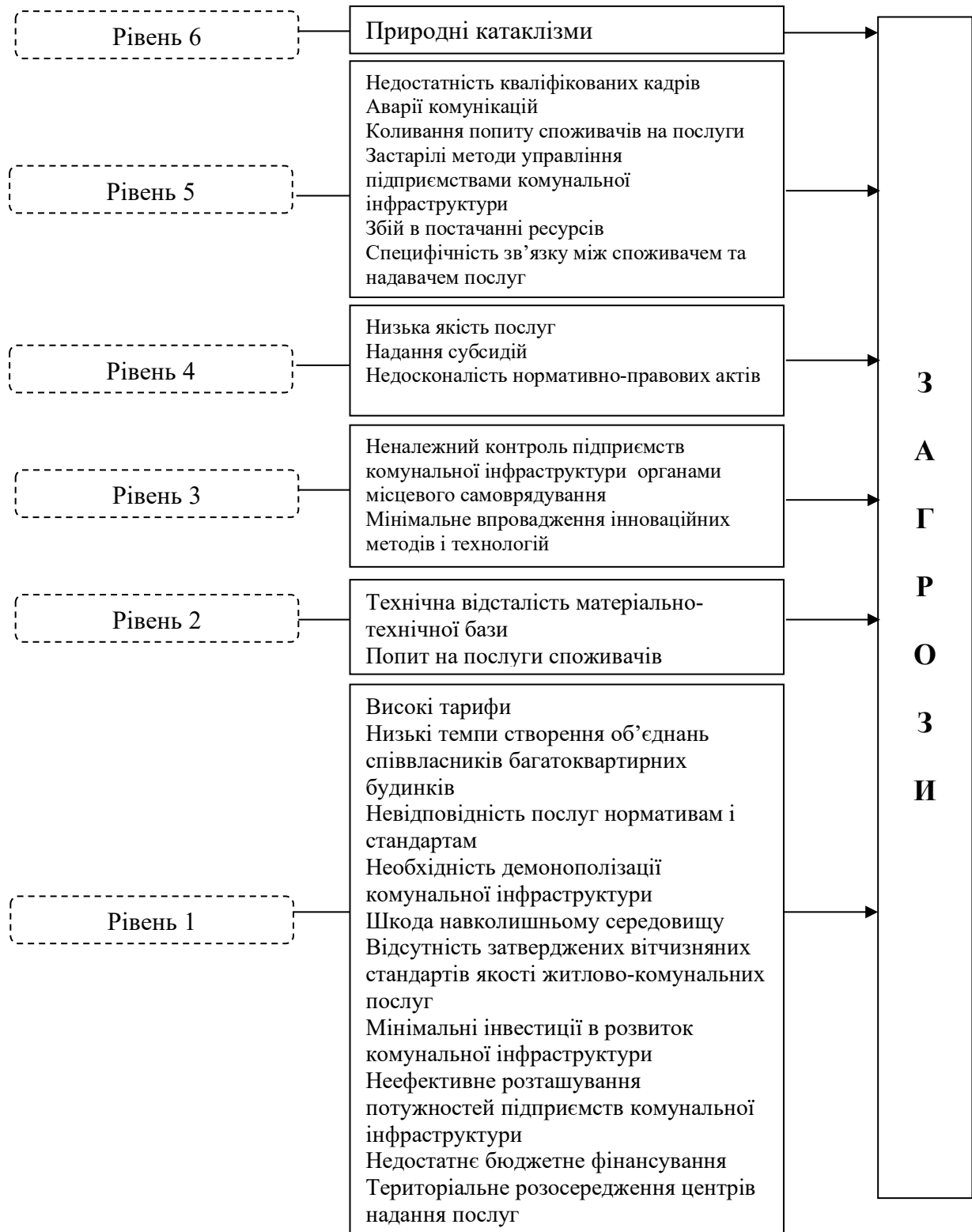

Рис. 3.2. Модель ієрархії загроз розвитку комунальної інфраструктури м. Полтава

Примітка. Складено автором

Отримана ієрархічна модель основних загроз розвитку та ефективному функціонуванню комунальної інфраструктури м. Полтава дає можливість проаналізувати ті фактори, які становлять потенційну загрозу її розвитку. Результати моделювання дозволили зробити висновок, що найвищий рівень в ієрархії загроз розвитку комунальної інфраструктури посідають природні катаклізми.

Це означає, що вони мають деструктивний характер та знижують ефективність роботи всіх елементів комунальної інфраструктури, що негативно позначається на функціонуванні комунальної інфраструктури в цілому та призводить до майже повної залежності від даної ситуації. Оскільки неможливим є усунення даної загрози (неможливо зупинити буревій, снігопад, зливу та ін.), то виходом може бути лише усунення наслідків природних катаклізмів шляхом ефективної та злагодженої роботи усіх функціонуючих елементів комунальної інфраструктури із забезпеченням комплексу заходів, спрямованих на її ефективне функціонування.

Якщо виключити з розгляду природні катаклізми, то наступний рівень загроз представляється частими аваріями комунікацій та збоями в постачанні ресурсів, недосконалістю кваліфікації кадрів. На тому самому рівні ієрархії ми бачимо такі загрози як застарілі методи управління підприємствами комунальної інфраструктури та невідпрацьовані зв'язки між споживачем і надавачем послуг.

Перераховані вище загрози в черговий раз підкреслюють необхідність реформування, що підтверджено Стратегією сталого розвитку «Україна-2020» [73]. Такі вкрай необхідні кроки з боку держави дозволять певним чином знизити всі загрози, що представлені на нижчих рівнях.

3.3. Стратегічні напрями управління розвитком комунальної інфраструктури в системі місцевого самоврядування

Дослідження проблем ефективного функціонування комунальної інфраструктури в системі місцевого самоврядування на сучасному етапі соціально-економічного розвитку набувають особливого значення. Сучасний стан комунальної інфраструктури міста характеризується рядом конфліктів і протиріч, що потребують розробки комплексного підходу до зниження їхнього впливу на розвиток й ефективність і функціонування галузі. Теперішній стан комунальної інфраструктури міста характеризується рядом взаємопов'язаних проблем, результатом поєднання яких є низька якість житлово-комунальних послуг, невідповідність їхньої якості і вартості, надання послуг не в повному обсязі, що в свою чергу, викликає зростання незадоволення серед населення. Нестабільна економічна ситуація в країні спричиняє низьку інвестиційну привабливість комунальної інфраструктури, в свою чергу, непрозорість законодавчої бази та низький рівень управління спричиняють збитковість та критичний фінансовий стан підприємств комунальної інфраструктури. Внаслідок чого на підприємствах комунальної інфраструктури не має можливості відновлювати основні фонди, що є причиною збільшення технологічних втрат у мережах.

З другого боку, існують проблеми невідповідності кадрового забезпечення потребам комунальної інфраструктури в умовах переходу до нових умов господарювання, які спричиняють недосконалість інформаційної бази для аналізу ефективності функціонування галузі та діяльності підприємств комунальної інфраструктури, наслідком чого є недосконалість системи управління підприємствами комунальної інфраструктури і системи регулювання природних монополій.

Такі фактори зовнішнього середовища підприємств комунальної інфраструктури, як неспроможність діяти в ринкових умовах, висока соціальна значущість і розгалуженість споживачів за доходами, неефективна система

управління, стандарти якої успадковані від радянського періоду відбиваються на відсутності конкуренції між підприємствами.

Сучасне управління комунальною інфраструктурою міста передбачає виділення стратегічних і тактичних задач. Стратегія визначає перспективу розвитку комунальної інфраструктури міста як системи відповідно до зміни зовнішнього середовища, що виявляється в її конкурентній позиції, структурі, системі цінностей, в особливостях мотивації і контролю персоналу управління комунальної інфраструктури міста.

До однієї із специфічних особливостей комунальної інфраструктури міста можна віднести територіальну роз'єднаність об'єктів комунального господарства, які потребують цілодобової надійної експлуатації [15, с. 9]. Вирішення цих питань потребує з'ясування проблем галузі та перспективних напрямів їх вирішення (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

**Проблеми комунальної інфраструктури
м. Полтава та напрями їх вирішення**

Проблеми	Напрямки вирішення
1	2
<i>Теплопостачання</i>	
Висока ціна теплоносіїв	1. Перехід на альтернативні види палива. 2. Оптимізація рівня завантаженості теплогенеруючих потужностей.
Втрати тепла	1. Встановлення лічильників тепла. 2. Заміна вікон на енергозберігаючі. 3. Утеплення фасадів споруд та будівель.
<i>Водопроводно-каналізаційне господарство</i>	
Низька якість води	1. Встановлення систем очистки. 2. Заміна труб на сучасні, найбільш екологічні.
Втрати води	1. Заміна комунікацій. 2. Перехід від аварійно-точкового ремонту до заміни труб.
Забруднення водоймів каналізаційними викидами	1. Біологічне очищення стічних вод. 2. Посилення державного контролю за викидами.
<i>Благоустрій та санітарне очищення</i>	
Несвоєчасний вивіз побутових відходів	1. Посилення державного контролю за санітарним очищенням. 2. Персональна відповідальність посадовців за виконання обов'язків.

Продовження табл. 3.7

1	2
Несанкціоновані звалища	1. Притягнення порушників до відповідальності. 2. Виділення земельних ділянок під звалища. 3. Виділення земельних ділянок під полігони утилізації відходів. 4. Відкриття підприємств з переробки твердих побутових відходів.
<i>Шляхове господарство</i>	
Неналежний стан доріг	1. Перехід від ямкового до капітального ремонту з використанням інноваційних технологій.
Недостатня забезпеченість міст мостами та автомобільними розв'язками	1. Будівництво нових мостів та реконструкція існуючих. 2. Будівництво нових автомобільних розв'язок.
Недостатня кількість громадських туалетів	1. Розширення мереж стаціонарних та біотуалетів.
Недостатня кількість техніки для прибирання вулиць	1. Закупівля нової спеціальної техніки.
<i>Служба протизсувних заходів</i>	
Загроза руйнації об'єктів у результаті зсуву ґрунту	1. Обмеження будівельних робіт на небезпечних територіях. 2. Ремонт протизсувних гідротехнічних споруд. 3. Будівництво гідротехнічних споруд.
<i>Зелене господарство</i>	
Недостатня кількість «зелених зон»	1. Упорядкування існуючих та побудова нових парків, скверів, лісопарків. 2. Механізація висадки дерев. 3. Залучення спеціалістів високого рівня до оформлення вулиць, скверів та парків.
Пошкодження споруд та автомобілів зламаними деревами	1. Вирубка сухостою та спилювання гілок, які заважають чи несуть загрозу.
<i>Ритуальне обслуговування</i>	
Вандалізм на цвинтарях	1. Посилення охорони. 2. Посилення персональної відповідальності.
<i>Міський транспорт</i>	
Недосконалість графіку руху міського пасажирського транспорту	1. Оптимізація маршрутів.
Зношеність рухомого складу та транспортної інфраструктури	1. Механізація та автоматизація при обслуговуванні та ремонту рухомого складу. 2. Придбання автобусів.
Велика частка пасажирів-пільговиків	1. Перегляд контингенту пільговиків.
Велика кількість ДТП з участю міського пасажирського транспорту	1. Підвищення відповідальності перевізників.

Примітка. Складено автором

У зв'язку із вищенаведеним визначимо цикл стратегічного планування розвитку комунальної інфраструктури м. Полтава, який можна представити в такому вигляді (рис. 3.3):

1. Обґрунтування цілей розвитку комунальної інфраструктури м. Полтава.
2. Аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища розвитку комунальної інфраструктури м. Полтава.
3. Визначення сильних і слабких сторін комунальної інфраструктури м. Полтава.
4. Використання наявних і створення нових місцевих переваг.
5. Розробка концепції розвитку комунальної інфраструктури м. Полтава [3, с. 245].

Після цих етапів формування стратегії здійснюється розробка плану конкретних дій, проводиться аналіз ефективності і результативності, коректуються цілі та методи їх досягнення. Цикл стратегічного планування розвитку комунальної інфраструктури м. Полтава, що включає послідовно всі його стадії, зображений на рис. 3.3.

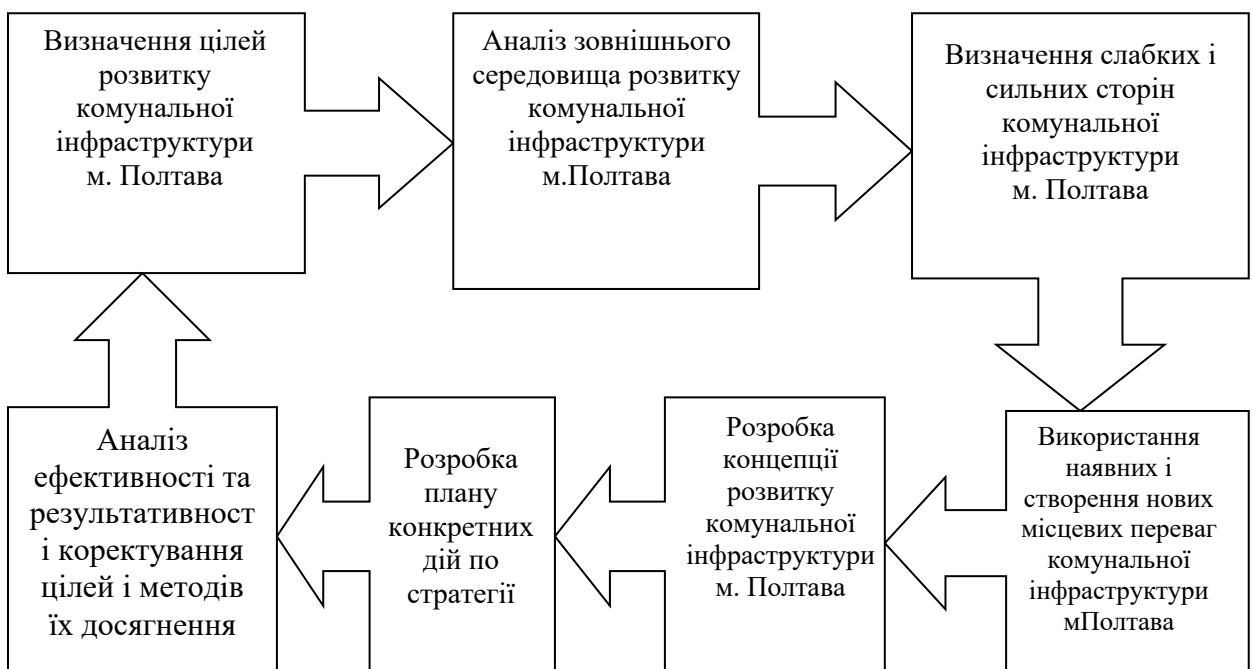

Рис. 3.2. Цикл стратегічного планування розвитку комунальної інфраструктури м. Полтава

Примітка. Складено автором

До принципів стратегії розвитку комунальної інфраструктури можна віднести:

- децентралізації і деконцентрації;
- партнерства;
- субсидіарності;
- мобільності й адаптивності;
- виділеної компетенції [100].

Пріоритетними інструментами розвитку комунальної інфраструктури є:

- соціальна орієнтація стратегії розвитку;
- індикативні плани місцевого розвитку;
- регіональний маркетинг і бенчмаркінг.

До основних ресурсів розвитку належать:

- матеріальні ресурси і наявні потужності;
- фінансові ресурси;
- кадрові ресурси [99].

Найважливіші механізми:

- нормативно-правовий;
- фінансово-економічний;
- організаційний.

Основними напрямками стратегії розвитку комунальної інфраструктури м. Полтава є:

1. Створення фінансово-інвестиційного механізму державної підтримки комунальної інфраструктури.
2. Розробка нормативно-правових актів з питань нормування витрат і втрат ресурсів на підприємствах комунального господарства, спрямованих на забезпечення єдиного підходу до розрахунку норм використання матеріальних та енергетичних ресурсів.
3. Реалізація комплексу заходів щодо переводу відносин у сфері управління (обслуговування та утримання) багатоквартирних будинків, інших видів житлової і громадської забудови на ринкові засади, в тому числі

вдосконалення конкурентних умов на ринку житлово-комунальних послуг шляхом реформування існуючих комунальних підприємств та залучення до надання послуг приватних підприємств, що підтвердять достатність інвестиційного потенціалу.

4. Модернізація організаційно-економічного механізму й матеріально-технічної бази розбудови і функціонування інженерних мереж та інших об'єктів комунального обслуговування, в тому числі на засадах:

- залучення коштів під державні гарантії для реалізації проектів щодо модернізації житлового фонду;
- надання державної підтримки на здійснення заходів з підвищення енергоефективності житлової та громадської забудови;
- розвитку державно-приватного партнерства в сфері передачі в оренду і концесію мереж та об'єктів комунального обслуговування.

Обмеженість ресурсів державного бюджету не дає можливість фінансування комунальної інфраструктури за рахунок його коштів в повній мірі. Аналіз показав, що темпи зростання видатків на комунальну інфраструктуру міста не має чіткої визначеної тенденції у розрізі усіх видів бюджетів. Це свідчить про відсутність системного підходу до прийняття рішень щодо розвитку цієї галузі.

Слід зазначити, що за аналізований період спостерігається тенденція до перекладання фінансування комунальної інфраструктури з державного бюджету на місцеві рівні. В такій ситуації виникає трикутник протиріч інтересів учасників взаємовідносин у комунальній інфраструктурі, в якому можна виділити наступні види:

1. *Між виробниками і споживачами житлово-комунальних послуг.* Важливою особливістю комунальної інфраструктури виступає система взаємозв'язків підприємств-виробників і споживачів послуг, обумовлена схемою технологічної взаємодії у виробничому процесі, і суперечливими інтересами бізнесу та суспільства, які випливають з публічної природи послуг. Існування ринкової економіки пов'язано саме з інтересами споживачів та

виробників. Споживачі прагнуть задовольнити потреби у товарі, в свою чергу виробники прагнуть до отримання прибутку. Якщо ця мета досягається, то можна говорити про існування узгодженості інтересів. Проте в умовах нечистої ринкової економіки, наприклад в умовах монопольного ринку (сфера житлово-комунальних послуг), виникає конфронтація інтересів з приводу низької якості житлово-комунальних послуг та невідповідності її вартості, а також в низькій платіжній дисципліні. Диспропорція, що пов'язана з невідповідністю якості послуг тарифами проявляється у незадоволеності споживачів, в більшій мірі – незаможного населення.

2. *Між споживачами комунальних послуг і органами влади.* Конфлікт інтересів органів влади з інтересами споживачів виникає з причин низького рівня забезпеченості регіону, відсутністю конкурентного середовища в сфері комунальної інфраструктури, неефективною тарифною політикою, яка не враховує рівень доходів споживачів. Дії органів влади повинні бути направлені на формування такої системи життєзабезпечення, що сприяє максимальному задоволенню потреб споживачів. Сьогодні державна політика по захисту прав споживачів не враховує інтересів виробників, встановлюючи тарифи на рівні, що не забезпечує підприємств-виробників коштами для інвестиційної діяльності й оновлення фондів. Тому конфлікт між споживачами й органами державної й регіональної влади проявляється через невирішені соціальні задачі; низький рівень фінансової забезпеченості регіону; неефективну тарифну політику.

Конфлікт даних інтересів можна подолати системою заходів, що забезпечують підвищення ефективності виробництва й надання послуг, з одночасним обґрунтуванням рівня тарифів, виходячи із динаміки доходів населення.

3. *Між виробниками й органами влади.* Такі протиріччя проявляються через прагнення до максимізації прибутку шляхом підвищення тарифів на послуги з боку виробників при одночасному ціновому тиску з метою забезпечення інтересів населення з боку держави, податковий тиск та

недофінансування галузі (перехресне субсидіювання). Державна і регіональна влада зацікавлена в такому використанні ресурсів регіону, яке дозволяє оптимізувати деяку систему показників (кількісних і якісних). А бізнес використовує ці ресурси у своїх інтересах, за своїми критеріями. Ключову роль у забезпеченні взаємодії держави та підприємств-виробників комунальної інфраструктури міста відіграє інститут соціального та приватного партнерства.

4. *Між державними й регіональними органами влади.* Такі протиріччя проявляються через недофінансування галузі, зокрема нераціональна система перерозподілу міжбюджетних дотацій, та дублювання функцій управління житлово-комунальним господарством. В узгодженні інтересів та зниження впливу протиріч, що виникають в процесі взаємодії учасників житлово-комунальної інфраструктури міста, особливе місце посідають управлінські методи, тобто способи забезпечення належної взаємодії учасників у процесі досягнення поставлених цілей.

Потрібно сказати, що стан, у якому виявилась комунальна інфраструктура, не задовольняє інтересів жодної із сторін. Споживачів – тому, що якість послуг вкрай низька, а тарифи на них стрімко зростають; підприємства комунальної інфраструктури – тому, що кризовий фінансовий стан загрожує зупинити виробничий процес; органів влади – тому, що не досягнуті основні цілі щодо задоволення потреб населення в необхідному обсязі доступних житлово-комунальних послуг належної якості. З огляду на ситуацію, що склалася на сучасному етапі розвитку комунальної інфраструктури, запропоновано ряд заходів з управління галуззю з урахуванням зниження протиріч, що виникають у процесі функціонування (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Заходи з мінімізації впливу протиріч між учасниками комунальної інфраструктури міста

Взаємозв'язок учасників		Зміст протиріччя	Заходи з мінімізації впливу протиріч
1		2	3
Споживач	Виробник	Низька якість житлово-комунальних послуг Невідповідність вартості послуг їхньої якості Низька платіжна дисципліна	Якісне і надійне надання послуг Контроль за повнотою і своєчасністю оплати за спожиті послуги Контроль за обсягами наданих послуг Модернізація основних фондів

Продовження табл. 3.8

1		2	3
Споживач	Державна влада	Невирішені соціальні задачі Низький рівень фінансової забезпеченості регіону Неефективна тарифна політика	Цінове регулювання з урахуванням платоспроможності споживачів Надання пільг і компенсацій Встановлення штрафів за несвоєчасну сплату житлово-комунальних послуг
	Місцева рада		Підвищення ефективності виробництва житлово-комунальних послуг Моніторинг і контроль за якістю і повнотою надання послуг Підвищення рівня громадського контролю
Виробник	Державна влада	Ціновий тиск з метою забезпечення інтересів населення Податковий тиск Недофінансування галузі (перехресне субсидіювання)	Розвиток державно-приватного партнерства Стимулювання введення інноваційних технологій Надання адресної соціальної допомоги Підвищення інвестиційної привабливості Зниження податкового тиску
Виробник	Місцева рада	Максимізація прибутку шляхом підвищення тарифів на послуги	Зниження собівартості послуг, що виробляються Створення конкурентного середовища на ринку комунальних послуг Звільнення підприємств комунальної інфраструктури міста від невластивих функцій
Державна влада	Місцева рада	Недофінансування галузі Дублювання функцій управління комунальною інфраструктурою	Зниження адміністративної залежності підприємств комунальної інфраструктури міста Децентралізація повноважень регулювання і фінансового забезпечення комунальної інфраструктури. Прозорість проходження грошових потоків

Примітка. Складено автором

Таким чином, успішне проведення реформи забезпечення стабільного функціонування комунальної інфраструктури міста потребує вивчення особливостей та основних проблем, визначення стратегічних напрямів її розвитку, пов'язаних з підвищенням якості комунальних послуг та рівня задоволення потреб населення міста.

ВИСНОВКИ

В магістерській роботі узагальнено заходи, спрямовані на удосконалення управління комунальною інфраструктурою. Основні теоретичні і науково-практичні результати дослідження дозволили зробити наступні висновки:

1. Дослідження сутності, структури та особливостей комунальної інфраструктури в системі місцевого самоврядування дозволяє визначити її як соціально важливу сукупність підприємств, установ та організацій в межах міста, які в повному обсязі забезпечують першочергові життєві потреби населення у житлово-комунальних послугах, потреби підприємств та організацій у комунальних послугах, суттєво впливає на створення необхідних умов для ефективності та надійності функціонування господарського комплексу відповідно до встановлених нормативів і національних стандартів. Встановлено, що комунальну інфраструктуру можна поділити на два блоки: комунальні підприємства та підприємства благоустрою територій населених пунктів. В свою чергу комунальні підприємства включають: санітарно-технічні підприємства, транспортні підприємства, енергетичні підприємства; підприємства благоустрою територій населених пунктів поділяється на: шляхові підприємства; підприємства зеленого господарства; підприємства зовнішнього освітлення; підприємства ритуального обслуговування.

2. Обґрунтовано, що управління комунальною інфраструктурою уявляє собою цілеспрямовану діяльність суб'єкта управління (уповноважених органів державної влади та місцевого самоврядування) на об'єкт управління (підприємства комунальної інфраструктури) з метою забезпечення ефективного функціонування відповідних об'єктів та надання якісних послуг населенню відповідного регіону. Функціями управління комунальною інфраструктурою є: визначення мети та стратегії розвитку; стимулювання; регламентуюча функція; коригування; управління неринковим сектором економіки; контролююча функція; регулювання діяльності монополій.

3. Дослідження існуючих методик аналізу розвитку комунальної інфраструктури дало можливість зробити висновки, що на сьогодні не існує єдиного підходу щодо вибору оціночних показників. У зв'язку з цим нами запропонована система показників для аналізу розвитку комунальної інфраструктури, яка включає в себе вісім агрегованих груп. Запропонована сукупність показників дозволить більш детально розглядати функціонування цього сегменту національної економіки для виявлення резервів діяльності. Це дасть можливість: виявити проблемні напрями діяльності; сприяти розробленню відповідних заходів для запобігання негативних тенденцій у роботі підприємств комунальної інфраструктури в перспективі; розширити поле для діяльності інвесторів; дати змогу створенню та формуванню ефективного власника житла; цінній доступності житлово-комунальних послуг; підвищити якість наданих послуг через безпосереднє застосування стандартів якості.

4. Інституційне забезпечення управління комунальною інфраструктурою міста включає два базові рівні: державний та місцевий. На державному рівні відбувається загальне формування політики у галузі управління житлово-комунальним господарством, розробка тарифної політики на комунальні послуги, визначення підстав та розмірів субсидювання. В свою чергу на місцевому рівні відбувається конкретизація заходів державного впливу із врахуванням місцевих особливостей: зокрема, встановлення тарифів на комунальні послуги, визначення обсягів фінансування, здійснення капітальних інвестицій в об'єкти комунальної інфраструктури тощо.

5. Проведений аналіз умов та факторів, що впливають на розвиток комунальної інфраструктури дозволяє констатувати, що протягом усього аналізованого періоду спостерігається незначне зменшення дебіторської при одночасному зростанні кредиторської заборгованості підприємств комунальної інфраструктури. При цьому основними боржниками по оплаті комунальних послуг залишається населення, а підприємства ЖКГ в основному є боржниками по сплаті за поставлені товари та послуги. Однак, слід відзначити, що

спостерігається збільшення оплати населення за спожиті житлово-комунальні послуги та зниження заборгованості за них. Все це впливає на потенціал підприємств комунальної інфраструктури та їх можливості подальшого успішного функціонування.

6. Дослідивши кількісні та якісні характеристики розвитку комунальної інфраструктури, слід зазначити, що кожна із її складових знаходиться у складній ситуації. При збільшенні кількості ліфтів у ліфтовому господарстві збільшується кількість ліфтів, що потребують модернізації та заміни, а обсяг виділених коштів на модернізацію та заміну ліфтів критично малий. Зростає і рівень збитковості підприємств з надання послуг на утримання будинків і прибудинкових територій при збільшенні реалізованих послуг населенню. Все це знижує та унеможлиблює приток інвестицій у житлове господарство. Такі ж негативні тенденції спостерігаються і у водопостачанні та водовідведенні, комунальній теплоенергетиці. Зростання збитковості підприємств з надання цих послуг гальмують їх розвиток та погіршують фінансовий стан, що, у свою чергу, унеможлиблює модернізацію інженерних мереж та забезпечення споживачів якісними послугами.

Особливе занепокоєння викликає поведінка з твердими побутовими відходами, оскільки цей вид діяльності є однією із загроз екологічній безпеці країни. Заходи, що вживаються для уникнення шкідливого впливу твердих побутових відходів, не забезпечують захисту для населення міста та навколишнього середовища. Дорожньо-мостове господарство, зовнішнє освітлення, зелене господарство також мають проблеми, спричинені недостатнім фінансуванням, а інколи і взагалі непередбачені, що унеможлиблює проведення ремонту, реконструкції, ефективних заходів щодо розвитку та модернізації, належного їх догляду.

7.3 метою підвищення ефективності функціонування комунальної інфраструктури визначено пріоритетні напрями та шляхи вдосконалення її розвитку, систематизовано передумови та чинники, необхідні для їх реалізації. Запропоновані варіанти організаційних структур управління комунальною

інфраструктурою з метою підвищення відповідальності виробників житлово-комунальних послуг та забезпечення процесу реформування та розвитку комунальної інфраструктури. Це дасть можливість за підтримки економічних важелів і договірних відносин підвищити відповідальність надавачів комунальних послуг різних форм власності і забезпечити ефективне функціонування підприємств комунальної інфраструктури міста.

8. Зважаючи на сучасний стан комунальної інфраструктури та з метою її подальшого розвитку, проведено дослідження існуючих загроз розвитку комунальної інфраструктури та визначено загрози, які безпосередньо впливають на її функціонування. Виходячи із сформованих п'яти ітерацій побудовано модель ієрархії загроз розвитку та ефективного функціонуванню комунальної інфраструктури міста. Це дало можливість зазначити, що із побудованих шести рівнів загроз можливо ліквідувати продуктивними та ефективними методами управління п'ятий та четвертий рівні. Разом з тим це дозволить через залучення інвестиційних ресурсів для фінансового та технічного оздоровлення комунальної інфраструктури, розробляти і реалізовувати всі процеси реформування досліджуваної галузі.

9. Відзначено, що сучасне управління комунальною інфраструктурою міста передбачає виділення стратегічних і тактичних задач. Стратегія визначає перспективу розвитку комунальної інфраструктури міста як системи відповідно до зміни зовнішнього середовища, що виявляється в її конкурентній позиції, структурі, системі цінностей, в особливостях мотивації і контролю персоналу управління комунальної інфраструктури міста. Визначено цикл стратегічного планування розвитку комунальної інфраструктури міста та виділено основні напрями стратегії розвитку, серед яких, на нашу думку, найбільш важливим є створення фінансово-інвестиційного механізму підтримки комунальної інфраструктури. Запропоновані заходи з управління комунальною інфраструктурою на основі узгодженості інтересів її учасників може допомогти при розробці пріоритетних напрямів управління галуззю як на державному так і на місцевому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичний звіт за підсумками реалізації проекту «Національний моніторинг реформи в Україні (тарифна реформа)». – Львів, 2020. – 132 с.
2. Бенчмаркінг ефективності функціонування житлово-комунальних послуг в Україні URL:: http://uipp.org.ua/uploads/news_message/at_file_uk/0072/19.pdf
3. Біленчук, П. Д. Місцеве самоврядування в Україні [Текст] : навч. посіб. / П. Д. Біленчук, В. В. Кравченко, М. В. Підмогильний. - К : Атіка, 2020. - 304 с.
4. Білик М. Д. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – [2-ге вид., без змін]. – К. : КНЕУ, 2021. – 592 с.
5. Бутиріна В. М. Підвищення ефективності функціонування житлово-комунального господарства в промисловому місті : автореф. дис... канд. екон. наук : 08.00.05 / В. М. Бутиріна ; Ін-т екон.-прав. дослідж. – Донецьк, 2019. – 19 с.
6. Бюджетний кодекс України. URL:: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>
7. Валовий внутрішній продукт України : експрес-випуск / Державна служба статистики URL:: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Висоцька Г. В. Особливості та напрямки удосконалення організаційних структур управління житлово-комунального господарства регіону / Г.В.Висоцька, З. В. Гончарова // Коммунальне господарство міст: Наук.-техн. зб. Вип.70. – К.: Техніка, 2019. – С.176-179.
9. Програма енергоефективності Полтавської області на 2018 – 2020 роки. URL:: <https://oblrada-pl.gov.ua/doc/doc/1320>
10. Гарник К. Ю. Генезис адміністративно-правового регулювання діяльності органів житлово-комунального господарства України / К. Ю. Гарник // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 3-1. – С. 200–204.

11. Герасимчук З. В. Організаційно-економічний механізм функціонування житлово-комунального господарства / Економічний форум. – 2019. – № 4. URL:: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ekfor/2015_4/35.pdf
12. Гордієнко П. Л. Стратегічний аналіз : навчальний посібник / П. Л. Гордієнко, Л. Г. Дідківська, Н. В. Яшкіна– 2-ге вид., перероб. і доп. К. : Алерта, 2008. – 478 с.
13. Господарський кодекс : Закон України від 16 січ. 2003 р. № № 436-IV URL:: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
14. Смолінська н. В., Сокіл в. І. Напрями удосконалення діяльності житлово-комунальних підприємств / Вісник Хмельницького національного університету 2021, № 3. URL:: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/03/2021-en-3-37.pdf>
15. Григорович, А. В. Програмне управління розвитком житлово-комунального господарства міста [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка» / А. В. Григорович. - К, 2006. - 20 с.
16. Жулин О. В., Зеленьюк-Джунь Л. В. Управління фінансовими ресурсами комунальних підприємств і перспективи їх розвитку. Бізнес-інформ. 2020. № 7. URL:: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-7_0-pages-174_180.pdf.
17. Давидов Г. М. Стратегічний аналіз : навч. посіб. / Г. М. Давидов, В. М. Малахов, О. А. Магопець та ін.. – К. : Знання, 2018. – 389 с. – (Вища освіта XXI століття). – 389 с.
18. Димченко О. В Житлово-комунальне господарство в реформаційному процесі : аналіз, проектування, управління : монографія / О. В. Димченко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2017. – 356 с.

19. Директива європейського парламенту та ради 2010/31/ЄС від 19 травня 2010 року щодо енергетичної ефективності будівель URL:: http://www.sae.gov.ua/documents/dyrektyva_2010_31.doc
20. Доповідь Прем'єр-міністра України на засіданні Кабінету Міністрів України / Урядовий портал. URL:: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244302272&cat_id=244823857
21. ЖКГ не відчуло «Майдану» / Україна комунальна. URL:: <http://jkg-portal.com.ua/ua/publication/one/zhkg-pslja-majdanu-pvroku-bez-reform-38806>
22. Забаштанська Т. В. Державне регулювання комунального господарства України : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.03 / Т. В. Забаштанська ; Міністерство освіти і науки України, Чернігівський національний технологічний університет. – Чернігів, 2014. – 20 с.
23. Заключний звіт про науково-дослідну роботу на тему «Дослідження засобів і механізмів державного регулювання діяльності в сфері надання житлово-комунальних послуг в Україні та підготовка комплексу пропозицій щодо його вдосконалення». – Інститут соціально-економічних стратегій – Київ, 2018. – 200 с.
24. Качала Т. М. Житлово-комунальне господарство в системі міського комплексу [Текст] / Т. М. Качала; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – К. : Наукова думка, 2018. – 416 с.
25. Топчій О. О. Модернізація сфери житлово-комунального господарства міських агломерацій в умовах децентралізації: дис. на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05. Одеська національна академія харчових технологій МОН України. Одеса, 2020.
26. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL:: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k-96-vr>
27. Концепція «Енергоефективність у комунальній сфері України в рамках діяльності проекту «Створення енергетичних агенств в Україні», що відбулася в м. Одеса / Міністерство регіонального розвитку, будівництва

- та житлово-комунального господарства. URL:: <http://www.minregion.gov.ua/zhkh/reforma-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva/konferenciya-energoefektivnist-u-komunalniy-sferi-ukrayini-v-ramkah-diyalnosti-proektu-stvorenniya-energetichnih-agentstv-v-ukray-472350/>
28. Лега Ю. Г. Вдосконалення управління житлово-комунальним комплексом України в сучасних умовах розвитку національної економіки : монографія / Ю. Г. Лега, Т. М. Качала, Н. Ф. Чечетова – Черкаси : ЧДТУ, 2013. – 220 с.
 29. Методологія дослідження прозорості та публічності комунальних підприємств». ГО «Центр громадського моніторингу та аналітики», проект «Центр громадського контролю «ДІЙ!», проект “Дослідження та адвокація прозорості та публічності комунальних підприємств”, Тернопіль, 2019. URL:: <https://drive.google.com/file/d/1kzWcUaPIvRZup3AMRhpLqoU0NM-L8ftv/view>.
 30. Логвиненко В. І. Державне управління функціонуванням і розвитком ЖКГ в Україні: монографія / Під загальною редакцією д. е. н., проф. В. В. Дорофієнка / В. І. Логвиненко – Донецьк: СПД Купріянов В. С., 2009. – 488 с.
 31. Мамонова Г. В. Ефективність видаткової частини бюджету України / Г. В. Мамонова, К. Д. Салямон–Міхеєва // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 2 (116). – С. 147 – 153.
 32. Мних Є. В. Економічний аналіз : підручник / Є. В. Мних. – К. : Знання, 2015. – 630 с.
 33. Моніторинг стану енергоефективності житлово-комунального господарства у першому півріччі 2019 року [Електронний ресурс] / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства. – Режим доступу : <http://www.minregion.gov.ua/zhkh/reforma-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva/monitoring-stanu-energoefektivnosti-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva-u-pershomu-pivrichchi-2019-roku-520582/>

34. Навіщо і як змінюються комунальні тарифи / Електронний журнал енергосервісної компанії // Екологічні системи № 12 – 2019. URL:: http://www.journal.esco.co.ua/2019_12/art91.htm
35. Олійник Н. І. Управління житлово-комунальним господарством у процесі ринкової трансформації економіки України : автореф. дис ... канд. наук з державного управління: 25.00.02 / Н. І. Олійник. – К. : НАДУ при Президентові України, 2016 . – 20 с.
36. Організація та управління на підприємствах ЖКГ : навчальний посібник – укл. Двойкін С. В., Телятник С. В. – Х. : ХНАМГ, 2009. – 158 с.
37. Основні показники поводження з відходами / Державна служба статистики URL:: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2006/ns_rik/ns_u/orap_u2005.html
38. Остафійчук Я. В. Соціоекологічні проблеми розвитку сільських територій: сучасний вимір та перспективи вирішення / Я. В. Остафійчук // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна політика в Україні: сучасний стан та шляхи активізації : [зб. наук. пр.] / НАН України, Ін-т регіональних досліджень ; редкол. : В. С. Кравців (відп. ред.). – Львів, 2014. – Вип. 3 (107). – С. 379–387.
39. Остафійчук Я. В. Умови формування людського потенціалу селян. Житлові умови / Концептуальні засади соціально-екологічного розвитку сільських територій / [Бородіна О. М., Заяць Т. А., Куценко В. І. Остафійчук Я. В. та ін.]; за наук. ред. Я. В. Остафійчука ; Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2018. – С. 17-19.
40. Остафійчук Я. В. Формування ринку житлово-комунальних послуг / Сталий розвиток сфери послуг: сутність, тенденції та перспективи: [монографія] / Я. В. Остафійчук / Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». – К.: ДЕДУТ, 2019. – С. 157–175.

41. Офіційний сайт Державної служби статистики / Державна служба статистики URL:: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
42. Офіційний сайт Київського міжнародного інституту соціології URL:: <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=soc-econ>
43. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій URL:: <https://www.minregion.gov.ua>
44. Паспорт житлово-комунального господарства України на 01.01.2017 / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства URL:: <http://www.minregion.gov.ua/zkh/reforma-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva/pasport-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva-ukrayini-stanom-na-01-01-2014-672745/>
45. Паспорти житлово-комунального господарства за регіонами / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства URL:: <http://www.minregion.gov.ua/zkh/reforma-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva/pasport-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva-ukrayini-ta-oblastey/>
46. Податковий кодекс : Закон України від 2 грудн. 2010 р. № № 2755-VI URL:: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
47. Сергій Дідур С., Глухова В, Кравченко Х. Аналіз та оцінка прозорості діяльності комунальних підприємств в умовах децентралізації URL:: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/212>
48. Подольська В. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / В. О. Подольська, О. В. Яріш. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 488 с.
49. Полуянов В. П. Аналіз стану житлово-комунального господарства України / Донбас-2020: перспективи розвитку очима молодих вчених: Матеріали V науково-практичної конференції. м. Донецьк, 25-27 травня 2013 р. / В.П.Полуянов, Н. С. Попович. – Донецьк : ДонНТУ Міністерства освіти і науки, 2010. – С. 758–764 URL::

http://ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/3878/1/s8_13_poluy.pdf

50. Про автомобільні дороги : Закон України від 8 верес. 2005 р. № 2862-IV
URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2862-15>
51. Про благоустрій населених пунктів : Закон України від 6 верес. 2005 р. № 2807-IV
URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2807-15>
52. Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення розрахунків за енергоносії : Закон України від 10 квіт. 2014 р. № 1198-VII
URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1198-18>
53. Про державне регулювання у сфері комунальних послуг : Закон України від 9 лип. 2010 р. № 2479-VI
URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2479-17>
54. Про електроенергетику: Закон України від 16 жовтн. 1997 р. № 557/97-ВР
URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/575/97-%D0%B2%D1%80>
55. Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки: Закон України: від 11.06,09 р. № 1511-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15>.
56. Про затвердження Державної програми активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 лют. 2013 р. № 187
URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/187-2013-п>
57. Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» у 2015 році : розпорядження Кабінету Міністрів України від 04 берез. 2015 р. № 213-р [Електронний ресурс] / Верховна Рада України – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/213-2015-р>
58. Про затвердження Положення про Міністерство розвитку громад та територій [Електронний ресурс] / Верховна Рада України – Режим доступу: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/197-2019-п

59. Про затвердження Положення про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг : указ Президента України від 10 верес. 2014 р. № 715/2014 URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/715/2014>
60. Про затвердження Умов та правил (ліцензійних умов) провадження господарської діяльності з виробництва теплової енергії на теплоелектроцентралях, ТЕС, АЕС, когенераційних установках та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії : постанова Національної комісії регулювання електроенергетики України від 26 квіт. 2006 р. № 540 : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0574-06>
61. Про Концепцію розвитку житлово-комунального господарства в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 лют. 1995 р. № 150 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/150-95-п>
62. Про ліквідацію Національної комісії, що здійснює державне регулювання в сфері енергетики : указ Президента України від 27 серп. 2014 р. № 693/2014 URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/693/2014>
63. Про ліквідацію Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг : указ Президента України від 22 серп. 2014 р. № 692/2014 URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/692/2014>
64. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97>
65. Про надання населенню субсидій у грудні 2017 року : експрес-випуск / Державна служба статистики URL:: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
66. Про управління житлово-комунального господарства/ Полтавська міська рада та виконавчий комітет: офіційний веб-сайт// www.rada-poltava.gov.ua
67. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання в сферах енергетики та комунальних послуг: указ Президента України від 27 серп. 2014 р. № 694/2014 URL:<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/694/2014>

68. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг : указ Президента України від 23 листоп. 2011 р. 1073/2011 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1073/2011>
69. Про питну воду та питне водопостачання : Закон України від 10 січн. 2002 р. № 2918-III URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2918-14>
70. Про поховання та похоронну справу : Закон України від 10 лип. 2003 р. № 1102-IV URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1102-15>
71. Про природні монополії : Закон України від 20 квіт. 2000 р. № 1682-III URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1682-14>
72. Про реалізацію заходів, спрямованих на стимулювання населення до енергоощадних заходів [Електронний ресурс] / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства. URL: <http://www.minregion.gov.ua/zhkh/reforma-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva/-pro-realizaciyu-zahodiv-spryamovanih-na-stimulyuvannya-naselennya-do-energooschadnih-zahodiv/>
73. Про Стратегію сталого розвитку Україна-2020 : указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/ URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
74. Про теплопостачання : Закон України від 2 червн. 2005 р. № 2633-IV URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2633-15>
75. Про ціни та ціноутворення : Закон України від 21 черв. 2012 р. № 5004-IV URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5007-17>
76. Прокопенко І. Ф. Методика і методологія економічного аналізу : навч. пос. / І. Ф. Прокопенко, В. І. Ганін – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 430 с.
77. Редченко К. І. Стратегічний аналіз у бізнесі : навчальний посібник. Видання 2-ге, доповнене. / К. І. Редченко – Львів : «Новий Світ-2000», 2013. – 272 с.
78. Результати контролю у сфері житлово-комунального господарства. Аналітичний звіт / Державна фінансова інспекція України. URL <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/85111>

79. Реформирование жилищно-коммунального хозяйства: опыт и перспективы деятельности / Беззубко Л. В., Шамонова А. Н., Ефимочкина С. А., Беззубко Б. И. – Донецк : Норд-компьютер. 2014. – 200 с.
80. Реформування житлово-комунального господарства: теорія, практика, перспективи : [монографія] / О. М. Тищенко, М. О. Кизим, Т. П. Юр'єва, С.Ю. Юр'єва, І. В. Покуца. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008. – 398 с.
81. Ружинська Н. О. Аналіз економічних проблем управління у сфері житлово-комунального господарства / Україна в євроінтеграційних процесах : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції Україна в євроінтеграційних процесах / за ред. Н. П. Резнік. – Київ : КМУ, 2018. – С. 219-221.
82. Ружинська Н. О. Аналіз економічних проблем управління у сфері житлово-комунального господарства / Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наук. праць. Вип. 681. Економіка. – Чернівці : ЧНУ, 2016. – С. 60-63
83. Ружинська Н. О. Тарифна політика у сфері надання житлово-комунальних послуг / Современные проблемы и перспективы экономики и управления : теория и практика : материалы IV международной научно-практической конференции (г. Донецк, 25 -27 октября 2013 г.) / Научный журнал Аспект № 19 (Т. 1) – Донецк : Изд-во Цифровая типография, 2013. – С. 26-30.
84. Саати Т. Л. Принятие решений. Метод иерархий / Пер. с англ. Р. В. Вачнадзе. – М. «Радио и связь», 1993. – 278 с.
85. Савин К. Н. Анализ теории и практики реформирования жилищно-коммунального комплекса: монография / Науч. ред. д-р экон. наук Герасимов Б. И. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, – 2016. –172 с.
86. Салуквадзе І. М. Аналіз тенденцій розвитку житлово-комунального господарства України та її регіонів / І. М. Салуквадзе // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля. – 2010. – № 1(143). – С. 286-291.

87. Салуквадзе І. М. Житлово-комунальне господарство : Держава та регіони / І. М. Салуквадзе // Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – 2012. – №12 (183) Ч. 1. – С. 232-235.
88. Саркісян Л. Г. Организация розничной торговой сети : монографія / Л. Г. Саркісян, Е. Б. Казакова. – Донецк : ДонГУЭТ, 2005. – 152 с.
89. Сергієнко В. І. Коментар до законодавчих аспектів регулювання відносин в житлово-комунальному господарстві / В. І. Сергієнко, В. І. Торкалюк, Л. М. Шутенко, О. М. Олещенко. – Харків : ХНАМГ, 2007. – 262 с.
90. Скорик А. П. Розвиток сфери житлово-комунального господарства України: монографія / А. П. Скорик – Одеса: Одеський національний політехнічний університет, 2016. – 72 с.
91. Славута О. І. Економіка і організація діяльності підприємств міського господарства: навч. посібник. / О. І. Славута – Харків : ХНАМГ, 2016. – 284 с.
92. Срибный В. И. Количественно-качественная характеристика жилищного хозяйства АР Крым / В. И. Срибный // Культура народов Причерноморья. – 2005. – № 64. – С. 83-88.
93. Срибный В. И. Состояние тарифной политики в жилищно-коммунальном хозяйстве АР Крым / В. И. Срибный // Культура народов Причерноморья. – 2006. – №71. – С. 109-117.
94. Стан та перспективи реформування житлово-комунального господарства України. Аналітичне дослідження. Лабораторія законодавчих ініціатив. – Київ, 2004. – 100 с.
95. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз [Електронний ресурс] : навч. посібник / Н. В. Тарасенко. - Львів : Новий Світ-2000, 2016. - 344 с. - <http://repo.sau.sumy.ua/handle/123456789/1491>
96. Удосконалення системи управління в житловому господарстві [Електронний ресурс] / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства. – Режим доступу :

<http://www.minregion.gov.ua/osbb/dinamika-utvorennja-osbb-v-ukraini/dinamika-stvorennja-osbb-v-ukrayini-160259/>

97. Уманець Т. В. Статистика: навч. посіб. / Т. В. Уманець, Ю. Б. Пігарев. – 2-ге вид., випр. – К. : Вікар, 2013. – 623 с. – (Вища школа ХХІ століття).
98. Філатов В. М. Особливості формування тарифної політики у сфері житлово-комунального господарства на сучасному етапі на прикладі Харківської області / В. М. Філатов, І. В. Пивовар // Бізнес Інформ. – 2016. – № 3. – С. 331-336.
99. Челноков, И. В. Организационно-экономический механизм управления ресурсами развития региона [Текст] : дис. ... канд. економ. наук : 08.00.05 / И. В. Челноков. - Тамбов, 2003. - 155 с.
100. Шевчук, В. В. Механізми забезпечення сталого розвитку житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс] / В. В. Шевчук // Комунальне господарство міст : Науково-технічний збірник. - 2019. - № 96. - Режим доступу: http://eprints.kname.edu.ua/18809/1/66-69_%D0%A8%D0%B5%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA_%D0%92%D0%92.pdf. - 10.09.2019.
101. Шкурко О. В. Системне регулювання тарифів на утримання будинків і прибудинкових територій / О. В. Шкурко // Комунальне господарство міст: Економічні науки: науково-технічний збірник – К.: Техніка, 2012. – № 106. – С. 69-75.
102. Що заважає політиці енергозбереження в комунальному господарстві? [Електронний ресурс] / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства. – Режим доступу : <http://www.minregion.gov.ua/zhkh/reforma-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva/scho-zavazhae-politici-energozberezhennya--v-komunalnomu-gospodarstvi-211299/?print=1>
103. Щодо ризиків і перспектив активізації інвестиційної діяльності в Україні. Аналітична записка [Електронний ресурс] / Національний інститут

стратегічних досліджень при Президентіві України – Режим доступу :
<http://www.niss.gov.ua/articles/1550/>

104. Яремко І. Економічна і суспільна ефективність діяльності муніципальних природних монополій / І. Яремко / Економічний аналіз : зб. наук. праць / Економічна думка, 2018. – Вип. 9. – Частина 1. – С. 402-405.
105. Nauges C. How natural are natural monopolies in the water supply and sewerage sector? Case studies from developing and transition economies / C. Nauges., C. Berg. – Policy Research Working Paper 4137, The World Bank, February 2007 [Електронний ресурс] / Режим доступу: – <http://www-wds.worldbank.org>
106. Ostafiichuk Ia. V. Organizational and economic mechanism of managing social and environmental development of rural areas / Ostafiichuk Ia. V., Shpyliova Y. B., Nosulich T. M. // Socio-Economic Aspects of Economics and Management: Collection of scientific articles. – Aspect Publishing, Taunton, MA, United States of America. – 2015. Vol. 1. – P. 319-324.

ДОДАТКИ